

W ŚWIAT
Z KLASĄ

Religia

EDUKACJA GLOBALNA NA ZAJĘCIACH RELIGII
W SZKOLE PODSTAWOWEJ

ZAGADNIENIA

UMIEJĘTNOŚCI

UMIEJĘTNOŚCI WYRÓŻNIAJĄCE EDUKACJĘ GLOBALNĄ

- Zdobywanie i przetwarzanie informacji na temat zagadnień lokalnych i globalnych
- Analiza procesów i współzależności globalnych
- Podejmowanie świadomych decyzji dotyczących zagadnień globalnych

UMIEJĘTNOŚCI PRZEDMIOTOWE

Umiejętności zapisane w podstawie programowej poszczególnych przedmiotów (np. podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych; geografia)

UMIEJĘTNOŚCI KLUCZOWE

Krytyczne myślenie

np. radzenie sobie ze złożonymi lub kontrowersyjnymi problemami

Synteza i analiza informacji

np. umiejętne wyszukiwanie, selekcja i krytyczna analiza informacji na temat zagadnień lokalnych i globalnych

Komunikacja

np. dostrzeganie różnych punktów widzenia

Rozwiązywanie konfliktów

np. formułowanie opinii na tematy globalne i wyrażanie ich z szacunkiem

Twórcze myślenie

np. poszukiwanie alternatywnych rozwiązań dla wyzwań globalnych

WARTOŚCI

- godność
- sprawiedliwość
- równość
- wolność
- różnorodność
- pokój
- równowaga środowiskowa

POSTAWY

- szacunek
- otwartość
- empatia
- uczciwość
- odpowiedzialność
- solidarność

KONCEPCJA EDUKACJI GLOBALNEJ

ODNIESIENIE DO DZIAŁANIA

POCZUCIE OSOBISTEGO WPLYWU... PRZYGOTOWANIE DO DZIAŁANIA... MOTYWACJA DO ZAANGAŻOWANIA...

na rzecz zmiany w skali globalnej:
wspólnego dobrobytu
i zrównoważonego rozwoju świata

W ŚWIAT
Z KLASĄ

Religia

**EDUKACJA GLOBALNA NA ZAJĘCIACH RELIGII
W SZKOLE PODSTAWOWEJ**

**Materiały edukacyjne
dla nauczycieli i nauczycielek**

Spis treści

MATERIAŁ

STRONA

Wstęp

4

Jak realizować edukację globalną na zajęciach religii?

5

Jakość w edukacji globalnej

6

Pytania do samodzielnej pracy nad scenariuszem z zakresu edukacji globalnej

8

Edukacja globalna okiem duchownego

10

Słowo od Autorów i Auterek

11

Podstawa programowa a systematyczna realizacja edukacji globalnej
na zajęciach religii w szkole podstawowej

14

1. Międzynarodowy przepis na świętość

15

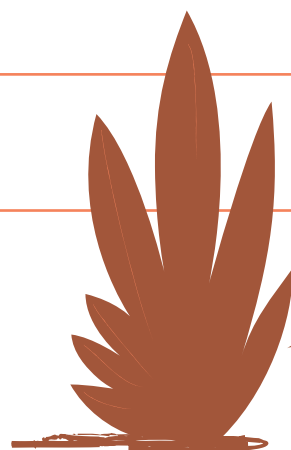
2. „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre”. Wyrażamy swą
wdzięczność Bogu za świat, który stworzył dla nas

20

3. Czy Jezus był uchodźcą?

27

4.	Życie ludzkie jest darem	31
5.	Nasze miejsce na Ziemi	40
6.	Józef – sprzedany do niewoli	47
7.	Jezus narodził się w ubogiej rodzinie	52
8.	I stworzył Bóg mężczyznę i kobietę	58
9.	Woda w obrzędzie chrztu świętego	66
10.	Woda źródłem życia	70
11.	„Chleba naszego powszedniego...” – przyczyny głodu na świecie	74
	Modlitwy wykorzystywane w materiałach	79
	Słowniczek pojęć związanych z edukacją globalną	80
	Kwestionariusz ewaluacji materiałów	82

**Szanowne Katechetki, Szanowni Katecheci,
serdecznie zapraszamy do lektury niniejszej publikacji zawierającej
materiały edukacyjne z zakresu edukacji globalnej do prowadzenia zajęć religii
w klasach IV–VIII szkoły podstawowej.**

Publikacja, którą oddajemy w Państwa ręce, zawiera 10 scenariuszy lekcyjnych oraz propozycję projektu edukacyjnego poświęconych globalnym współzależnościom i wyzwaniom stojącym współcześnie przed krajami globalnego Południa i globalnej Północy. Materiały są ściśle powiązane z wybranymi punktami podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce dla II etapu edukacyjnego. Publikacja została również wzbogacona o informacje dodatkowe dla nauczycieli i nauczycielek, z nadzieją, że nie tylko ułatwią one Państwu analizę treści zawartych w publikacji, ale także pozwolą na samodzielne tworzenie autorskich materiałów z zakresu edukacji globalnej.

Edukacja globalna to część kształcenia obywatelskiego i wychowania, która rozszerza ich zakres przez uświadamianie istnienia zjawisk i współzależności globalnych. Jej głównym celem jest przygotowanie odbiorców i odbiorczyń do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym całej ludzkości. Przez współzależności rozumiemy wzajemne powiązania i przenikanie się systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych.

Publikacja powstała w ramach międzynarodowego projektu „W świat z klasą”, którego celem jest włączanie wątków edukacji globalnej, Celów Zrównoważonego Rozwoju i trudnych zagadnień globalnych (migracji, zmiany klimatu oraz równości płci) do zajęć przedmiotowych w oparciu o podstawy programowe kształcenia ogólnego. Wątki te są powiązane zarówno z celami katechetycznymi, jak i treściami nauczania. Zachęcamy w ten sposób do przybliżania perspektywy globalnej zarówno na lekcjach, które bezpośrednio ją wprowadzają, jak i przy okazji tematów, które są pretekstem do rozmowy o zagadnieniach czy wartościach bliskich edukacji globalnej.

Koncepcja edukacji globalnej stanowiąca ramy całego projektu została szczegółowo opisana w broszurze *Edukacja globalna na zajęciach przedmiotowych w szkole podstawowej* (dostępnej w wersji drukowanej oraz elektronicznej na stronie: www.bit.ly/KoncepcjaEG). W ramach serii wydawniczej projektu powstały również publikacje zawierające materiały edukacyjne z zakresu edukacji globalnej do realizacji na zajęciach języka polskiego, geografii, matematyki i etyki. Są one dostępne w wersji drukowanej i elektronicznej na stronie: <http://bit.ly/PublikacjeGEA>.

Prezentowane w niniejszej publikacji scenariusze są efektem pracy doświadczonych katechetek, nauczycielek oraz księ-

dza i teologa, którzy spotykając się w przedmiotowej grupie roboczej, opracowywali materiały edukacyjne jak najlepiej dostosowane do szkolnej rzeczywistości. W procesie tym, wykorzystując swoją wiedzę i kompetencje, między innymi z poprzednich projektów edukacyjnych, na przykład projektu „W świat z klasą” przeznaczonego dla szkół gimnazjalnych, wspierał ich zespół Działu Edukacji Globalnej i Ekologicznej CEO. Dane faktograficzne zostały opracowane w oparciu o rzetelne i aktualne źródła prezentowane przez sprawdzone instytucje i organizacje mające ekspercką wiedzę w danej dziedzinie. Przygotowane materiały zawierają wybrane elementy oceniania kształtującego (pytanie kluczowe, cele zajęć w języku ucznia i uczennicy); więcej informacji o tej metodzie: <https://ok.ceo.org.pl>.

Dobór tematów zaprezentowanych w publikacji odzwierciedla zainteresowania Autorów oraz Auterek i staje się jednocześnie jedną ze wskazówek, jaką można z niej zaczerpnąć – przygodę z edukacją globalną warto rozpocząć, sięgając po tematy nam najbliższe. Różnorodność zagadnień edukacji globalnej oraz wszechstronność umiejętności i postaw, które pomaga ona kształtować, zachęcają do podejmowania dalszych, samodzielnych poszukiwań i wypracowywania własnych pomysłów na jej realizację podczas zajęć w szkole.

Na kolejnych stronach znajdą Państwo między innymi ułatwiające to zadanie wyjaśnienie, na czym polega jakość w edukacji globalnej, oraz pytania, które pomogą Państwu ukierunkować samodzielną pracę nad własnymi scenariuszami zajęć. Zachęcamy również do zapoznania się z refleksjami Autorów i Auterek tej publikacji ukazującymi ich spojrzenie na edukację globalną i doświadczenie tworzenia autorskich materiałów.

Wierzmy, że niniejsza publikacja zachęci Państwa do podjęcia wyzwania, jakim jest edukacja globalna, i okaże się pomocna podczas prowadzenia zajęć religii w szkole podstawowej. Mamy również nadzieję, że uczniowie i uczennice przyjmą zaproponowane aktywności z zacięciem. Warto pamiętać, że wzmacniając obecność edukacji globalnej w salach lekcyjnych w Polsce, przyczyniamy się do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju, a co za tym idzie – bardziej sprawiedliwego, zrównoważonego i pełnego pokoju świata dla każdego.

**Autorzy i Autorki oraz zespół projektu
„W świat z klasą”
Centrum Edukacji Obywatelskiej**

Jak realizować edukację globalną na zajęciach religii?

Edukacja globalna na religii? To pytanie często się pojawiało, kiedy powstał pomysł na realizację tej publikacji. Towarzyszyło mu nie tylko zdziwienie, ale też brak wiary w powodzenie takiego połączenia. Wydawało się bowiem, że na lekcjach religii nie ma miejsca na zagadnienia edukacji globalnej. **Okazuje się jednak, że podstawa programowa katechezy przyjęta w 2018 roku umożliwia włączanie na wiele sposobów zagadnień edukacji globalnej do lekcji religii, w tym zagadnień najtrudniejszych: migracji, zmiany klimatu i równości płci.**

Zgodnie z nową podstawą programową religia ma realizować cele dydaktyczne, praktyczno-wychowawcze oraz formacyjne. Obok przyswajania wiedzy religijnej katecheza w klasach I–IV ma na celu „interioryzowanie przez uczniów wartości i norm moralnych oraz pogłębianie zrozumienia siebie jako podmiotu moralnego, który realizuje swoje człowieczeństwo na wielu polach moralnej odpowiedzialności”. Istotną rolę pełnią rozmowy z uczniami i uczennicami oraz metody wyzwajające działanie. W klasach V–VIII zajęcia religii służą zaś formowaniu osobowości i charakteru, uwewnętrznianiu wartości, kształtowaniu postaw społecznych, moralnych i religijnych. Kładzie się nacisk na wspomaganie samodzielnego docierania do informacji, pomoc potrzebującym, kształtowanie postaw prospołecznych, rozwijanie kreatywności i odkrywanie przydatności treści nauczania w codziennym życiu. **Wszystkie te cele są niezwykle ważne z perspektywy edukacji globalnej, która ma wspierać młodych ludzi w radzeniu sobie w świecie skomplikowanych powiązań poprzez wskazywanie globalnych zjawisk, możliwości osobistych odpowiedzi na współczesne wyzwania i wartości pozwalających być świadomymi obywatelami i obywatelkami.**

Wychowanie religijne ma więc na celu ukształtowanie człowieka wrażliwego na innych i otaczający go świat oraz wzmacnianie młodych ludzi w rozumieniu siebie i rzeczywistości w kontekście wyznawanej religii. Papież Franciszek uznaje za konieczne uczestniczenie w sprawach doczesnych i podejmowanie działań w związku z aktualnymi wyzwaniami, które wskazuje edukacja globalna. Scenariusze zebrane w niniejszej publikacji zapoznają uczniów i uczennice z najpilniejszymi problemami ludzkości, pokazują je w kontekście Celów Zrównoważonego Rozwoju oraz osadzają w treściach religijnych. **Modlitwa, Dekalog, Pismo Święte i Katechizm Kościoła Katolickiego stają się narzędziami, dzięki którym uczeń i uczennica nie tylko wypełniają chrześcijańskie powinności, ale też mają indywidualny wpływ na realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju, a tym samym na losy każdego człowieka i przyszłość planety.**

Podstawa programowa sugeruje zwrócenie szczególnej uwagi na zagadnienia zawarte w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji*. Są to: **początek świata i sens historii, fundament wartości**

etycznych, funkcja religii w kulturze, przeznaczenie człowieka i relacja ze środowiskiem naturalnym. Powiązania między tymi zagadnieniami a opracowanymi materiałami wskazaliśmy w tabeli na s. 14. Ponadto scenariusze proponują też realizację celów nauczania wyznaczonych w podstawie programowej, zwłaszcza tych związanych z formowaniem sumienia. Scenariusz *Międzynarodowy przepis na świętość* wprowadza w tajemnice roku liturgicznego, wspomaga kształtowanie umiejętności odróżniania dobra od zła oraz rozwijanie postaw modlitewnych. Pokazuje jednocześnie młodym ludziom możliwości czynienia dobra dla siebie i innych poprzez codzienne, małe czynności. „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre”. Wyrażamy swą wdzięczność Bogu za świat, który stworzył dla nas to propozycja aktywności, która ukazuje podstawowe wspólnoty i miejsce ucznia i uczennicy w tych wspólnotach. Scenariusz nawiązuje do ważnego obecnie zagadnienia ochrony środowiska, na które zwracali uwagę ostatni trzej papieże: Jan Paweł II, Benedykt i Franciszek. *Woda w obrzędzie chrztu świętego* wraz z *Woda źródłem życia* to połączenie scenariusza i propozycji projektu, które z jednej strony zwracają uwagę na znaczenie sakramentów, z drugiej wspomagają ucznia w rozwijaniu umiejętności analizy i interpretacji historii zbawienia Starego i Nowego Testamentu.

Edukacja religijna, jak czytamy w podstawie programowej katechezy, ma kształtować dojrzałe i świadome realizujące się jednostki zdomowione w kulturze, „zdolne do krytyki i refleksyjnej afirmacji otaczającej je rzeczywistości”. Odpowiadając na to wezwanie, proponujemy uczniom i uczennicom zaangażowanie się w działania na rzecz Celów Zrównoważonego Rozwoju i doskonalenie kompetencji świadomych obywateli i obywateli współczesnego świata, żyjących zgodnie z zasadami wyznawanej religii i realizujących jej założenia.

Odzwierciedleniem połączenia elementów religijnych z wyzwaniami dla ludzkości są dwa pytania kluczowe dla każdego scenariusza. Jedno odnosi się wyłącznie do kwestii religijnych, drugie do zagadnień edukacji globalnej. Wierzymy, że takie podejście pozwala na zachowanie odpowiednich proporcji między celami nauczania religii zawartymi w podstawie programowej a edukacją globalną.

Życzymy Państwu przyjemnej lektury i satysfakcji z prowadzenia zajęć poruszających zagadnienia edukacji globalnej.

**Autorzy i Autorki oraz zespół projektu „W świat z klasą”
Centrum Edukacji Obywatelskiej**

Jakość w edukacji globalnej

Edukacja globalna to znacznie więcej niż wiedza o świecie. Kształtuje także postawy i umiejętności młodych ludzi, odwołując się do wartości, które leżą u jej podstaw. Dzięki temu możliwe jest podejmowanie przez nich aktywności i działanie na rzecz zmiany – zarówno w skali lokalnej, jak i globalnej. Aby przybliżyć Państwu koncepcję edukacji globalnej, stworzyliśmy infografikę w postaci książki (znajduje się na drugiej stronie okładki), która ilustruje poszczególne jej komponenty: wartości, postawy, umiejętności, zagadnienia oraz odniesienie do działania.

Aby realizować edukację globalną wysokiej jakości, warto pamiętać o tych pięciu elementach, które się na nią składa-

ją. Zachęcamy do korzystania z tej infografiki, a także do zapoznania się z broszurą *Edukacja globalna na zajęciach przedmiotowych w szkole podstawowej*, która wyjaśnia koncepcję edukacji globalnej oraz prezentuje przykłady realizacji edukacji globalnej na wybranych przedmiotach w ramach podstawy programowej. Broszura oraz wszystkie publikacje przedmiotowe (do języka polskiego, geografii, matematyki, religii oraz etyki) są dostępne online pod adresem: <http://bit.ly/PublikacjeGEA>.

Zapraszamy do zapoznania się z poniższymi wskazówkami, które podpowiadają, w jaki sposób pracować z uczniami i uczennicami, aby realizować edukację globalną wysokiej jakości.

Edukacja globalna:

1

KŁADZIE NACISK NA WSPÓŁZALEŻNOŚCI POMIĘDZY GLOBALNĄ PÓLNOCĄ I GLOBALNYM POŁUDNIEM; NIE OGRANICZA SIĘ DO PREZENTACJI PROBLEMÓW GLOBALNYCH.

Mówiąc o wyzwaniach stojących przed współczesnym światem i jego problemach – na przykład o kwestii dostępu do zasobów czy o zmianie klimatu, pokazuj, w jaki sposób wpływają na nie globalne powiązania między krajami – polityczne, społeczne czy handlowe – a także nasze codzienne wybory.

2

POKAZUJE PROCESY GLOBALNE W ICH WYMIARZE LOKALNYM, PREZENTUJĄC ICH KONSEKWENCJE DLA ZWYKŁYCH LUDZI; NIE OGRANICZA SIĘ DO ABSTRAKCYJNYCH POJĘĆ.

Omawiając zagadnienia dotyczące globalizacji, ilustruj je przykładami z życia uczniów i uczennic i pokazuj analogiczne procesy zachodzące w krajach globalnego Południa i globalnej Północy. Stosuj metody, które pozwolą im zrozumieć te powiązania i wzmocnią umiejętność kreatywnego myślenia.

3

STOSUJE AKTUALNY I OBIEKTYWNY OPIS LUDZI I ZJAWISK; NIE UTRWALA ISTNIEJĄCYCH STEREOTYPÓW.

Mówiąc o krajach globalnego Południa, zawsze korzystaj z wiarygodnych źródeł oraz przytaczaj aktualne i sprawdzone dane. Na osobach prowadzących zajęcia spoczywa duża odpowiedzialność, więc przed wykorzystaniem każdego materiału zastanów się, czy pomoże on pozbyć się stereotypów, czy raczej je wzmocni.

4

POKAZUJE PRZYCZYNY I KONSEKWENCJE ZJAWISK GLOBALNYCH; NIE OGRANICZA SIĘ DO FAKTOGRAFII.

Przybliżając uczniom i uczennicom zjawiska globalne, dociekaj przyczyn, analizuj ich konsekwencje dla nas i osób, których dany problem dotyczy bezpośrednio. Rozumienie tych zależności wzmacnia poczucie osobistego wpływu i motywację do zaangażowania się na rzecz zmiany w skali globalnej.

5 TŁUMACZY POTRZEBĘ ODPOWIEDZIALNEGO ZAANGAŻOWANIA W ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW GLOBALNYCH; NIE SŁUŻY WYŁĄCZNIE ZBIERANIU FUNDUSZY NA CELE CHARYTATYWNE.	Zachęcaj uczniów i uczennice do aktywnego włączania się w życie społeczności lokalnej. Kształtuj postawy: odpowiedzialności, solidarności, empatii, zwracając uwagę na to, że naszymi codziennymi wyborami – robiąc zakupy, głosując czy wybierając środek transportu – możemy świadomie wpływać na świat.
6 SZANUJE GODNOŚĆ PREZENTOWANYCH OSÓB; NIE SIĘGA DO DRASTYCZNYCH OBRAZÓW, NIE SZOKUJE PRZEMOCĄ I LUDZKIM CIERPIENIEM.	Wyświetlając filmy bądź pokazując fotografie, zastanów się, czy sam/sama, będąc w takiej sytuacji, chciałbyś/chciałabyś być tak przedstawiony/przedstawiona. Zapoznaj się z Kodeksem w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa; wspólnie z uczniami i uczennicami analizujcie bieżące przekazy medialne, zastanawiając się nad ich znaczeniem i funkcją.
7 UCZY KRYTYCZNEGO MYŚLENIA I FORMUŁOWANIA WŁASNYCH OPINII NA TEMATY GLOBALNE; NIE PROMUJE JEDNEJ IDEOLOGII, NIE OFERUJE GOTOWYCH ODPOWIEDZI.	Stwarzaj uczniom i uczennicom okazje do dyskusji, nie unikaj trudnych tematów i pozwalaj na wyrażanie własnych opinii oraz świadome podejmowanie decyzji. Pokazuj, w jaki sposób krytycznie analizować docierające do nich informacje – kto jest ich autorem lub autorką, w jakiej sytuacji i w jakim celu powstały.
8 PROMUJE ZROZUMIENIE I EMPATIE; NIE ODWOŁUJE SIĘ TYLKO DO WSPÓŁCZUCIA.	Zachęcaj młodzież do zadawania pytań, dzielenia się własnymi odczuciami i emocjami, a także poznawania odczuć i emocji innych osób – zarówno w klasie, jak i odnosząc się do postaci i historii, które poznajecie podczas zajęć. Stosuj metody, które rozwijają empatię i zachęcają do podejmowania aktywności.
9 ODDAJE GŁOS LUDZIOM, KTÓRYCH SYTUACJĘ PREZENTUJE; NIE OPIERA SIĘ NA DOMYSŁACH I WYOBRAŻENIACH.	Sięgaj po relacje z pierwszej ręki, bezpośrednio od bohaterów i bohaterów oraz świadków i świadkiń wydarzeń. Takie przekazy najlepiej zobrazują temat oraz pomogą go lepiej zrozumieć i zapamiętać.
10 WYKORZYSTUJE METODY INTERAKTYWNE; NIE OGRANICZA SIĘ DO PASYWNEGO PRZEKAZYWANIA TREŚCI.	Zachęcaj uczniów i uczennice do aktywnego uczestnictwa w zajęciach; najlepiej zapamiętujemy to, co sami/same mówimy i robimy – zapewnij więc jak najwięcej przestrzeni, by młodzież sama miała okazję zdobyć informacje, przeanalizować je i zaprezentować.
11 STAWIA SOBIE ZA CEL ROZWIJANIE ZARÓWNO WIEDZY, JAK I UMIEJĘTNOŚCI ORAZ POSTAW.	Dbaj o wszechstronny rozwój młodzieży; dawaj uczniom i uczennicom możliwość swobodnego wypowiedziania się i powierzaj im odpowiedzialne zadania na miarę ich możliwości. Zachęcaj do realizacji projektów edukacyjnych oraz aktywności pozalekcyjnej.
12 POKAZUJE ZNACZENIE DZIAŁAŃ JEDNOSTEK W REAKCJI NA GLOBALNE WYZWANIA; NIE UTRWAŁA POCZUCIA BEZRADNOŚCI.	Zachęcaj uczniów i uczennice do działania, podając przykłady sukcesów oddolnych akcji i wskazując możliwości zaangażowania się na rzecz zmiany lokalnej i globalnej. Sam/sama dawaj dobry przykład!

Pytania do samodzielnej pracy nad scenariuszem z zakresu edukacji globalnej

Poniższe pytania mają za zadanie ułatwić Państwu – nauczycielom i nauczycielkom – pracę nad tworzeniem autorskich scenariuszy, ćwiczeń i propozycji projektów edukacyjnych. Pomagają one sprawdzić, czy dany materiał mieści się w ramach edukacji globalnej (a więc nie jest na przykład edukacją międzykulturową) i czy jest zgodny z jej zasadami, w tym z zaleceniami Kodeksu informowania o krajach Południa. Aby uznać, że scenariusz spełnia te kryteria, na każde z poniższych pytań należy odpowiedzieć TAK, przy czym w punkcie trzecim, gdzie znajdują się podpunkty A, B, C – wystarczy odpowiedzieć TAK na jedno z nich (choć może zdarzyć się tak, że będą trzy twierdzące odpowiedzi). Pytaniom towarzyszą przykłady oraz komentarze wyjaśniające treść pytań.

1. Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu dotyczy przynajmniej jednego z 15 zagadnień edukacji globalnej zawartych w infografice w postaci książki?

TAK/NIE

KTÓREGO?

Wierzmy, że 15 zagadnień zawartych w infografice w postaci książki (dostępnej na drugiej stronie okładki niniejszej publikacji) obejmuje na tyle wszechstronnie tematy podejmowane w ramach edukacji globalnej, że z łatwością odnajdziesz te, których dotyczy Twój materiał. Jeśli masz wrażenie, że nie jesteś w stanie dopasować swojej propozycji do żadnego z nich, może to oznaczać, że warto raz jeszcze zastanowić się, czy na pewno scenariusz, ćwiczenie lub propozycja projektu zawiera elementy edukacji globalnej.

2. Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu ukazuje omawiany temat w perspektywie globalnej?

TAK/NIE

W JAKI SPOSÓB?

To jest pytanie, które zachęca do zastanowienia się, czy zagadnienie, które omawiasz, dotyczy kwestii globalnych tylko w perspektywie lokalnej w danej części świata (na przykład prawa dziecka i prawo do edukacji w wybranym państwie – na przykład w Kambodży), czy pokazuje dane zagadnienie w szerszym, globalnym ujęciu (wyjaśniając na przykład kontekst danej sytuacji, uwarunkowania prawne czy kulturowe na tle państw regionu czy w zestawieniu z innymi częściami świata). Perspektywa globalna pozwala młodym ludziom lepiej zrozumieć zjawiska i procesy zachodzące we współczesnym świecie, a jej ogromną wartością jest również odwoływanie się do opinii i perspektywy mieszkańców i mieszkank globalnego Południa.

Jeśli w scenariuszu/ćwiczeniu/propozycji projektu dotykasz zagadnienia globalnego, na przykład ubóstwa (w Polsce lub w Indiach), staraj się omówić je w perspektywie globalnej, na przykład wyjaśniając, na czym polega mechanizm tak zwanej „pętli ubóstwa” (sytuacja, w której z pokolenia na pokolenie „dziedziczy się” ubóstwo i z którego w związku z tym trudno jest się wydostać) – także w wymiarze politycznym czy gospodarczym (na przykład tłumacząc jego związek z umowami handlowymi Północ-Południe).

3.

A) Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu wyjaśnia jakąś współzależność globalną?

TAK/NIE

JAKĄ?

W edukacji globalnej szczególny nacisk kładziemy na wyjaśnianie współzależności globalnych, czyli tego, w jaki sposób różne części świata wzajemnie od siebie zależą i na siebie wpływają, na przykład w jaki sposób występowanie złożeń naturalnych lub związki historyczne wpływają na relacje handlowe między krajami globalnej Północy a krajami globalnego Południa. Jeśli nie dostrzegasz bezpośrednio takiej współzależności globalnej w swoim materiale, sprawdź kolejne dwa pytania:

B) Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu, przedstawiając rzeczywistość („tak jest na świecie”), ukazuje podobieństwa i różnice między rejonami świata?

TAK/NIE

JAKIE? _____

Edukacja globalna stara się ukazywać szerszy kontekst omawianych zagadnień i nie porzeka jedynie na prezentowaniu rzeczywistości, na przykład wymienieniu, jakie złoże naturalne występuje w danym państwie. Warto zestawiać ze sobą dane, zachęcając młodzież do ich analizy i krytycznej oceny, na przykład poprzez porównanie znaczenia wymiany handlowej między Gambią a Wielką Brytanią i jej wpływem na oba państwa – ich gospodarki oraz sytuację mieszkańców i mieszkank.

C) Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu pokazuje analogiczne procesy/zjawiska zachodzące w innych częściach świata?

TAK/NIE

JAKIE? _____

Przy omawianiu współczesnych relacji handlowych Gambii z Wielką Brytanią możesz odwołać się do analogicznych przykładów relacji krajów Północy z byłymi koloniami, aby ukazać ten proces w szerszej perspektywie. Jeśli omawiasz kwestię ubóstwa, możesz przedstawić przykłady z różnych części świata – pozwoli to dostrzec młodzieży, że z podobnymi wyzwaniami globalnymi ludzie mierzą się zarówno w krajach globalnego Południa, jak i globalnej Północy oraz zrozumieć, jak różni ludzie próbują sobie z nimi radzić.

4. Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu wykracza poza prezentację folkloru?

TAK/NIE

To pytanie pomocnicze, które ma nas uczyć na to, aby materiał edukacyjny rzeczywiście realizował cele edukacji globalnej, a nie na przykład edukacji międzykulturowej. Omawianie tradycyjnych strojów lub zwyczajów różnych grup etnicznych nie mieści się w ramach edukacji globalnej, ponieważ nie odnosi się do żadnych współzależności globalnych ani samo w sobie nie wyjaśnia żadnych zjawisk czy procesów globalnych. Dopuszczalne jest natomiast odwoływanie się do folkloru w celu wyjaśnienia takowych, jednak warto zawsze zadać sobie pytanie o cel takiego działania i jego ewentualne konsekwencje – czy służy przekazaniu wiedzy? Czy ma stanowić jedynie ciekawostkę? Czy nie utrwała stereotypów?

5. Czy scenariusz/ćwiczenie/propozycja projektu unika stereotypowego przedstawiania osób i zjawisk?

TAK/NIE

W JAKI SPOSÓB? _____

Umiejętność rzetelnego informowania i promowanie antydyskryminacyjnych postaw to klucz do sukcesu przy prowadzeniu zajęć z edukacji globalnej z młodzieżą. Warto kilkakrotnie spojrzeć na swój scenariusz pod tym kątem i upewnić się, że nie zawiera stereotypowego przekazu, nie posługuje się takimi ilustracjami, odwołuje się do faktów i rzetelnych danych statystycznych. W razie wątpliwości z pomocą może przyjść dwanaście zasad jakości edukacji globalnej (zawartych na poprzednich stronach niniejszej publikacji) i Kodeks informowania o krajach Południa (dostępny pod adresem: <http://zagranica.org.pl/o-nas/katalog-zasad-kodeks-w-sprawie-obrazow-i-wiadomosci-dotyczacych-krajow-poludnia>).

Edukacja globalna okiem duchownego

„Trzeba zbudować globalizację solidarności i ducha” (papież Franciszek)

Współczesny świat charakteryzują nieustanne i dynamiczne zmiany, które często przekraczają horyzont dotychczasowych możliwości poznawczych człowieka i kategorii ukształtowanych w procesie rozwoju osobowego. Tego świata należy się uczyć permanentnie i ciągle na nowo. Wzrasta świadomość wyzwań edukacyjnych stojących przed różnymi instytucjami, zwłaszcza przed szkołą. Trzeba jednak nie tylko być świadomym zachodzących przemian, ale również konfrontować się z nowymi problemami z nich wynikającymi. Globalizacji podlegają nie tylko ludzkie działania, lecz także ich destrukcyjne konsekwencje. Siła i zakres tych procesów sprawiają, że z jednej strony postępuje na świecie współzależność polityczna, ekonomiczna czy społeczno-kulturowa, z drugiej zaś uwidacznia się kryzys uniwersalnych wartości, fragmentaryzacja etyczna, utrata tożsamości, zanikanie więzi międzyludzkich. Tego typu zagrożenia mogą w konsekwencji prowadzić do tworzenia się „światowego społeczeństwa ryzyka” (U. Beck).

Jednymi z podstawowych zadań szeroko pojmowanej edukacji jest niwelowanie zagrożeń wynikających z intensywnych procesów globalnych oraz optymalne wykorzystanie szerokich możliwości rozwojowych, które niesie globalizacja. Z pedagogicznego punktu widzenia problematyka związana z globalizacją wymaga podejmowania odpowiednich działań. Ich zakres wyznaczają między innymi pogarszające się warunki życia ludzi w wielu częściach świata, pogłębiające się nierówności społeczne, niewystarczający dostęp do edukacji, narastające ubóstwo, a niekiedy skrajna bieda mimo wzrostu bogactwa w skali globalnej. **Istotnym wyzwaniem dla współczesnych społeczeństw jest zatem rzetelne przekazywanie wiedzy o dokonujących się zmianach, uczenie krytycznego myślenia i kształtowanie postawy odpowiedzialności za otaczający świat, co może zapewnić edukacja globalna.** Jej fundamentalne zadanie to bowiem wyjaśnianie globalnych współzależności, jak też kształtowanie określonych kompetencji społecznych takich jak: solidarność, odpowiedzialność, empatia, szacunek dla drugiego człowieka, umiejętność dialogu.

W polskiej literaturze pedagogicznej pojęcie edukacji globalnej pojawiało się już w latach 80. i 90. ubiegłego wieku. Należy jednak zauważyć, że po dzień dzisiejszy jest to w obszarze nauk pedagogicznych zagadnienie raczej niszowe. Pojawiają się także opinie, iż refleksja na temat edukacji globalnej

w polskiej pedagogice w gruncie rzeczy nie doczekała się znaczących prób implementacji w praktykę edukacyjną. Niniejsza publikacja wychodzi naprzeciw takim oczekiwaniom.

Pedagogiczny dyskurs o edukacji globalnej ukazuje różnorodność koncepcji i ujęć teoretycznych. Jedną z perspektyw jest pedagogika zorientowana humanistycznie. Wyróżnia się ona humanizmem, który nie odcina człowieka od Boga, ale uwzględnia jego wymiar duchowy, potrzebę pracy nad sobą, samowychowanie i samokształcenie. **U podstaw tak zorientowanej edukacji globalnej leży zasada solidarności społecznej, jedna z najistotniejszych zasad chrześcijańskiej wizji życia społecznego. W nauczaniu Kościoła katolickiego określa się je mianem cywilizacji miłości, która oznacza realizację przykazania miłości Boga i bliźniego.** Papież Franciszek apeluje: „Trzeba zbudować globalizację solidarności i ducha. Przyszłością globalnego świata jest życie razem; ten ideał wymaga zaangażowania na rzecz budowy mostów, prowadzenia dialogu, spotkań”. Edukacja globalna odwołująca się do pedagogiki humanistycznej ma za zadanie wspierać budowanie humanistycznego społeczeństwa opartego na fundamencie wartości moralnych. **Scenariusze lekcji religii zamieszczone w niniejszej publikacji odwołują się do wartości, które wynikają z prawdy o człowieku i chronią godność osoby, to znaczy uczą miłości, pokoju, sprawiedliwości, solidarności oraz szacunku do każdej osoby.**

Naturalnym środowiskiem kształcenia i wychowania młodego pokolenia jest szkoła. Edukacja globalna pojawiła się w edukacji formalnej od chwili wprowadzenia jej elementów do podstawy programowej w 2008 roku. Dzięki ofiarnej pracy nauczycieli i nauczycielek tematyka edukacji globalnej jest dziś prowadzona w polskich szkołach na wszystkich etapach edukacyjnych. Zbiór scenariuszy lekcji oddawany do rąk katechetów i katechetek oferuje gotowe propozycje treściowe i metodyczne w tym zakresie. Mam głęboką nadzieję, że przyczyni się on do wzrostu wiedzy uczniów i uczennic na temat globalnych wyzwań, a także do kształtowania społeczeństwa obywatelskiego opartego na zasadach solidarności i sprawiedliwości społecznej oraz odpowiedzialności za wspólny świat.

Ks. dr hab. Zbigniew Babicki,
Wydział Nauk Pedagogicznych
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Słowo od Autorów i Auterek

Jeśli religia ma być żywa, powinna się odnosić do aktualnych wyzwań dotyczących człowieka

Czy lekcja religii to odpowiednia okazja do tego, by mówić o edukacji globalnej? Czy kształtowanie postaw obywatelskich jest możliwe i właściwe na katechezie? Niniejsza publikacja jest dowodem na istnienie wspólnych obszarów koncepcji edukacji globalnej, podstawy programowej religii oraz Katechizmu Kościoła Katolickiego.

Wiedza religijna zdobywana między innymi na katechezie powinna być odnoszona do rzeczywistości, z którą styka się wierząca osoba. W podstawie programowej dla klas V–VIII szkoły podstawowej (punkt A) zapisano: „uczeń dokonuje refleksji nad sensem swojego życia”, „okazuje szacunek sobie i innym”, „dąży do szczęścia własnego i bliźnich”. Aby wykształcić u młodego człowieka taką postawę, należy stwarzać mu okazję do tego, aby rozumnie i z odpowiedzialnością przyglądał się światu oraz zależnościom między ludzkimi działaniami. Autorzy i autorki tej publikacji zachęcają, aby spojrzeć na te zagadnienia również w wymiarze globalnym.

Jednym z zadań katechezy jest wychowanie do życia wspólnotowego. Rozwój społeczny jest możliwy dzięki poczuciu przynależności do grupy. W XXI wieku, bardziej niż kiedykolwiek wcześniej, widoczna jest potrzeba mówienia o wspólnej odpowiedzialności za świat. Wiele podejmowanych dzisiaj decyzji przynosi skutki w skali globalnej. **Postawa odpowiedzialności za innych i szacunku wobec innych jest jednocześnie ważną wartością promowaną w koncepcji edukacji globalnej. Pozostałe postawy kształtowane w ramach tej koncepcji to: szacunek, otwartość, empatia, uczciwość i solidarność. Łatwo dostrzec podobieństwo z postawą chrześcijańską.**

Wartością edukacji globalnej jest to, że podnosi świadomość dotyczącą mądrego dokonywania indywidualnych wyborów przy jednoczesnej trosce o ludzi żyjących w innych częściach świata. Umiejętne dysponowanie zasobami naturalnymi jest wynikiem świadomości konsekwencji, jakie wiążą się z ich pozyskiwaniem. To zagadnienie może być podjęte przy okazji rozmów na temat świata, który został stworzony przez Boga. Szacunek dla przyrody to także zrównoważony rozwój cywilizacyjny.

Jeśli religia ma być żywa, powinna się odnosić do aktualnych wyzwań dotyczących człowieka. Współczesne ubóstwo, którego doświadczają ludzie, często ma początek w indywidualnych wyborach konsumenckich, ale także w decyzjach politycznych. Niniejsza publikacja proponuje budowanie poczucia osobistego wpływu na kształt świata na miarę możliwości dzieci i młodzieży. Daje też konkretne wskazówki dotyczące tego, jak mądrze działać, by pozytywnie wpływać na relacje międzyludzkie w wymiarze lokalnym i globalnym.

Scenariusze lekcji zamieszczone w tej publikacji sięgają po wiele zagadnień globalnych, zawsze jednak w odniesieniu do podstawy programowej do religii oraz do Katechizmu Kościoła Katolickiego. Autorzy i autorki materiałów dołożyli wszelkich starań, by rzucić nowe światło na znane historie biblijne. Odświeżone tematy mają szansę zainteresować uczniów i uczennice, dać sygnał, że Kościół katolicki nie jest obojętny wobec wyzwań współczesnego świata.

**Jadwiga Jarosz, nauczycielka języka polskiego,
trenerka edukacji globalnej
Zespół Szkół Plastycznych w Bielsku-Białej**

Jezus mierzył się z globalnymi wyzwaniami już ponad 2000 lat temu

Decydującą inspiracją do napisania przeze mnie kilku scenariuszy do lekcji religii z elementami edukacji globalnej były Pismo Święte oraz globalne wyzwania współczesnego świata. Każdy scenariusz to odniesienie do konkretnego globalnego problemu, który ma odzwierciedlenie w Celach Zrównoważonego Rozwoju. Podążałam drogą Pisma Świętego, gdyż ono często podpowiada, jak mamy postępować, aby uczynić świat bardziej sprawiedliwym.

Głównym wyzwaniem podczas tworzenia tych materiałów było dla mnie zachowanie odpowiednich proporcji. Zależało mi na tym, aby były to scenariusze do lekcji religii z elementami edukacji globalnej (nie odwrotnie). Dlatego też, odnosząc się do kwestii związanych z edukacją globalną, często opierałam się na konkretnych przykładach, jak w przypadku scenariusza o ubóstwie Jezusa, w którym odwołałam się do Kibery (dzielnica Nairobi). Dużym wyzwaniem było również

odszukiwanie współzależności pomiędzy globalną Północą i globalnym Południem. Nie chciałam, aby moje scenariusze były tylko prezentacją globalnych problemów.

Praca nad scenariuszami sprawiała także, że mierzyłam się z własnymi stereotypami, które odkryłam, zajmując się zagadnieniami edukacji globalnej. Dzięki temu projektowi świat stał się mi bliższy, ponieważ teraz już wiem, że mam wpływ na zmianę sytuacji ludzi, którzy mieszkają na globalnym Południu.

Odkrywcze było dla mnie to, jak bardzo religia katolicka łączy się z edukacją globalną, jak tematy poruszane w obrębie obydwu tych obszarów się przenikają. Myślę, że wynika to z faktu, że sam Jezus mierzył się z globalnymi wyzwaniami już ponad 2000 lat temu i dużo o tym nauczał. Ogromną inspiracją było

dla mnie Jego podejście do kobiet. Uważam, że lekcje religii to odpowiednie miejsce, aby włączać w nie elementy edukacji globalnej, nie rezygnując z wątków religijnych. Cieszę się, że mogłam wziąć udział w projekcie „W świat z klasą” i przekonać się o tym. Wartością dodaną opracowanych scenariuszy jest polecana literatura, która może dostarczyć rzetelnej i interesującej wiedzy o świecie.

Zachęcam do sięgania po te scenariusze, ponieważ są one inspiracją do konkretnego działania. Pamiętaj, masz wpływ, nie bądź bierny!

**Iwona Pieronek-Tokarz, nauczycielka religii,
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy
im. ks. J. Twardowskiego w Pruszkowie**

Współczesność to zainteresowanie człowieka całym światem, nie tylko parafią i szkołą

Już ponad 30 lat jestem nauczycielką edukacji wczesnoszkolnej i katechetką na wszystkich poziomach edukacji w szkole podstawowej, dlatego mogę pozwolić sobie na małą analizę porównawczą. Dostrzegam duże zmiany w nauczaniu religii. Stało się ono obecnie trudne, ponieważ niektórzy uczniowie i uczennice przychodzący do szkoły nie mają wpojonych wartości chrześcijańskich. Nie znaczy to jednak, że ta młodzież nie jest wartościowa. Jest wrażliwa, dobra dla innych, szanuje świat, jest uczciwa, prawdomówna, chętnie dzieli się z innymi. Dlatego nauka religii nie może wypierać tych wspaniałych wartości, ale się na nich opierać. Chodzenie do kościoła, modlitwa, post to za mało; młody człowiek musi podejmować konkretne działania dla poprawy świata, co powoli wprowadzi go na drogę wiodącą do celu, jakim jest zbawienie.

W mojej wieloletniej pracy zawodowej najwięcej osiągnęłam, dodając do treści religijnych i rozwoju wiary propozycję zaangażowania uczniów i uczennic w działania wolontariackie czy proekologiczne. Na moich lekcjach realizuję projekty i poszukuję nowych dróg, aby wzbogacić swój katechetyczny warsztat nie tylko w nowoczesność, ale także we współczesność. **Współczesność to zainteresowanie człowieka całym światem, nie tylko parafią i szkołą. Oznacza to uwzględnianie potrzeb mieszkańców i mieszkańek przeróżnych zakątków Ziemi, którzy – tak jak my – są dziećmi Bożymi.** Nasz świat został sprawiedliwie ofiarowany wszystkim ludziom. Aby ta wizja stała się faktem, trzeba nie tylko otworzyć się na potrzeby osób wymagających pomocy: wysłać pieniądze do „biednych krajów”, segregować odpady, ewentualnie oszczędzać wodę. **Sama miałam taki niepełny obraz pomagania, dopóki**

edukacja globalna nie dodała mi jeszcze jednego brakującego ogniwa, jakim jest odpowiedzialność. Współodpowiedzialność zmienia dotychczasowe myślenie, że tylko wobec Boga wszyscy jesteśmy równi.

Edukacja globalna ma sporo punktów stycznych z nauczaniem Kościoła, treściami zawartymi w encyklikach i orędziach. W naukach papieża, naszego wspaniałego papieża, świętego Jana Pawła II lub Franciszka można znaleźć odniesienia do każdego z Celów Zrównoważonego Rozwoju. Kościół w swoich działaniach i modlitwie odnosi się do pokoju na świecie, równości płci, ubóstwa i głodu, a także ochrony klimatu. Moja droga poprzez edukację globalną była dość wyboista. Im więcej czytałam o mądrym pomaganiu, przygotowując katechezy, tym więcej znajdowałam w sobie stereotypów i błędnych założeń na ten temat. Nie zawróciłam jednak z tej ścieżki, bo Pan Bóg postawił na mojej drodze ludzi, którzy działają zgodnie z ideami i założeniami edukacji globalnej i którzy pomogli mi zrozumieć wiele współzależności oraz wyzwań istniejących we współczesnym świecie. Dotarło do mnie, że w ocenianiu kształtującym, a w szczególności poprzez formułowanie celów lekcji, włączanie zagadnień globalnych spowoduje większe zainteresowanie uczniów i uczennic lekcjami religii. Młodzież będzie aktywna, jeśli będzie wiedziała, o co się modlić, komu pomagać, o co się troszczyć, w czym mieć swój udział.

**Beata Wilmanowicz, nauczycielka religii
i edukacji wczesnoszkolnej,
Szkoła Podstawowa Nr 27 im. gen. Elżbiety Zawackiej
w Toruniu**

Historia scenariusza Nasze miejsce na ziemi poświęconego zmianie klimatu

Klimat to temat dla religii? Oczywiście. Bez dwóch zdań. Zmiany, które obecnie zachodzą w środowisku naturalnym, już dawno przekroczyły stan alarmowy naszego poczucia moralności. Czas zająć się tym tematem na poważnie. Integralne spojrzenie na człowieka wymusza na nauczycielach i nauczycielkach, aby do tak istotnych kwestii angażować lekcje religii i katechez. To właśnie na nich uczniowie i uczennice odpowiadają nie tylko na pytania: „jak?”, „w jaki sposób?”, „gdzie?”, ale przede wszystkim „dlaczego?” i „po co?”. A więc sięgamy do fundamentów, do korzeni naszego postępowania. A nasze zachowanie względem środowiska nie pozostaje przecież obojętne dla naszych bliźnich. Temat jest więc istotny.

Problem z pewnością jest, ale jak do niego podejść? Jak lekcja ma spowodować, aby młodzi ludzie zmienili swoje myślenie? Tu zazwyczaj zaczynają się schody dla autora lub autorki scenariusza. Jak sprawić, aby scenariusz lekcji był pociągający nie tylko dla autora i autorki, nawet nie dla potencjalnego nauczyciela i nauczycielki, którzy po niego sięgną, ale przede wszystkim dla ucznia i uczennicy? Poza tym zagadnienia dotyczące klimatu nie są przecież wprost związane z lekcjami religii. Niekiedy pojawi się jakiś wątek nawiązujący ogólnie do ekologii, ale w naszym konspekcie trzeba zająć się tematem i konkretnie (zmiana klimatu), i globalnie (ja i świat). Łatwo więc nie było, ale

Biblia i codzienne życie to bogactwo i źródło pomysłów. A to, co łączy obydwie te światy, to przecież człowiek. Zaczęłam więc czerpać i z jednego, i z drugiego. Przykładałam Pismo Święte do rzeczywistości, która nas otacza, i na odwrót. To zawsze jest inspirujące. Jakby nie patrzeć – moim okiem teologa – Pismo Święte odpowiada jednak na wszystkie problemy współczesnego człowieka. Zatem pewnie znajdzie jakiś środek, aby zmotywować uczniów i uczennice do właściwego postępowania z przyrodą.

Przygotowując konspekt, chciałam, aby były to lekcje motywujące do zmiany myślenia o własnej odpowiedzialności za świat. Z pewnością w dzisiejszej szkole na wielu zajęciach porusza się temat niebezpiecznej zmiany klimatu. Dlaczego więc nie zmierzyć się z tym wyzwaniem na religii? Dziś – gdy papież Franciszek dopisuje do kanonu grzechów przewinienia przeciwko środowisku naturalnemu – nie wolno zapomnieć o tych tematach podczas edukacji religijnej. Trzeba coraz śміielej przypominać, że wiara i wolność zobowiązują. Fajnie jest też, gdy uda się nam to robić w ciekawy i dialogiczny sposób.

**Łukasz Ofiara, teolog, edukator, publicysta,
Centrum Myśli Jana Pawła II**

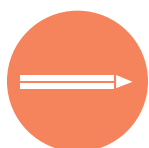
Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego a systematyczna realizacja edukacji globalnej na zajęciach religii w szkole podstawowej

	Nazwa materiału	Odniesienie do istotnych zagadnień wyszczególnionych w Dyrektorium ogólnym o katechizacji	Rodzaj materiału	Klasa	Punkt podstawy programowej (wymagania szczegółowe – wiedza i umiejętności)	Gdzie znaleźć materiał?
1.	Międzynarodowy przepis na świętość	przeznaczenie człowieka	scenariusz	IV–V	klasa IV: C.6.1., D.7.2. klasa V: E.4.2., E.5.4.	s. 15
2.	„A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre”. Wyrażamy swą wdzięczność Bogu za świat, który stworzył dla nas	relacja ze środowiskiem naturalnym	scenariusz	IV–V	klasa IV: A.1.1., A.2.2., A.3.2., A.3.3., C.3.3., C.5.1. klasa V: A.11.1., C.1.1., C.1.5, C.1.8.	s. 20
3.	Czy Jezus był uchodźcą?	fundament wartości etycznych	scenariusz	V–VI	A.1.1., A.1.2., A.1.3., A.1.4.	s. 27
4.	Życie ludzkie jest darem	fundament wartości etycznych	scenariusz	VI	C.3.1., C.3.2., C.5.2., C.6.1.	s. 31
5.	Nasze miejsce na Ziemi	relacja ze środowiskiem naturalnym	scenariusz	VII	A.7.1., A.13.17., C.1.1., C.2.2., C.7.7., E.1.3.	s. 40
6.	Józef – sprzedany do niewoli	fundament wartości etycznych	scenariusz	VII–VIII	A.1.4., C.5.2., C.10.1.	s. 47
7.	Jezus narodził się w ubogiej rodzinie	fundament wartości etycznych	scenariusz	VII–VIII	B.2.4., C.5.6., F.2.3.	s. 52
8.	I stworzył Bóg mężczyznę i kobietę	funkcja religii w kulturze	scenariusz	VII–VIII	A.10.5., A.13.3., A.13.17.	s. 58
9.	Woda w obrzędzie chrztu świętego	funkcja religii w kulturze	scenariusz	VII–VIII	B.4.1., B.4.2.	s. 66
10.	Woda źródłem życia	funkcja religii w kulturze	projekt	VII–VIII	E.1.2., E.1.4., E.1.5.	s. 70
11.	„Chleba naszego powszedniego...” – przyczyny głodu na świecie	funkcja religii w kulturze	scenariusz	VII–VIII	C.1.7., C.5.6., D.3.1.	s. 74

01

SCENARIUSZ

Międzynarodowy przepis na świętość

IWONA
PIERONEK-TOKARZ

KLASA IV–V

45 MIN

Podczas zajęć uczniowie i uczennice dowiedzą się, że święci i święte czczeni przez chrześcijan pochodzą z różnych zakątków świata, oraz poznają przepis na świętość. Uświadomią sobie, że Bóg, wybierając ludzi na świętych, nie kieruje się ich wyglądem i pochodzeniem. Zajęcia mają zmotywować młodzież do czynienia dobra na rzecz innych ludzi i świata (działania na rzecz osób ubogich, pokoju na świecie, zmniejszania nierówności w krajach i między krajami, przeciwdziałania zmianie klimatu).

Pytania kluczowe

Co należy czynić,
aby zostać świętym?

Co święci i święte robią
dobrego dla ludzi
na świecie?

Cele zajęć:

- przedstawisz historie wybranych świętych z różnych krajów
- uzasadnisz, że świętym i świętą może zostać każdy człowiek
- wyjaśnisz, dlaczego warto czynić dobro

Związek z podstawą programową:

klasa IV: C.6.1., D.7.2.

klasa V: E.4.2., E.5.4.

Zagadnienia:

pokój i konflikty na świecie, zrównoważony rozwój, różnorodność i stosunki międzykulturowe, ubóstwo

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 10 Mniej nierówności
- 17 Partnerstwa na rzecz Celów

Metody:

praca z Pismem Świętym,
praca z tekstem, praca
z mapą, praca plastyczna,
pogadanka, modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna,
praca w parach,
praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte (Kpł 19, 2–3, 9–11, 14, 17–18), mapa
świata, kolorowy flamaster, 2 duże, szare arkusze
papieru złęczone ze sobą (na przykład taśmą klejącą),
paski papieru (mogą być różnokolorowe o wymiarach
30 x 10 cm), kolorowe karteczki, załącznik

Wprowadzenie

1

5 minut

Zadaj klasie pytanie: Co świętujemy 1 listopada? Uzupełnij wiedzę uczniów i uczennic o istotne wiadomości związane z uroczystością Wszystkich Świętych.

W dniu 1 listopada chrześcijanie i chrześcijanki w sposób szczególny wspominają wszystkich świętych (tych ogłoszonych i anonimowych), dziękują Bogu za ich obecność. To dzień radości. Dziękujemy Bogu za wstawiennictwo świętych, którzy zanoszą nasze prośby prosto do Jezusa. W doktrynie Kościoła katolickiego dzień ten ma nam przypominać o powszechnym powołaniu do świętości. Jak wygląda kult świętych w innych religiach? Wierni prawosławni oddają cześć relikwiom świętych oraz ikonom, które ich przedstawiają. W tradycji muzułmańskiej pojęcie świętego jest rozumiane w inny sposób – bardziej jako autorytet religijny, choć w obrębie samego islamu istnieją różne tradycje w tym zakresie. Autorytetem takim może być na przykład wali („stojący pod specjalną opieką”, „przyjaciel”) – idealny wyznawca, który dzięki pobożności znalazł się blisko Boga. W wierzeniach ludowych w niektórych krajach muzułmańskich świętych czci się głównie ze względu na ich cudowne moce (karamat). Wyznawcy odbywają pielgrzymki do grobów świętych mężów (marabutów), aby uzyskać ich błogosławieństwo (barakę). Hinduiści za świętych i święte ogólnie uważają osoby pobożne, które odznaczają się zaletami, czynią dobro i dokonują cudów. Hinduizm ma długą tradycję opowieści i poezji o świętych. Nie ma tu formalnego procesu kanonizacyjnego, w przeciwieństwie do chrześcijaństwa świętym lub świętą można zostać jeszcze za życia.

Praca właściwa

2

10 minut

Zadaj klasie pytanie: Co należy czynić, aby zostać świętym lub świętą?

Proponowane odpowiedzi: modlić się, pomagać biednym, wierzyć w Boga, czynić dobro.

Powiedz, że za chwilę uczniowie i uczennice dowiedzą się, co na temat świętości możemy przeczytać w Piśmie Świętym. Poproś, aby wylosowana osoba przeczytała fragmenty Księgi Kapłańskiej (Kpł 19, 2–3, 9–11, 14, 17–18):

Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty, Pan, Bóg wasz! Każdy z was będzie szanował matkę i ojca [...] Kiedy żąć będziecie zboże ziemi waszej, nie będziesz żął aż do samego skraju pola i nie będziesz zbierał kłosów pozostałych na polu. Nie będziesz оголаcał winnicy i nie będziesz zbierał tego, co spadło na ziemię w winnicy. Zostawisz to dla ubogiego i dla przybysza [...] Nie będziecie kraść, nie będziecie kłamać, nie będziecie oszukiwać jeden drugiego. [...] Nie będziesz złorzeczył głuchemu. Nie będziesz kładł przeszkody przed niewidomym [...] Nie będziesz żywił w sercu nienawiści do brata. [...] Nie będziesz szukał pomsty, nie będziesz żywił urazy do synów twego ludu, ale będziesz miłował bliźniego jak siebie samego.

Na dwóch arkuszach szarego papieru obrysuj kontur osoby chętnej do wzięcia udziału w tej aktywności. Następnie poproś, aby uczniowie i uczennice w parach przedyskutowali, jakie działania powinien podejmować człowiek, jaki powinien być, aby stać się świętym lub świętą. Chętni uczestnicy i uczestniczki zapisują swoje ustalone odpowiedzi w parach na konturze odrysowanej osoby.

3

15 minut

Powieś w klasie mapę świata. Podziel młodzież na trzy- lub czteroosobowe grupy za pomocą losowania.

Każdej grupie daj inny krótki życiorys świętej lub świętego z załącznika nr 1. Możesz wykorzystać wszystkie lub wybrać w zależności od liczby dzieci w klasie. Poproś, aby grupy przeanalizowały otrzymany tekst i w zeszytach zapisały następujące informacje:

- z jakiego kraju pochodził święty lub święta (odnajdźcie ten kraj na mapie – przyklejcie kolorową karteczkę z imieniem wylosowanej przez was postaci)?
- co dobrego święty lub święta zrobił dla ludzi na świecie?
- jak myślisz, co zdecydowało, że osoba została świętym lub świętą?
- zastanówcie się: kto może zostać świętym?

4

5 minut

Po zakończonej pracy w grupach poproś, aby wybrane osoby zaprezentowały efekt pracy grupy. Podsumuj tę część lekcji stwierdzeniem, że święci i święte, których czcimy, pochodzą z całego świata. Zwróć uwagę na mapę i imiona świętych na niej przyklejone. Powróć do pytania, które pojawiło się w pracy w grupach w stosunku do konkretnych świętych: Co święci i święte robią dobrego dla ludzi na świecie? Omów to pytanie

z perspektywy Celów Zrównoważonego Rozwoju. Podkreśl, że święci i święte działają na rzecz: ludzi ubogich, zmniejszania nierówności w krajach i między krajami, ochrony klimatu, pokoju i sprawiedliwości. Powiedz, że obecnie takie działania zostały określone przez międzynarodową społeczność jako niezbędne, aby świat mógł nadal istnieć i rozwijać się. Odnies się do myśli ks. Jana Bosko: „Nie wystarczy znać dobro, trzeba je praktykować” – porozmawiaj chwilę z uczniami i uczennicami, jak tę myśl pojmują. Motywuj podczas rozmowy do czynienia dobra, działania na rzecz innych ludzi.

Sprawiedliwy, zrównoważony i pokojowy świat dla każdego jest nie tylko idealną wizją przyszłości, ale także zobowiązaniem podjętym przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 2015 roku i doprecyzowanym poprzez 17 celów zwanych Celami Zrównoważonego Rozwoju, które zostały zawarte w dokumencie Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Jest to wezwanie do działania dla nas wszystkich – obywateli i obywaterek, ale także rządów, sektora prywatnego i instytucji międzynarodowych. Aby osiągnąć wszystkie Cele i przypisane im 169 szczegółowych zadań określonych w Agendzie 2030, wszystkie sektory muszą ściśle ze sobą współpracować i szukać wspólnych rozwiązań dla globalnych wyzwań. Kwestie społeczne, gospodarcze i kulturowe związane z globalnym rozwojem są często wzajemnie powiązane, podobnie jak Cele Zrównoważonego Rozwoju, które wymagają spójnego globalnego wysiłku. Każdy może wesprzeć ten szeroki zakres wyzwań do sprostania i przyczynić się do osiągnięcia Celów – nawet jako uczeń lub uczennica czy społeczność szkolna.

Źródło: Edukacja globalna na zajęciach przedmiotowych w szkole podstawowej, pod red. K. Dzieciolowskiej i in., Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, http://bit.ly/CEO_EGwSP.

Więcej informacji na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju znajdziesz na stronie: <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.

Podsumowanie

8 minut

Rozdaj każdej osobie pasek papieru, poproś, aby napisała na nim, co ostatnio (w minionym tygodniu) dobrego zrobiła. Zbuduj z klasą z tych pasków drabinę do nieba. Podkreśl w ten sposób, że świętość jest czymś zwykłym i dotyczy każdego człowieka w dowolnym miejscu na świecie, przejawia się w codziennych obowiązkach wobec siebie, innych i naszej planety. Podkreśl, że codzienne działania służą też realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju. Podsumuj tę część słowami, które często powtarzała święta Matka Teresa z Kalkuty: „Świętość nie jest przywilejem zarezerwowanym dla wąskiej garstki wybranych, ale jest obowiązkiem każdego chrześcijanina. Moim i twoim”.

2 minuty

Na zakończenie katechezy odmów wraz z młodzieżą modlitwę świętego Franciszka. Modlitwy znajdują się w załączniku umieszczonym na końcu publikacji.

Źródła:

- Święta Józefina Bakhita, dziewica, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <http://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/02-08b.php3>.
- Święta Alfonsa Muttathupadathu od Niepokalanego Poczęcia, zakonnica, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <http://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/07-28e.php3>.
- Święta Rafka, dziewica, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <http://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/03-23d.php3>.
- Święta Jadwiga Królowa, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/06-08a.php3>.
- Święty Franciszek z Asyżu, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/10-04.php3>.
- Święty Marcin de Porres, zakonnik, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/11-03a.php3>.
- Modlitwa św. Franciszka, biblijni.pl. Słuchamy Biblii, http://www.biblijni.pl/modlitwy/20_modlitwa_sw_fran-ciszka.html.
- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Biogramy wybranych świętych

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Biogramy wybranych świętych

Józefina Bakhita urodziła się w 1868 roku w Sudanie. W wieku około 10 lat została porwana i stała się niewolnicą. Wielokrotnie sprzedawana kolejnym właścicielom, doświadczyła niemal wszystkich fizycznych i duchowych cierpień wynikających z niewolnictwa. Gdy ostatecznie znalazła się w rękach Callisto Legnaniego, włoskiego konsula, odzyskała wolność. Wraz z nim udała się do Włoch, by zajmować się jego rodziną. Tam zetknęła się ze zgromadzeniem Córek Miłosierdzia, które podjęło trud jej religijnego wykształcenia. Po kilku miesiącach przygotowań Bakhita przyjęła chrzest i bierzmowanie. Otrzymała wówczas imię Józefina – jako znak nowego życia. Kilka lat później wstąpiła do zgromadzenia Córek Miłosierdzia w Wenecji. Przez następnych 50 lat służyła Bogu i współsiostrom, podejmując najprostsze prace: gotowanie, sprzątanie, szycie. Jej przyjemny wygląd i ciepły głos pomagał wielu biednym i opuszczonym, którzy przychodzili do klasztoru, gdzie mieszkała. Po długotrwałej chorobie zmarła w 1947 roku. W 1992 roku beatyfikował ją św. Jan Paweł II. W następnym roku, podczas swej podróży apostolskiej do Afryki, mówił: „Ciesz się, Afryko! Bakhita wróciła do ciebie: córka Sudanu, sprzedana w niewolę, cieszy się już wolnością – wolnością wiekuiącą, wolnością świętych!”. W październiku 2000 roku św. Jan Paweł II kanonizował Józefinę Bakhitę. Benedykt XVI w encyklice *Spe Salvi* przytoczył natomiast jej życiorys jako przykład nierozrwalnej i determinującej relacji wiary i nadziei w życiu chrześcijan.

Źródło: Święta Józefina Bakhita, dziewica, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <http://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/02-08b.php3>.

Anna Muttathupadathu urodziła się 19 sierpnia 1910 roku w Kudumalorze w Kerali (Indie). Od narodzin jej życie było naznaczone cierpieniem. Dzieciństwo spędziła u dziadków. W 1920 roku zamieszkała u swojej ciotki Anny Muricka, która okazała się kobietą bardzo surową i despotyczną. Ciotka starała się nakłonić Annę do małżeństwa, odwołując ją od pójścia do zakonu. Anna wykazała się jednak ogromną siłą ducha i nie uległa namowom opiekunki. Nawiązała kontakt z Klaryskami od Wieczystej Adoracji. W 1928 roku rozpoczęła u nich postulat, przyjmując imię Alfonsa od Niepokalanego Poczęcia. Śluby zakonne złożyła 12 sierpnia 1936 roku.

Przez większość życia zakonnego zносиła ciężkie choroby i cierpienia duchowe, ofiarując je Najświętszemu Sercu Jezusa. Nigdy się nie skarżyła. Zmarła 28 lipca 1946 roku. Jej wstawiennictwu przypisywana jest seria cudownych uzdrowień, do których dochodziło wśród modlących się u jej grobu. W corocznych pielgrzymkach na grób św. Alfonsy biorą udział katolicy, muzułmanie, a także Hindusi.

Święty Jan Paweł II beatyfikował ją jako pierwszą Hinduskę 8 lutego 1986 roku, podczas swojej podróży apostolskiej do Indii. Papież Benedykt XVI kanonizował ją w Rzymie 12 października 2008 roku.

Źródło: Święta Alfonsa Muttathupadathu od Niepokalanego Poczęcia, zakonnica, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <http://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/07-28e.php3>.

Pietra Chobq Ar-Rayes przysła na świat w dniu 29 czerwca 1832 roku w Himlaya w libańskim regionie Metn. Wychowała się w rodzinie katolickiej. Na chrzcie otrzymała imię Boutroussyeh (Pietra). Jej rodzina po śmierci matki w 1839 roku znalazła się w trudnej sytuacji finansowej. Dlatego w 1843 roku jej ojciec wysłał córkę do pracy jako służącą w domu zamożnego Libańczyka w Damaszku. Kiedy po czterech latach wróciła do domu [...], zarówno macocha, jak też jedna z ciotek chciały wydać ją za mąż, ale Boutroussyeh postanowiła swe życie poświęcić Bogu.

Wstąpiła do Zgromadzenia Córek Maryi w Bikfaya. Rodzice próbowali przekonać ją do zmiany zdania, ale ona pozostała niewzruszona w swym postanowieniu. [...] W dniu 10 lutego 1856 roku złożyła śluby zakonne. Dwa lata później skierowano ją do pracy w seminarium w Ghazir, które prowadzili jezuici. Pracowała w kuchni, uczyła się ortografii i arytmetyki, a w wolnym czasie pogłębiała znajomość języka arabskiego.

[...] Pewnego dnia we śnie ukazali się jej św. Jerzy, św. Szymon Słupnik i św. Antoni Pustelnik, który powiedział do niej: „Wstąp do Zakonu Libańskich Mniszek Maronickich”. Tak też uczyniła. [...] Przeżyła w tym klasztorze 26 lat, dając przykład posłuszeństwa, gorliwości w modlitwie, ascezy, poświęcenia i pracowitości [...]. Zmarła w dniu 23 marca 1914 roku.

Św. Jan Paweł II beatyfikował ją w dniu 17 listopada 1985 roku, a w dniu 10 czerwca 2001 roku włączył ją do grona świętych. [...] Papież powiedział wówczas: „Na Bliskim Wschodzie, tak ciężko doświadczonym przez liczne krwawe konflikty i tyle niezawinionych cierpień, świadectwo tej libańskiej zakonnicy pozostaje źródłem ufności dla wszystkich skrzywdzonych. Żyła ona zawsze w ścisłej więzi z Chrystusem i tak jak On nigdy nie zwątpiła w człowieka”.

Źródło: Święta Rafka, dziewica, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <http://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/03-23d.php3>.

Jadwiga Andegaweńska była trzecią i najmłodszą córką króla Węgier i Polski, Ludwika Andegaweńskiego i Elżbiety, księżniczki bośniackiej. Urodziła się prawdopodobnie 18 lutego 1374 roku [...] Po śmierci Ludwika Węgierskiego (1382) Węgrzy ogłosili królową siostrę Jadwigę, Marię. Natomiast Polacy zaprosili na swój tron Jadwigę. W wieku 10 lat została koronowana – 16 października 1384 roku. W związku z zaistniałą sytuacją polityczną, a także wobec dalekosiężnych planów polskich rozważano możliwość unii Polski z Litwą. Stała się ona faktem dzięki małżeństwu królowej Jadwigi z Władysławem Jagiełłą, wielkim księciem Litwy [...]. Kiedy wraz z Jagiełłą została współrządczynią kraju, miała na celu jedynie dobro narodu polskiego. [...] Serca poddanych pozyskała sobie jednak przede wszystkim niezwykłą dobrocią. Kiedy żołnierze królewscy spustoszyli wieśniakom pola, urządzając sobie na nich lekkomyślnie polowanie, zażądała od męża ukarania winnych i wynagrodzenia wyrządzonych szkód [...].

Do najpilniejszych trosk Jadwigi należało odnowienie Akademii Krakowskiej. Założył ją Kazimierz Wielki w 1364 roku, jednak za rządów Ludwika Węgierskiego Akademia podupadła. Jadwiga oddała wszystkie swoje klejnoty na jej odnowienie. Wystarała się także u Stolicy Apostolskiej o zezwolenie na jej dalsze prowadzenie i rozbudowę. Akademię otwarto po jej śmierci w 1400 roku.

W 1996 roku został ogłoszony dekret o heroicznosci cnót Jadwigi, w którym napisano: „Wraz z mężem, który dochował obietnic złożonych przed zaślubinami, Jadwiga czynnie uczestniczyła w życiu Królestwa polsko-litewskiego; miała własny dwór i kancelarię, i podejmowała obowiązki administracyjne, popierając sprawiedliwość i pokój tak w sprawach wewnętrznych, jak i w załatwianiu spraw z innymi państwami. Prawo Boże było w jej życiu i działalności najwyższą wartością. [...] Dla chorych założyła wiele szpitali i nie szczędziła pomocy biednym. Mimo młodego wieku zawsze działała z roztropnością, męstwem i łagodnością, mając na uwadze chwałę Boga, dobro Kościoła i swojego ludu. «Była zwierciadłem czystości, pokory i prostoty»”.

Kanonizacji Jadwigi dokonał św. Jan Paweł II na krakowskich Błoniach 8 czerwca 1997 roku w obecności ponad miliona ludzi. Źródło: *Święta Jadwiga Królowa*, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/06-08a.php3>.

Święty Franciszek przyszedł na świat jako Jan Bernardone w 1182 roku w Asyżu, w środkowych Włoszech. Urodził się w bogatej rodzinie kupieckiej. Jego rodzice pragnęli, by osiągnął on stan szlachecki, nie szczędzili pieniędzy na wystawne i kosztowne uczty, organizowane przez niego dla towarzyszy i rówieśników. Jako młody człowiek Franciszek odznaczał się wrażliwością, lubił poezję, muzykę [...]. W roku 1205 został pasowany na rycerza i udał się na wojnę prowadzoną między Fryderykiem II a papieżem. W tym czasie Bóg wyraźniej zaczął działać w życiu Franciszka. W Spoleto [Franciszek] miał sen, w którym usłyszał wezwanie Boga. Powrócił do Asyżu. Postanowił zamienić swoje bogate ubranie z żebrakiem i sam zaczął prosić przechodzących o jałmużnę. To doświadczenie nie pozwoliło mu już dłużej trwać w zgietku miasta. Zapragnął żyć według Ewangelii i głosić nawrócenie i pokutę. Z czasem jego dotychczasowi towarzysze zabaw poszli za nim. [...] Franciszek wędrował od miasta do miasta i głosił pokutę. Wielu ludzi pragnęło naśladować jego sposób życia. [...] Z myślą o ewangelizacji pogan wybrał się na Wschód. W 1219 roku wraz z krzyżowcami dotarł do Egiptu i tam spotkał się z sultaniem Melek-el-Kamelem, wobec którego świadczył o Chrystusie. Sultán zezwolił mu bezpiecznie opuścić obóz muzułmański i dał mu pozwolenie na odwiedzenie miejsc uświęconych życiem Chrystusa w Palestynie, która była wtedy pod panowaniem muzułmańskich Arabów. Franciszek aprobował świat i stworzenie, obdarzony był niewiarygodnym osobistym wdziękiem. Dzięki niemu świat ujrzał ludzi z kart Ewangelii: prostych, odważnych i pogodnych. Wywarł olbrzymi wpływ na życie duchowe i artystyczne średniowiecza. Trudy apostołstwa, surowa pokuta, długie noce czuwania na modlitwie wyczerpały siły Franciszka. Zachorował na oczy, próby leczenia nie przynosiły skutku. Zmarł 3 października 1226 roku. [...] Św. Franciszek jest patronem między innymi: aktorów, ekologów, niewidomych, pokoju, ubogich, więźniów. Obecny papież przybrał imię tego świętego. Źródło: *Święty Franciszek z Asyżu*, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <https://brewiarz.pl/czytelnia/swieci/10-04.php3>.

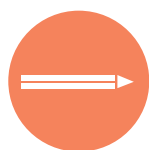
Święty Marcin de Porres urodził się 9 grudnia 1569 roku w Limie, stolicy Peru. Był nieślubnym dzieckiem Mulatki Anny Velázquez i hiszpańskiego szlachcica Juana de Porres, późniejszego gubernatora Panamy. [...] Marcinowi odpowiadały bardziej zajęcia praktyczne, dlatego przerwał studia medyczne i farmaceutyczne, aby podjąć zawód fryzjera (balwierza). Rychło jednak porzucił ten fach i zgłosił się do dominikańskiego klasztoru w Limie. [...] Głównym zajęciem brata Marcina był szpitalik klasztoru. Marcin leczył nie tylko braci zakonnych, ale także ludzi spoza klasztoru, gdyż szpitalik ten był równocześnie szpitalem miejskim. Ze szczególną miłością pielęgnował zgłaszających się licznie chorych Indian. Sam żebrząc, wspierał ludzi ubogich [...] Gdy zabrakło mu pieniędzy na wykup niewolników, zaproponował przeorowi, by jego samego sprzedał i w ten sposób uzyskał potrzebne pieniądze. Swoją miłością obejmował ludzi i zwierzęta, dlatego nazywa się go niekiedy św. Franciszkiem Ameryki. Utrzymywał w domu swojej siostry schronisko dla kotów i psów. Dokarmiał także głodne myszy. [...] Sam ubogi, hojnie ubogim pomagał. [...] Zmarł na malarię 3 listopada 1639 roku w wieku 70 lat. Beatyfikował go Grzegorz XVI (1837), kanonizował Jan XXIII 6 maja 1962 roku. W homilii papież przypominał, że kanonizowany tego dnia święty nazywany był „Marcinem od miłości” [...]. Z prawdziwą troskliwością sprowadzał błądzących na właściwą drogę; z życzliwością pielęgnował chorych, ubogim rozdawał żywność, odzienie i lekarstwa. Uznawany jest także za patrona zgody na tle rasowym, sprawiedliwości społecznej i ludzi o mieszanym pochodzeniu.

Źródło: *Święty Marcin de Porres, zakonnik*, Internetowa liturgia godzin. Czytelnia, <https://www.brewiarz.pl/czytelnia/swieci/11-03a.php3>.

02

SCENARIUSZ

„A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre”. Wyrażamy swą wdzięczność Bogu za świat, który stworzył dla nas

BEATA WILMANOWICZ

KLASA IV–V

45 MIN

Scenariusz uświadamia uczniom i uczennicom, że piękno stworzonego świata to dzieło Boga Stwórcy, zachęca do odkrywania w świecie Jego śladów oraz uczy odpowiedzialności za to, co ich otacza. Młodzież poznaje zagrożenia dla środowiska naturalnego oraz całej ludzkości wynikające z niewłaściwej działalności człowieka i zastanawia się, jak zmienić swoje nawyki na bardziej odpowiedzialne.

Pytania kluczowe

Na czym powinna polegać wdzięczność człowieka za stworzony przez Boga świat?

Jak możesz chronić środowisko naturalne w duchu chrześcijaństwa?

Cele zajęć:

- przypomnisz sobie biblijny opis stworzenia świata
- zrozumiesz, na czym powinna polegać wdzięczność człowieka względem Boga za stworzony przez niego świat
- wskażesz działania człowieka, które zagrażają lub bezpośrednio szkodzą środowisku naturalnemu
- podasz przykłady odpowiedzialnego postępowania w celu utrzymania dobrego stanu planety i kondycji ludzkości

Związek z podstawą programową:

klasa IV: A.1.1., A.2.2., A.3.2., A.3.3., C.3.3., C.5.1.
klasa V: A.11.1., C.1.1., C.1.5, C.1.8.

Zagadnienia:

migracje, zmiana klimatu, zrównoważony rozwój, konsumpcja i produkcja, różnorodność biologiczna, zasoby naturalne, ubóstwo

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 10 Mniej nierówności
- 12 Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja
- 13 Działania w dziedzinie klimatu
- 14 Życie pod wodą
- 15 Życie na lądzie

Metody:

praca z Pismem Świętym, pogadanka, układanka, burza pomysłów, patyczki, modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte, tusz w buteleczce, ręczniki papierowe, gałeczki, pudełko od zapatek, spryskiwacz, pocięte i niepocięte strony ze starych gazet lub czasopism, nożyczki, karteczki z nazwami przedmiotów, patyczki, załączniki

Wprowadzenie

1

4 minuty

Wyjaśnij młodzieży, że na początku lekcji wspólnie odmówicie modlitwę dziękczynną, w której podziękujecie Bogu za stworzony świat. Poproś uczniów i uczennice, żeby po każdym wezwaniu powtarzali „Tobie chwała na wieki”. Modlitwa znajduje się w załączniku umieszczonym na końcu publikacji.

2

4 minuty

Wyświetl lub rozdaj uczniom i uczennicom ilustrację z załącznika nr 1 i poproś, aby w parach przypomnieli sobie historię stworzenia świata przez Boga i wymienili elementy, które Bóg stwarzał przez kolejne dni. Następnie za pomocą patyczków, stosowanych jako technika oceniania kształtującego, wylosuj osobę, która znajdzie i przeczyta fragment Pisma Świętego zawierający szczegółowy opis stawiania się tego Boskiego dzieła (Rdz 1, 1–31). Poproś młodzież o odpowiedź na pytanie: *Jaką rolę powierzył Bóg człowiekowi po stworzeniu świata?*

Proponowane odpowiedzi: Bóg powierzył nam rośliny i zwierzęta, byśmy się nimi opiekowali, bowiem „wszystko, co uczynił (Bóg), było bardzo dobre”, człowiek dostał za zadanie dbać o Boskie dzieło.

Według Biblii świat został stworzony w sposób przemyślany, harmonijny i uporządkowany. Powstał jako znak miłości Pana Boga do człowieka, dla którego Stwórca przygotował wspaniały dom. Ale to ludzie są odpowiedzialni za całe stworzenie. Porozmawiajcie chwilę o odpowiedzialności za wszystko, co zostaje nam powierzone bądź подарowane.

Praca właściwa

3

7 minut

Podziel klasę na cztery grupy, rozdając kawałki pociętych ilustracji ze starych gazet lub czasopism. Uczniowie i uczennice dobierają się, układając je w całość. Podczas łączenia grup możesz odtworzyć fragment pieśni *Gdy szukasz Boga* (<http://bit.ly/GdySzukaszBoga>), ograniczając czas zadania (wyciszamy pieśń po drugiej zwrotce (1:25) i kończymy zadanie). Wybierz lub wylosuj uczniów i uczennice z każdej grupy do odczytania fragmentów Pisma Świętego z załącznika nr 2. Następnie poproś o nazwanie elementów stworzonego świata opisanych w tych fragmentach.

Proponowane odpowiedzi: morze, zwierzęta, wiatr, step, mgła, rosa, wody, wyspy, śnieg, ptaki, szarańcza, słońce, góry. Jeśli wystarczy czasu, dzieci mogą wymieniać jeszcze inne elementy: powietrze, wodę.

4

2 minuty

Przeprowadź pogadankę. Powiedz, że człowiek na początku stworzenia dostał od Boga dar panowania na Ziemi nad wszystkimi zwierzętami i roślinami, które miały mu służyć i być pokarmem. Nawiąż do pytania kluczowego: *Na czym powinna polegać wdzięczność człowieka za stworzony przez Boga świat?* Uczniowie i uczennice mogą wskazać na modlitwę. Spyta, w jaki inny sposób, oprócz podziękowania, można okazać wdzięczność. Tak moderuj dyskusję, aby padła odpowiedź, że trzeba szanować ten dar.

5

5 minut

Zapowiedz, że przeprowadzicie teraz doświadczenie. Rozdaj każdej grupie arkusz ręcznika papierowego na podkładkę śniadaniową (można podłożyć foliową koszulkę, żeby nie pobrudzić ławki), model drzewa (może to być opadnięta gałązka lub patyczek) i pudełeczko po zapalniczkach lub lekach. Młodzież układa na papierze pudełeczko – „fabrykę” – i jak najdalej od niej „drzewo”. Przejdź od grupy do grupy i nanieś odrobinę tuszu obok „fabryki” – ilustrację zanieczyszczenia. Następnie przekaż młodzieży spryskiwacz – to deszcz, który młodzież rozpryskuje na arkusz ręcznika. Deszcz powoduje, że woda przenosi zanieczyszczenia aż do „drzewa”. Zapytaj klasę o przekaz przeprowadzonego przed chwilą doświadczenia. Zadbaj, aby wybrzmiało, że negatywne działania człowieka mogą mieć często zaskakującą skalę i wpływ na obszary położone daleko od źródeł zanieczyszczeń.

6

15 minut

Zaproś uczniów i uczennice do pracy w grupach, tłumacząc, że wspólnie będą tworzyć układankę ukazującą wpływ działalności człowieka na środowisko naturalne i dalsze jego konsekwencje.

- Poproś uczniów i uczennice, aby zastanowili się i wypisali w części A układanki przykłady negatywnych, nieodpowiedzialnych ludzkich działań, świadczących o braku szacunku wobec Bożego stworzenia.
- Następnie poproś grupy o odpowiedź na pytanie, jakie są konsekwencje tych działań dla przyrody. Wskaż, że mogą korzystać z własnej wiedzy i doświadczenia oraz obserwacji tego, co dzieje się chociażby w Polsce. Młodzież uzupełnia swoimi pomysłami część B układanki.

- c) Przed uzupełnieniem części C wytłumacz uczestnikom i uczestniczkom zajęć, że negatywna działalność człowieka może mieć dalsze, jeszcze poważniejsze konsekwencje, które dotkną ich samych. Zachęć młodzież do zastanowienia się, jakie skutki dla ludzi w różnych częściach świata mogą mieć na przykład: zanieczyszczenie powietrza, ekstremalne susze czy wymieranie gatunków.

Po każdej z części a, b i c na podstawie propozycji wypracowanych w grupach uzupełnijcie wspólnie układankę na tablicy. Propozycja wypełnionej układanki znajduje się na końcu scenariusza, przed załącznikami.

Jako podsumowanie zadania grupowego wyjaśnij młodzieży, że chociaż degradacja środowiska to poważne wyzwanie globalne, to podejmując kompleksowe i intensywne działania, ludzkość może mu wspólnie przeciwstawić. Podkreśl, że niezbędne są działania zarówno na szczeblu międzynarodowym czy krajowym (w tym naszego państwa), jak i indywidualnym – wszyscy możemy je podejmować. Realizację wizji sprawiedliwego i zrównoważonego rozwoju świata mogą zapewnić Cele Zrównoważonego Rozwoju, między innymi Cel 14: Życie pod wodą i Cel 15: Życie na lądzie (więcej informacji na stronie: <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>). Każdy i każda z nas może wesprzeć ten szeroki zakres wyzwań do sprostania i przyczynić się do osiągnięcia Celów – także jako uczeń lub uczennica czy społeczność szkolna.

Podsumowanie

6 minut

Wyjaśnij klasie, że dobry i miłosierny Bóg czuwa nad światem i pozwala nam na odpowiedzialne gospodarowanie jego zasobami. Powiedz, że teraz zastanowicie się wspólnie, na czym powinna polegać nasza odpowiedzialność względem środowiska i innych ludzi.

Uczniowie i uczennice zapewne wspomną o segregacji odpadów. Warto zasugerować im inne zachowania polegające na ograniczaniu zakupów i zrównoważonym korzystaniu z zasobów naturalnych. Może to być oszczędzanie energii i wody, rzadsza wymiana ubrań, butów czy sprzętu elektronicznego, ograniczenie marnotrawstwa żywności, częściowa rezygnacja ze środków transportu na rzecz roweru.

Zaproponuj uczniom i uczennicom, żeby każda osoba zapisała na dłoni odrysowanej na makulaturowej kartce jedno postanowienie dotyczące zmiany swoich nawyków na bardziej przyjazne dla środowiska naturalnego, na przykład: modłę się z wdzięcznością, nie używam słomek do napojów, ograniczam zużycie woreczków foliowych (używam jednego woreczka kilka razy, proszę rodzica o zapakowanie śniadania do pojemnika), jem krajowe owoce, pamiętam o zgaszeniu niepotrzebnych świateł, spróbuję dojeżdżać do szkoły rowerem, namówię rodziców, żeby choć raz w tygodniu dojeżdżali do pracy komunikacją miejską, zrobimy przynajmniej raz w tygodniu dzień bez mięsa. Wywieście utworzone w ten sposób „drzewo postanowień” na ścianie klasy.

Praca domowa

2 minuty

Zaproś młodzież do wykonania w domu zadania pt. „Życie rzeczy”. Powiedz, że za chwilę uczniowie i uczennice wylosują karteczki z nazwami przedmiotów codziennego użytku. Są to: butelka plastikowa, koszulka T-shirt, szklanka, banan, śniadaniówka, słomka, piórniki, skarpety, telewizor itp. (kartki mogą się powtarzać). Ich zadaniem jest uzupełnienie metryczki przedmiotu (załącznik nr 4). Poproś, aby wszyscy dowiedzieli się od rodziców lub z innych źródeł, w jaki sposób te produkty do nas dotarły, jak zostały wyprodukowane i co do tego procesu było potrzebne (na przykład: transport, hodowla zwierząt, rolnictwo, wydobywanie ropy) i uzupełnili metryczkę przedmiotu.

Źródła:

- Piotr Bielski, *Ilu planet potrzebujemy? O limitach produkcyjnych i absorpcyjnych Ziemi*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://globalna.ceo.org.pl/fizyka-chemia-biologia/artykuly/ilu-planet-potrzebujemy>.
- *Nauka o klimacie*, <https://naukaoklimacie.pl/>.
- *Elementy oceniania kształtującego*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://ok.ceo.org.pl/>.
- *Pieśń Gdy szukasz Boga popatrz na kwiaty*, <http://bit.ly/GdySzukaszBoga>.

Polecane materiały

- Stefania Pruszyńska, Jan Paweł II o koniecznej ochronie środowiska naturalnego. Cytaty w obronie Doliny Rospudy, 13.03.2007, <http://impresjee.pl/cytaty-z-wypowiedzi-jana-pawla-ii-o-koniecznej-ochronie-srodowiska-naturalnego-w-obronie-doliny-rospudy/>.
- Orędzie Ojca Świętego Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju, 01.01.2010, http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/peace/documents/hf_ben-xvi_mes_20091208_xliii-world-day-peace.html.
- Papież Franciszek, *Laudato si'*, 18.06.2015, <https://papiez.wiara.pl/doc/2549331.LAUDATO-SI/7>.
- Film *Punkt krytyczny. Klimat się zmienia*, WWF Polska, 2018, <http://bit.ly/FilmWWFKlimat>.
- *SDG dla Dzieci*, <https://tuaptup.org.pl/sdg-dla-dzieci/>.
- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.

Załączniki

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Ilustracja przedstawiająca dzieło stworzenia świata przez Boga

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Fragmenty Pisma Świętego

Załącznik nr 3 – Karta pracy: Układanka przedstawiająca przejawy i konsekwencje negatywnej działalności człowieka

Załącznik nr 4 – Karta pracy: Metryczka przedmiotu

Proponowane odpowiedzi do załącznika nr 3:

Przykłady negatywnej działalności człowieka:

wycinanie lasów, nadmierne spalanie paliw kopalnych, eksploatacja zasobów naturalnych, nielegalne zaśmiecanie, emitowanie zanieczyszczeń oraz CO₂, regulacja rzek, marnowanie żywności, nadmierna produkcja dóbr konsumpcyjnych, nadmierny hałas, klusownictwo, transport, nadmierne zużycie energii elektrycznej, nielegalne zrzucanie ścieków, nadmierna rozbudowa miast i dróg;

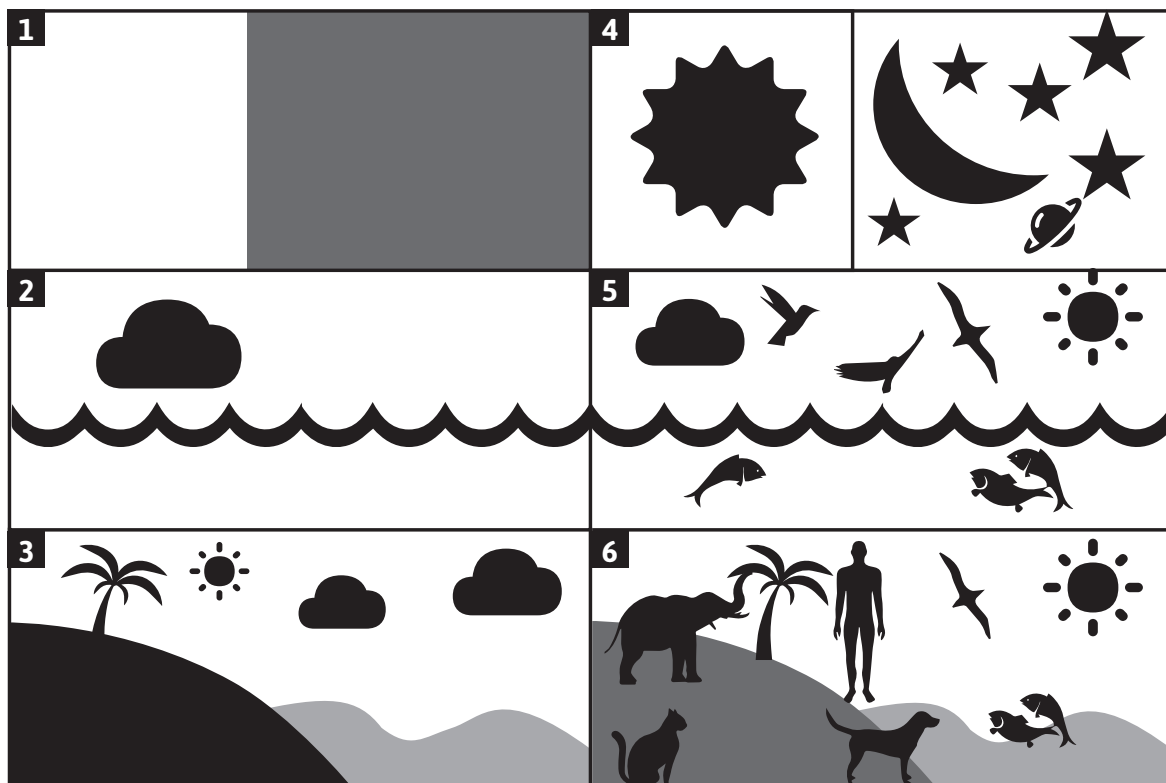
Konsekwencje dla środowiska naturalnego:

zanieczyszczenie wód, powietrza i gleby, wyczerpywanie się zasobów naturalnych, wymieranie gatunków roślin i zwierząt, zmiana klimatu (m.in. susze, powodzie, ekstremalne zjawiska pogodowe, topnienie lodowców górskich i Arktyki, przesuwanie się stref klimatycznych), erozja gleby, osłabienie ekosystemów naturalnych, braki wody, przemieszczanie się gatunków

Konsekwencje dla człowieka:

migracje, głód, ubóstwo, nierówności w dostępie do zasobów, wojny, choroby przewlekłe i epidemie, śmierć

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Ilustracja przedstawiająca dzieło stworzenia świata przez Boga

Rys. Beata Wilmanowicz

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Fragmenty Pisma Świętego

„Jak liczne są dzieła Twoje, Panie! Ty wszystko mądrze uczyniłeś: ziemia jest pełna Twych stworzeń. Oto morze wielkie, długie i szerokie, a w nim jest bez liku żyjątek i zwierząt wielkich i małych”.

Ps 104

„Wicher objada góry, wypala step i jak ogień pożera świeżą zieleń. Nagle lekarstwem na to staje się mgła, a po upale rosa spadająca – pocieszeniem. Według swej myśli On ujarzmił odmęty wód i osadził na nich wyspy”.

Syr 43, 21–23

„Rozrzuca On śnieg jak osiadające ptaki, a jego opad jak chmara szarańczy. Piękność jego bieleli zadziwia oko, a takim opadem zachwyca się serce”.

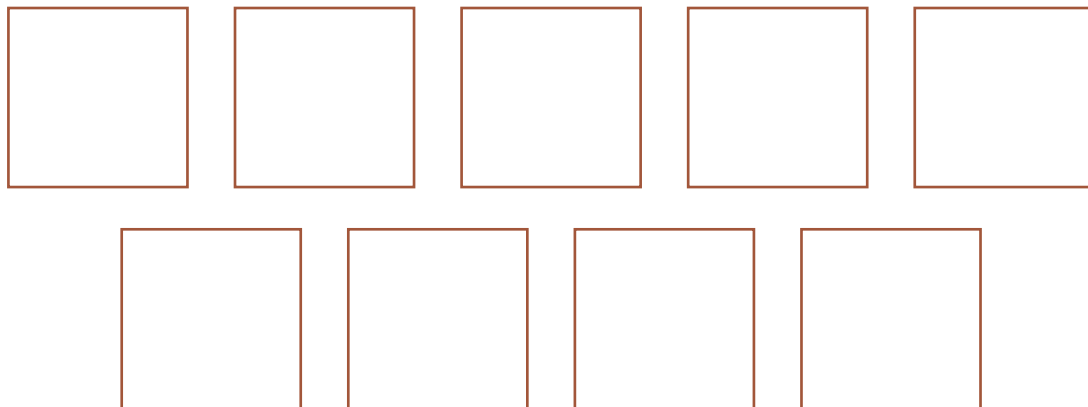
Syr 43, 18

„Jak rozżarza się podmuchem piec, przy pracach wymagających żaru, tak słońce trzy razy mocniej rozpala góry, wydaje ognistą parę, a świecąc promieniami, oślepia oczy. Wielki jest Pan, który je uczynił i na którego rozkaz spiesz się ono w swoim biegu”.

Syr 43, 4–5

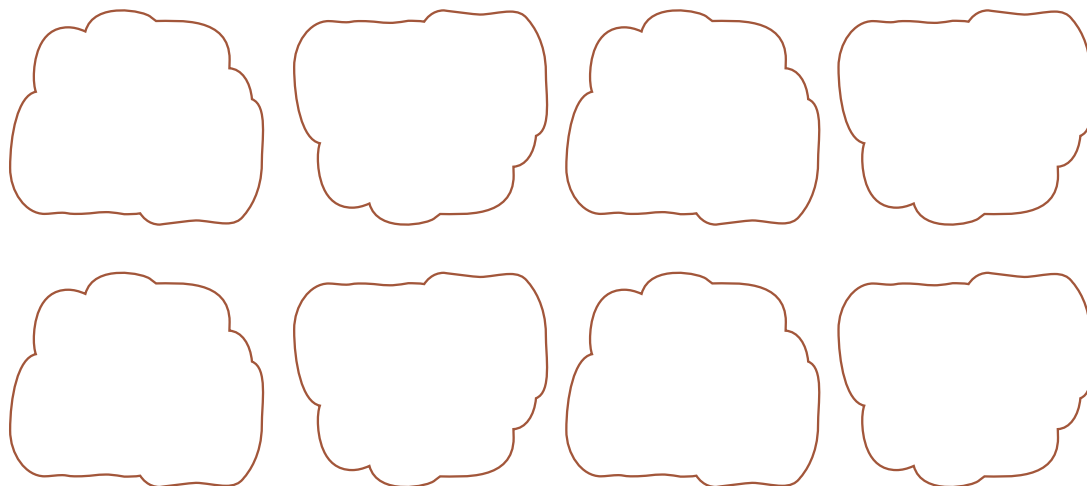
Załącznik nr 3 – Karta pracy: Układanka przedstawiająca przejawy i konsekwencje negatywnej działalności człowieka

A: Przykłady negatywnej działalności człowieka:

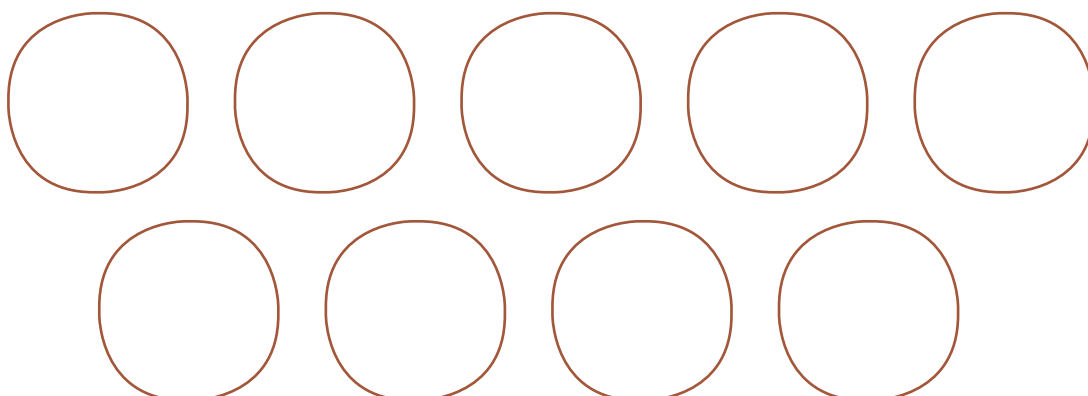
Two rows of empty square boxes for examples of negative human activity. The top row contains five boxes, and the bottom row contains four boxes.

B: Konsekwencje dla środowiska naturalnego:

Two rows of empty cloud-shaped boxes for consequences for the natural environment. The top row contains four boxes, and the bottom row contains four boxes.

C: Konsekwencje dla człowieka:

Two rows of empty circular boxes for consequences for humans. The top row contains five boxes, and the bottom row contains four boxes.

Załącznik nr 4 – Karta pracy: Metryczka przedmiotu

Nazwa produktu:

Miejsce produkcji:

.....

Co wykorzystano do jego produkcji? (Podkreśl właściwe odpowiedzi i dopisz własne).

transport, hodowla zwierząt, rolnictwo, wydobywanie ropy...

.....

.....

Nazwa produktu:

Miejsce produkcji:

.....

Co wykorzystano do jego produkcji? (Podkreśl właściwe odpowiedzi i dopisz własne).

transport, hodowla zwierząt, rolnictwo, wydobywanie ropy...

.....

.....

Nazwa produktu:

Miejsce produkcji:

.....

Co wykorzystano do jego produkcji? (Podkreśl właściwe odpowiedzi i dopisz własne).

transport, hodowla zwierząt, rolnictwo, wydobywanie ropy...

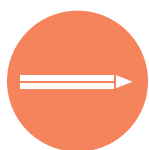
.....

.....

03

SCENARIUSZ

Czy Jezus był uchodźcą?

IWONA
PIERONEK-TOKARZ

KLASA V–VI

45 MIN

Podczas zajęć uczniowie i uczennice dowiadują się, dlaczego dana osoba staje się uchodźcą lub uchodźczynią. Poprzez postawienie się w sytuacji Świętej Rodziny młodzież zastanawia się, z jakimi wyzwaniem mierzą się ci, którzy są zmuszani opuścić swoje miejsce zamieszkania. Ważnym elementem lekcji są rozważania na temat tego, jak młodzież może pomóc w integracji młodych uchodźców i uchodźczyń w środowisku szkolnym.

Pytania kluczowe

Dlaczego rodzina Jezusa
uciekała do Egiptu?

Co możesz zrobić, aby twój
kolega uchodźca i twoja
koleżanka uchodźczyni czuli
się dobrze w twojej klasie?

Cele zajęć:

- wyjaśnisz, kim są uchodźca i uchodźczyni
- zastanowisz się, czy można powiedzieć, że Jezus był uchodźcą
- wymienisz trudności, z jakimi spotykają się uchodźcy i uchodźczynie w nowym kraju
- podasz 3 przykłady zachowań, które pomogą uczniom uchodźcom i uczennicom uchodźczynom dobrze czuć się w twojej szkole

Związek z podstawą programową:

A.1.1., A.1.2., A.1.3., A.1.4.

Zagadnienia:

migracje, ubóstwo

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 1 Koniec z ubóstwem
- 16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje

Metody:

praca z tekstem, pogadanka, identyfikacja z postacią biblijną, słoneczko, podróż w wyobraźni, modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna, praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte (Mt 2, 13–15), kolorowe karteczki samoprzylepne, duży arkusz papieru, ilustracja przedstawiająca Świętą Rodzinę

Wprowadzenie

1

7 minut

Wylosuj jedną osobę w klasie i poproś, aby znalazła fragment Pisma Świętego Mt 2, 13–15 i przeczytała go na głos. Poproś, aby młodzież w zeszycie zapisała odpowiedzi na poniższe pytania:

- Kto uciekł do Egiptu?
- Dlaczego rodzina Jezusa uciekła do Egiptu?
- Jak długo tam pozostała?

2

3 minuty

Zapytaj uczniów i uczennice: Czy także dzisiaj ludzie muszą uciekać ze swoich krajów? W jakich sytuacjach? Zapytaj młodzież, czy wie, kim są uchodźca i uchodźczyni. Możesz się odnieść do omawianego fragmentu Pisma Świętego: „Wstań, weź Dziecię i Jego Matkę i uchodź do Egiptu...”.

3

3 minuty

Praca właściwa

Przeczytaj grupie artykuł 56 punkt 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz przytocz definicję uchodźcy zgodnie z zapisami Konwencji genewskiej z 1951 roku (oba fragmenty poniżej), a następnie zadaj pytanie: Czy na tej podstawie Jezus mógłby zostać uznany za uchodźcę w Polsce?

Konstytucja RP art. 56, pkt 2 z dnia 2 kwietnia 1997 roku:

Cudzoziemcowi, który w Rzeczypospolitej Polskiej poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi.

Konwencja genewska z 1951 roku:

Uchodźca jest to osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.

Więcej na temat dokumentów obowiązujących Polskę w sprawie uchodźców i uchodźczyń na stronie internetowej Uchodźcy.info: Akty i regulacje prawne, <http://uchodzy.info/infos/akty-i-regulacje-prawne>.

Wyjaśnij, że powodem ucieczki Jezusa do Egiptu było prześladowanie ze strony Heroda. Zgodnie z Konwencją genewską taki powód byłby współcześnie uznany za podstawę, aby ubiegać się o status uchodźcy. Warto jednak pamiętać, że w czasach Jezusa nie obowiązywały wspomniane powyżej akty prawne, dlatego należy traktować takie rozważania jedynie teoretycznie.

4

10 minut

Podziel uczniów i uczennice na trzyosobowe grupy. Poproś, aby wyobrazili sobie, że są rodziną Jezusa, która ucieka przed prześladowaniem współcześnie. Niech spróbują się utożsamić z rodziną uchodźczą i sytuacją, w której się ona znalazła. Poinformuj, że zadaniem każdej grupy-rodziny jest wypisanie na kolorowych karteczkach trudności, jakie uchodźcy i uchodźczynie mogą napotkać w nowym kraju, oraz nazwy przedmiotów, których może im brakować w nowej rzeczywistości.

Proponowane odpowiedzi: nieznajomość języka kraju, do którego uciekają, brak domu (stałego schronienia), tęsknota za ulubionymi zabawkami, tęsknota za rodziną i przyjaciółmi, brak poczucia bezpieczeństwa, brak wody, brak pracy, brak zrozumienia, brak życzliwości.

5

5 minut

Umieść w widocznym miejscu duży arkusz papieru z ilustracją Świętej Rodziny. Uczniowie i uczennice przyklejają swoje odpowiedzi dookoła ilustracji, tworząc słońce. Promieniami są odpowiedzi tej samej lub zbliżonej treści. Następnie odczytaj odpowiedzi uczestników i uczestniczek lekcji.

6

6 minut

Przeprowadź z młodzieżą krótką pogadankę na temat współczesnych przyczyn uchodźstwa i migracji.

Najczęstsze obecnie powody migracji:

- *ekonomiczne (migracja w celu poprawy poziomu życia, czasem do kraju o wyższym statusie ekonomicznym. Decyzje o takim wyjeździe często są podejmowane w związku z otwarciem dla cudzo-*

ziemców i cudzoziemek rynku pracy, jak w przypadku wyjazdów Polaków i Polek w granicach Unii Europejskiej, bądź zapotrzebowaniem na pracowniczki i pracowników sezonowych czy gotowych do podjęcia się zajęć trudnych lub niepopularnych wśród mieszkańców i mieszkank danego kraju. Dotyczy to także migracji wewnętrznych, na przykład migracji ze wsi do miast obywateli i obywaterek danego kraju w poszukiwaniu pracy, w celu zmiany pracy);

- biznesowe (związane z działalnością zawodową przyjazdy do kraju, w którym istnieje możliwość legalnej pracy, choć status ekonomiczny tego kraju nie musi być lepszy od statusu kraju pochodzenia; na przykład nauczyciele i nauczycielki języków obcych, przedsiębiorcy i przedsiębiorczynie);
- edukacyjne i naukowe (przyjazdy do kraju, w którym można zdobyć wykształcenie, zrealizować badania, na przykład studenci i studentki, badacze i badaczki);
- zapewnienie bezpieczeństwa (przyjazdy osób prześladowanych lub obawiających się prześladowań w swoim kraju do krajów gwarantujących bezpieczeństwo, na przykład uchodźcy i uchodźczynie);
- środowiskowe (opuszczenie obszarów szczególnie zagrożonych klęskami żywiołowymi lub obszarów o niedoborze wody pitnej – pustynniejących);
- konflikty zbrojne (niosą one za sobą tysiące ofiar i zmuszają miliony osób do opuszczenia swoich domów. Masowe migracje stanowią ogromne wyzwanie – w skali zarówno globalnej, jak i lokalnej. Szacuje się, że łączna liczba uchodźców, uchodźczyń i osób przesiedlonych wewnętrznie wynosi obecnie na całym świecie prawie 60 milionów).

Źródło: Kinga Białek, aktualizacja, Anna Paluszek, Migracje na świecie, Kurs internetowy „Edukacja globalna z klasą”, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2011, aktualizacja 2016, https://migracje.ceo.org.pl/sites/migracje.ceo.org.pl/files/o_migracjach.pdf.

Więcej informacji:

Elżbieta Krawczyk, Migracje w kontekście globalnym, kurs internetowy „Rozmawiajmy o uchodźcach”, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2016, <http://bit.ly/KursMigracjeGlobalnie>.

Draginja Nadaždin, Współczesny kryzys uchodźczy w świetle badań Amnesty International, „Akcja-Integracja”, Stowarzyszenie Dla Ziemi przy współpracy z Fundacją Sam Dżub Ling, Fundacją Instytut Kultury Cyfrowej oraz Stowarzyszeniem Kobiet Łaziszczanki, <http://bit.ly/AIKryzysuchodźczy>.

Zuzanna Rejmer, Paulina Szczygiel, Sytuacja uchodźców w Polsce i na świecie. Poradnik dla nauczycieli szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, PAH, 2013, <http://bit.ly/PAHSytuacjaUchodźców>.

Agnieszka Florczak, Uchodźstwo, w: Organizacje międzynarodowe w działaniu, red. Agnieszka Florczak, Alicja Lisowska, 2014, <http://bit.ly/AFlorczakUchodźstwo>.

Odnieś się do Celów Zrównoważonego Rozwoju, które zwracają uwagę na fakt, że przyczynami migracji są m.in. ubóstwo, zmiana klimatu i konflikty zbrojne. Cele Zrównoważonego Rozwoju 1., 13. i 16. skupiają się na rozwiązaniu tych kwestii. Możesz pokazać plansze dotyczące tych Celów ze strony: <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) kwestia migracji międzynarodowych stanowi jedno z największych wyzwań, przed którymi stoi świat. W 2015 roku przywódcy i przywódczynie ze 193 krajów państw członkowskich ONZ, między innymi z Polski, uwzględnili kwestię migracji (w tym m.in. potrzebę przeciwdziałania konfliktom zbrojnym, klęskom żywiołowym, które stanowią przyczynę migracji) jako jeden z najważniejszych postulatów w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030. Oznacza to, że do końca 2030 roku rządy krajów, które podpisały ten dokument, mają za zadanie zapewnić pokój na świecie i godne życie wszystkim jego mieszkańcom i mieszkankom.

Źródło: J. Godorowska, Co to są cele zrównoważonego rozwoju i w jaki sposób wiążą się z migracjami?, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2017, <http://bit.ly/PoczytajmyCZRMigracje>.

Więcej informacji:

Migracje w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, Międzynarodowa Organizacja do Spraw Migracji, <http://bit.ly/SDGMigracje>.

7 minut

Poproś uczestników i uczestniczki lekcji, aby wyobrazili sobie, że Jezus, Maryja i Józef otrzymują dzisiaj status uchodźców i uchodźczyń i zamieszkują w Polsce: Jezus będzie twoim kolegą w klasie. Jak możesz mu pomóc? Co możesz zrobić, aby twój kolega uchodźca i twoja koleżanka uchodźczynie czuli się dobrze w twojej klasie?

Proponowane odpowiedzi: przywitać się, uczyć polskich słów na przerwach, nauczyć się kilku słów w jego, jej języku ojczystym, usiąść z nim, z nią w ławce, podzielić się drugim śniadaniem, oprowadzić go, ją po szkole, nauczyć się poprawnie wypowiadać jego, jej imię, uczyć się od siebie nawzajem.

Powiedz, że Jezus ze swoją innością, kulturą może być dla nas skarbem, jeśli pomożemy Mu odnaleźć się w nowej rzeczywistości i postanowimy wykorzystać jego zasoby: wiedzę, umiejętności, zainteresowania itp.

Podsumowanie

Wytłumacz klasie, że dzisiaj na świecie jest bardzo dużo rodzin, które są w takiej samej sytuacji jak niegdyś rodzina Jezusa. Uchodźcy i uchodźczynie uciekają ze swoich krajów i szukają zrozumienia, pomocy w kraju, który da im schronienie. Myśląc o tych osobach, zaproponuj wspólne odmówienie modlitwy w intencji wszystkich uchodźców i uchodźczyń na świecie. Modlitwa znajduje się w załączniku umieszczonym na końcu publikacji.

Praca domowa

Poproś uczniów i uczennice, aby odnaleźli w serwisie YouTube Kolędę dla tęczowego Boga, posłuchali jej, a następnie zapisali w zeszycie fragmenty, które odnoszą się do doświadczenia uchodźców i uchodźczyń.

Polecane materiały:

- Joanna Kostrzewa, scenariusz zajęć *Jesteśmy tacy sami – ponadczasowe przesłanie wiersza Edwarda Stachury* *Ite missa est*, w: *Edukacja globalna na zajęciach języka polskiego w szkole podstawowej*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <http://bit.ly/CEOTacySami>.
- Rozmowa o uchodźcach w Polsce. Scenariusz dwóch lekcji, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2016, <https://migracje.ceo.org.pl/kategorie/scenariusz-bazowy>.
- Punkty widzenia. Klub dobrej rozmowy. Przewodnik dla młodzieży, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2017, <http://bit.ly/KlubDobrejRozmowy>.
- Pakiet ekspercki *Jak rozmawiać o wielokulturowości w szkole?*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://migracje.ceo.org.pl/content/pakiet-eksperski-jak-rozmawiac-o-wielokulturowosci-w-szkole>.
- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.

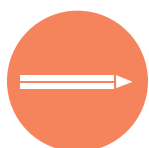
Źródła:

- Wspólnoty schronienia. Uchodźcy w mojej parafii – zadanie na dziś, Fundacja Polskie Forum Migracyjne, 2018, <http://bit.ly/WspolnotySchronienia>.
- Daniel Flis, *Jezus był uchodźcą? Ochojska kontra Paczuska. Paczuska kontra papież Franciszek*, 27.12. 2016, <https://oko.press/jezus-byl-uchodzca-ochojcka-kontra-paczuska-paczuska-kontra-papiez>.
- Joanna Gierak-Onoszko, *Czy Jezus był uchodźcą? Sam Kościół jest w tej sprawie podzielony*, 28.12.2016, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1688664,1,czy-jezus-byl-uchodzca-sam-kosciol-jest-w-tej-sprawie-podzielony.read>.
- Ks. Jan Kaczkowski, Joanna Podsadecka, *Dasz radę. Ostatnia rozmowa*, Kraków 2016.
- Materiały merytoryczne z programu „Rozmawiajmy o uchodźcach”, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2016–2019, <https://migracje.ceo.org.pl/content/materiały-merytoryczne>.
- Julia Godorowska, *Co to są cele zrównoważonego rozwoju i w jaki sposób wiążą się z migracjami?*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2017, <http://bit.ly/PoczytajmyCZRMigracje>.
- Kinga Białek, aktualizacja Anna Paluszek, *Migracje na świecie*, Kurs internetowy „Edukacja globalna z klasą”, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2011, <http://bit.ly/OMigracjach>.
- Elżbieta Krawczyk, *Migracje w kontekście globalnym*, Kurs internetowy „Rozmawiajmy o uchodźcach”, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2016, <http://bit.ly/KursMigracjeGlobalnie>.
- Akty i regulacje prawne, <http://uchodzcy.info/infos/akty-i-regulacje-prawne>.

04

SCENARIUSZ

Życie ludzkie jest darem

BEATA WILMANOWICZ

KLASA VI

45 MIN

Scenariusz ukazuje uczniom i uczennicom świętość i bezcenneść życia i zdrowia ludzkiego, które są darami Boga. Podczas zajęć młodzież podejmie refleksję nad znaczeniem przykazania „Nie zabijaj” i pozna współczesne przykłady zagrożeń dla życia ludzkiego takie jak wojny, zanieczyszczenie środowiska czy klęski żywiołowe. Czerpiąc inspiracje z działań wybitnych jednostek bądź organizacji, uczestnicy i uczestniczki zajęć zastanowią się, jak chronić życie i zdrowie ludzi na całym świecie.

Pytania kluczowe

Co to znaczy, że życie ludzkie
jest święte i bezcenne?

Co możemy zrobić,
żeby chronić życie
i zdrowie ludzkie?

Cele zajęć:

- wyjaśnisz znaczenie i religijne uzasadnienie piątego przykazania „Nie zabijaj”
- poznasz zjawiska i zachowania zagrażające współcześnie życiu i zdrowiu ludzi w różnych częściach świata
- zastanowisz się, jakie działania możesz podjąć, aby chronić życie i zdrowie ludzi na całym świecie

Związek z podstawą programową:

C.3.1., C.3.2., C.5.2., C.6.1.

Zagadnienia:

pokój i konflikty na świecie, władza polityczna, demokracja i prawa człowieka, zdrowie

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 3 Dobre zdrowie i jakość życia
- 16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje

Metody:

praca z Pismem Świętym,
praca z cytatami, burza
pomysłów, modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna,
praca w parach,
praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte, sznurki o długości 1,5 metra,
załączniki

Wprowadzenie

1

5 minut

Poproś klasę o powstanie i wspólne odmówienie modlitwy przed nauką religii. Zapytaj uczniów i uczennice: *Za co zazwyczaj ludzie dziękują Bogu w codziennej modlitwie?*

Proponowane odpowiedzi: za zdrowie swoje i bliskich, za pokój na świecie, za życie, za szczęśliwy powrót do domu, za jedzenie, za piękny świat, za zbawienie, za odniesione sukcesy.

Zadaj kolejne pytanie: *Dlaczego dziękujemy Bogu za życie i zdrowie?*

Proponowane odpowiedzi: bo życie pochodzi od Boga, bo Bóg nas stworzył, bo Bóg jest naszym Ojcem.

Praca właściwa

2

3 minuty

Zapowiedz, że wśród dziesięciu przykazań Bożych znajduje się takie, które ma na celu ochronę zdrowia i życia. Spytań jakie. Powinna paść odpowiedź: „Nie zabijaj”.

Powiedz, że przykazanie „Nie zabijaj” nie dotyczy tylko zabójstwa, ale wielu innych sytuacji i zjawisk, które zagrażają życiu ludzi. Piąte przykazanie Dekalogu nakazuje szacunek dla każdego życia od poczęcia aż do naturalnej śmierci. Dotyczy ono również troski o własne zdrowie i życie.

3

7 minut

Poproś o odczytanie przez wylosowanych uczniów i uczennice fragmentów tekstów biblijnych i cytatów mówiących o świętości życia ludzkiego z załącznika nr 1. Niech posłuchają i zastanowią się, co te fragmenty mówią o życiu ludzkim. Wspólnie odpowiedzcie na pierwsze pytanie kluczowe: *Co to znaczy, że życie ludzkie jest święte i bezcenne?*

Proponowane odpowiedzi: człowiek jest stworzony na obraz Boga, wybrany i święty, ciało ludzkie jest przybytkiem (miejszem przebywania) Ducha Świętego, poprzez dbanie o własne ciało chwalimy Boga, życie ludzkie jest dane przez Boga na zawsze, Bóg jest Panem życia i nikt nie może tego życia niszczyć.

4

1 minuta

Połącz uczniów i uczennice w pary za pomocą sznurków. Ten sposób angażuje i jest atrakcyjny dla młodzieży.

Przygotuj sznurki o długości 1,5 metra każdy w liczbie o połowę mniejszej niż liczba uczniów i uczennic w klasie. Złap wszystkie sznurki w połowie ich długości, a młodzież poproś o chwycenie końców sznurka. Gdy wszyscy złapią za sznurki, uwolnij je, puszczając rękę, a każda osoba dowie się, kto trzyma drugi koniec i z kim utworzy parę.

5

12 minut

Podyskutuj przez chwilę z młodzieżą o tym, jak aktualnie wygląda bezpieczeństwo i dobrostan ludzi na świecie. Jak bardzo zagrożone jest ich życie i zdrowie? Jakie widzą zagrożenia dla życia i zdrowia ludzkiego? Jaką sytuację mamy w Polsce? Następnie przedstaw zadanie polegające na uzupełnieniu diagramu z załącznika nr 2. Na diagramie zostały przedstawione współczesne zachowania i zjawiska, które zagrażają życiu lub zdrowiu ludzi lub całych społeczności. Możesz wyjaśnić, że diagram zawiera jedynie wybrane przykłady zagrożeń, oraz odnieść się do tych wskazanych wcześniej przez młodzież. Rozdaj parom diagram oraz wycięte elementy z załącznika nr 3 i poproś o dopasowanie propozycji działań podejmowanych na świecie, które mogą przyczynić się do ograniczenia skali zachowań lub zjawisk z diagramu. W zestawie rozsypanki znalazło się kilka pustych elementów, tak aby młodzież mogła dopisywać swoje pomysły. Jedno rozwiązanie może odpowiadać na kilka wyzwań. Proponowane odpowiedzi znajdują się na końcu scenariusza, przed załącznikami.

6

7 minut

Zbierz przemyślenia i refleksje uczniów i uczennic po wykonanym ćwiczeniu. Opowiedz młodzieży o tym, że kwestie życia i zdrowia ludzkiego są ważne dla wielu ludzi na świecie, bez względu na wyznawaną religię. O podjęcie wspólnego wysiłku i mobilizację na rzecz ich ochrony apeluje wiele instytucji, organizacji oraz osobistości świeckich i kościelnych. Jeżeli masz wystarczająco dużo czasu, możesz przytoczyć wypowiedzi papieża Jana Pawła II i Franciszka.

„Potrzebna jest powszechna mobilizacja sumień i wspólny wysiłek etyczny, żeby stać na straży obrony życia. Wszyscy razem musimy budować nową kulturę życia: nową, to znaczy zdolną podejmować i rozwiązywać istniejące dziś, a dawniej nieznane problemy związane z ludzkim życiem.”

Jan Paweł II, Evangelium vitae

„W świetle wiary i zdrowego rozsądku życie ludzkie jest zawsze święte i zawsze jest «jakościowe». Nie ma życia ludzkiego bardziej świętego niż inne: każde życie ludzkie jest święte! Tak jak nie ma życia ludzkiego jakościowo bardziej znaczącego niż inne, tylko ze względu na większe posiadane środki, prawa, możliwości ekonomiczne i społeczne” – mówił Franciszek do członków Stowarzyszenia Włoskich Lekarzy Katolickich w listopadzie 2014 roku.

Dodaj, że społeczność międzynarodowa podejmuje też konkretne działania zmierzające do wzmacniania pokoju na świecie, zapewniania równego dostępu do opieki medycznej i leków czy przeciwdziałania handlowi ludźmi. Wyrazem determinacji w rozwiązywaniu tych problemów jest uchwalenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz ustanowienie Celów Zrównoważonego Rozwoju. Podkreśl, że każdy i każda z nas może włączyć się do realizacji celów rozwojowych. Pokaż młodzieży planszę prezentującą wszystkie Cele: <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>. Bardziej szczegółowo możesz przedstawić Cel 3: Dobre zdrowie i jakość życia oraz Cel 16: Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje.

Podsumowanie

3 minuty

7 minut

Odnieś się do drugiego pytania kluczowego: *Co możemy zrobić, żeby chronić życie i zdrowie ludzkie?* Połącz pary w czwórki i rozdaj każdej grupie opis osoby lub organizacji działającej na rzecz ochrony życia i zdrowia ludzi z załącznika nr 4. Poproś o zapoznanie się z tekstem.

Poleć uczniom i uczennicom, aby na podstawie przeczytanych opisów zastanowili się, jak sami mogą wpływać na sytuację ludzi, których życie i zdrowie są zagrożone. Następnie poproś, aby przygotowali propozycję działania indywidualnego, które będzie wspierać ich ochronę. Zaprosz osobę z każdej grupy do wypowiedzi o tym, jaką postacią lub organizacją się inspirowali, i do dopisania swojej propozycji na tablicy. Ta podsumowująca aktywność może być także dobrą okazją do tego, aby zastanowić się, jak każdy i każda z nas może pomóc w osiągnięciu Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Źródła:

- *Drinking water – factsheet*, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/drinking-water>.
- *The human cost of natural disasters: a global perspective*, Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), 2015, <https://www.preventionweb.net/publications/view/42895>.
- *World report on violence and health*, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/outline/en/.
- *Ten threats to global health in 2019*, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), <https://www.who.int/emergencies/ten-threats-to-global-health-in-2019>.
- Laura F. Friedman, *The things most likely to kill you in one infographic*, „The Independent”, 21.05.2017, <http://bit.ly/InfographicDeathFactors>.
- Platforma społeczna ONZ, Cele Zrównoważonego Rozwoju, <http://www.un.org.pl>.
- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/scenariusze-i-gry/cele-zrownowazonego-rozwoju> prawidłowy link.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Fragmenty Pisma Świętego oraz cytaty mówiące o świętości życia ludzkiego

Załącznik nr 2 – Karta pracy: Diagram przedstawiający współczesne zachowania i zjawiska, które zagrażają życiu lub zdrowiu

Załącznik nr 3 – Materiał pomocniczy: Propozycje działań podejmowanych na świecie, które mogą się przyczynić do ograniczenia skali zachowań lub zjawisk zagrażających ludzkiemu życiu i zdrowiu

Załącznik nr 4 – Materiał pomocniczy: Informacje o osobach i organizacjach działających na rzecz ochrony życia i zdrowia ludzi

Odpowiedzi do załącznika nr 2 i 3:

Proponowany układ odpowiedzi nie jest jedynym możliwym, jako że wyzwania globalne, także te związane z eliminowaniem zagrożeń dla ludzkiego życia i zdrowia, są ze sobą ściśle powiązane i często wymagają wspólnych, skoordynowanych działań.

1. ZANIECZYSZCZENIE ŚRODOWISKA zapewnienie dostępu do bezpiecznej wody pitnej w przystępnej cenie	zmniejszenie ilości nieoczyszczonych ścieków	zapewnienie dostępu do odpowiednich warunków sanitarnych dla wszystkich
ograniczenie stosowania szkodliwych substancji chemicznych	2. NIEDOŻYWIENIE zwiększenie wydajności rolnictwa i dochodów drobnych producentów żywności, w szczególności kobiet i ludności rdzennej	zapewnienie bezpiecznego i równego dostępu do ziemi
wzmocnienie zdolności rolnictwa do przystosowania się do zmiany klimatu i ekstremalnych zjawisk pogodowych	zapewnienie różnorodności genetycznej nasion, roślin uprawnych, zwierząt hodowlanych i udomowionych	3. KLĘSKI ŻYWIŁOWE I ZMIANA KLIMATU skoordynowanie współpracy i rozwiązań wypracowanych na szczeblu międzynarodowym
wspieranie krajów w przechodzeniu na gospodarkę opartą na czystszych technologiach	wzmocnienie zdolności adaptacyjnych i odporności krajów na zagrożenia klimatyczne i klęski żywiołowe	włączenie działań na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu do krajowych i lokalnych polityk, strategii i planów
4. UMIERALNOŚĆ MATEK I DZIECI zapewnienie wszystkim ludziom, w szczególności ubogim i narażonym na zagrożenia, w tym niemowlakom, dostępu do bezpiecznej, pożywnej żywności	zapewnienie dostępu do bezpiecznych, skutecznych, przystępnych cenowo lekarstw i szczepionek	zwiększenie finansowania ochrony zdrowia, szkolenie pracowników i pracownic opieki zdrowotnej w krajach globalnego Południa
przeprowadzenie reform zapewniających kobietom równe prawa do własności, w tym gruntów	5. PRZEMOC I WOJNY zmniejszenie nielegalnych przepływów finansowych i handlu bronią	wyeliminowanie nadużyć, wykorzystywania i handlu ludźmi
zapewnienie wszystkim równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości	wyeliminowanie wszelkich form przemocy wobec kobiet i dziewcząt	6. SZKODZENIE ZDROWIU zapewnienie równych szans oraz zmniejszanie istniejących nierówności
zapewnienie powszechnej opieki zdrowotnej	wzmocnienie profilaktyki i leczenia uzależnień od narkotyków oraz szkodliwego spożycia alkoholu	promowanie zdrowia psychicznego i dobrostanu

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Fragmenty Pisma Świętego oraz cytaty mówiące o świętości życia ludzkiego

I tekst:

21 Słyszeliście, że powiedziano przodkom: Nie zabijaj!; a kto by się dopuścił zabójstwa, podlega sądowi. **22** A Ja wam powiadam: Każdy, kto się gniewa na swego brata, podlega sądowi. (Mt 5, 21–26)

II tekst:

Czyż nie wiecie, że ciało wasze jest przybytkiem Ducha Świętego, który w was jest, a którego macie od Boga, i że już nie należycie do samych siebie? Za [wielką] bowiem cenę zostaliście nabyci. Chwalcie więc Boga w waszym ciele! (1 Kor, 6, 19–20)

III tekst:

Życie ludzkie jest bezcenne, ponieważ jest darem Boga, którego miłość nie ma granic. A kiedy Bóg daje życie, daje je na zawsze. Jan Paweł II

IV tekst:

Życie ludzkie jest święte, ponieważ od samego początku domaga się „stwórczego działania Boga” i pozostaje na zawsze w specjalnym odniesieniu do Stwórcy, jedyne swego celu. Sam Bóg jest Panem życia, od jego początku aż do końca. Nikt, w żadnej sytuacji, nie może rościć sobie prawa do bezpośredniego niszczenia niewinnej istoty ludzkiej. (Katechizm Kościoła Katolickiego, 2258)

I tekst:

21 Słyszeliście, że powiedziano przodkom: Nie zabijaj!; a kto by się dopuścił zabójstwa, podlega sądowi. **22** A Ja wam powiadam: Każdy, kto się gniewa na swego brata, podlega sądowi. (Mt 5, 21–26)

II tekst:

Czyż nie wiecie, że ciało wasze jest przybytkiem Ducha Świętego, który w was jest, a którego macie od Boga, i że już nie należycie do samych siebie? Za [wielką] bowiem cenę zostaliście nabyci. Chwalcie więc Boga w waszym ciele! (1 Kor, 6, 19–20)

III tekst:

Życie ludzkie jest bezcenne, ponieważ jest darem Boga, którego miłość nie ma granic. A kiedy Bóg daje życie, daje je na zawsze. Jan Paweł II

IV tekst:

Życie ludzkie jest święte, ponieważ od samego początku domaga się „stwórczego działania Boga” i pozostaje na zawsze w specjalnym odniesieniu do Stwórcy, jedyne swego celu. Sam Bóg jest Panem życia, od jego początku aż do końca. Nikt, w żadnej sytuacji, nie może rościć sobie prawa do bezpośredniego niszczenia niewinnej istoty ludzkiej. (Katechizm Kościoła Katolickiego, 2258)

Załącznik nr 2 – Karta pracy: Diagram przedstawiający współczesne zachowania i zjawiska, które zagrażają życiu lub zdrowiu

1. ZANIECZYSZCZENIE ŚRODOWISKA Zanieczyszczona woda może przenosić choroby takie jak biegunka, cholera, czerwotka, dur brzuszny i polio. Szacuje się, że brudna woda pitna powoduje rocznie 485 tysięcy zgonów z powodu biegunki.	2. NIEDOŻYWIENIE Na świecie z powodu niedożywienia cierpi 795 milionów ludzi, czyli co dziewiąta osoba. Słabe odżywianie jest przyczyną prawie połowy (45%) śmierci dzieci poniżej piątego roku życia – 3,1 miliona dzieci umiera co roku z tego powodu.	3. KLĘSKI ŻYWIOTOWE i ZMIANA KLIMATU W okresie od 1994 do 2013 roku klęski żywiołowe na całym świecie pochłonęły 1,35 miliona ofiar śmiertelnych lub prawie 68 tysięcy ofiar śmiertelnych rocznie i dotknęły średnio 218 milionów ludzi rocznie. Klęski żywiołowe nasilają się na skutek zmiany klimatu spowodowanej działalnością człowieka.
4. UMIERALNOŚĆ MATEK I DZIECI Każdego dnia umiera o 17 tysięcy mniej dzieci niż w roku 1990. Nadal jednak co roku ponad 6 milionów dzieci umiera przed ukończeniem 5 roku życia. Liczba matek, które nie przeżyły porodu, w porównaniu do liczby tych, które go przeżyły, w regionach rozwijających się jest wciąż 14 razy większa niż w regionach rozwiniętych.	5. PRZEMOC i WOJNY Każdego roku miliony ludzi umierają w wyniku obrażeń spowodowanych przemocą (samobójstwa, zabójstwa, konflikty zbrojne). Wiele innych przeżywa obrażenia, ale żyje z trwałą niepełnosprawnością. Przemoc jest jedną z głównych przyczyn śmierci wśród osób w wieku 15–44 lata na całym świecie, co stanowi 14% zgonów wśród mężczyzn i 7% zgonów wśród kobiet. Jedną z form przemocy psychicznej jest hejt i mowa nienawiści.	6. SZKODZENIE ZDROWIU Choroby niezakaźne, takie jak cukrzyca, rak i choroby serca, są łącznie odpowiedzialne za ponad 70% wszystkich zgonów na świecie (41 milionów ludzi). Wzrost częstotliwości występowania tych chorób jest spowodowany pięcioma głównymi czynnikami ryzyka: paleniem tytoniu, brakiem aktywności fizycznej, nadużywaniem alkoholu, niezdrową dietą i zanieczyszczeniem powietrza.

Źródła: 1) *Drinking water – factsheet*, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/drinking-water>, 2) Cel 2: Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo, Cele Zrównoważonego Rozwoju, <http://www.un.org.pl/cel2>, 3) *The human cost of natural disasters: a global perspective*, Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), 2015, <https://www.preventionweb.net/publications/view/428954> 4) Cel 3: Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt, Cele Zrównoważonego Rozwoju, <http://www.un.org.pl/cel3>, 5) *World report on violence and health*, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/outline/en/ 6) *Ten threats to global health in 2019*, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), <https://www.who.int/emergencies/ten-threats-to-global-health-in-2019>.

Załącznik nr 3 – Materiał pomocniczy: Propozycje działań podejmowanych na świecie, które mogą się przyczynić do ograniczenia skali zachowań lub zjawisk zagrożających ludzkiemu życiu i zdrowiu

 zapewnienie dostępu do bezpiecznej wody pitnej w przystępnej cenie	zmniejszenie ilości nieoczyszczonych ścieków	zapewnienie dostępu do odpowiednich warunków sanitarnych dla wszystkich
ograniczenie stosowania szkodliwych substancji chemicznych	zwiększenie wydajności rolnictwa i dochodów drobnych producentów żywności, w szczególności kobiet i ludności rdzennej	zapewnienie bezpiecznego i równego dostępu do ziemi
wzmocnienie zdolności rolnictwa do przystosowania się do zmiany klimatu i ekstremalnych zjawisk pogodowych	zapewnienie różnorodności genetycznej nasion, roślin uprawnych, zwierząt hodowlanych i udomowionych	zmniejszenie nielegalnych przepływów finansowych i handlu bronią
wyeliminowanie nadużyć, wykorzystywania i handlu ludźmi	zapewnienie wszystkim równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości	zapewnienie równych szans oraz zmniejszanie istniejących nierówności
przeprowadzenie reform zapewniających kobietom równe prawa do własności, w tym gruntów	zapewnienie dostępu do bezpiecznych, skutecznych, przystępnych cenowo lekarstw i szczepionek	zapewnienie wszystkim ludziom, w szczególności ubogim i narażonym na zagrożenia, w tym niemowlakom, dostępu do bezpiecznej, pożywnej żywności
zwiększenie finansowania ochrony zdrowia, szkolenie pracowników i pracownic opieki zdrowotnej w krajach globalnego Południa	wyeliminowanie wszelkich form przemocy wobec kobiet i dziewcząt	zapewnienie powszechnej opieki zdrowotnej
wzmocnienie profilaktyki i leczenia uzależnień od narkotyków oraz szkodliwego spożycia alkoholu	promowanie zdrowia psychicznego i dobrostanu	skoordynowanie współpracy i rozwiązań wypracowanych na szczeblu międzynarodowym
wspieranie krajów w przechodzeniu na gospodarkę opartą na czystszych technologiach	wzmocnienie zdolności adaptacyjnych i odporności krajów na zagrożenia klimatyczne i klęski żywiołowe	włączenie działań na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu do krajowych i lokalnych polityk, strategii i planów
modlitwa		

Źródło: Platforma społeczna ONZ, Cele Zrównoważonego Rozwoju, <http://www.un.org.pl>.

Załącznik nr 4 – Materiał pomocniczy: Informacje o osobach i organizacjach działających na rzecz ochrony życia i zdrowia ludzi

1. **Małgorzata Anna Chmielewska** – polska siostra zakonna, przełożona wspólnoty „Chleb Życia”. Wspólnota prowadzi domy dla bezdomnych, chorych, samotnych matek oraz noclegownie dla kobiet i mężczyzn. Osoby potrzebujące oprócz schronienia otrzymują pomoc socjalną, medyczną i materialną. Siostra Małgorzata występuje w mediach, z troską wyrażając się o osobach marginalizowanych i podkreślając wagę podejmowania działań na ich rzecz. Poprzez tworzenie miejsc pracy próbuje przywrócić do społeczeństwa osoby wykluczone. Dlatego powołała specjalne manufaktury, w których pracują osoby bezdomne i chore.

Źródło: Małgorzata Chmielewska, https://pl.wikipedia.org/wiki/Ma%C5%82gorzata_Chmielewska.

2. **Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)** powstała po II wojnie światowej, w 1945 roku. Organizacja stawia sobie za cel zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, rozwój współpracy między narodami oraz propagowanie praw człowieka. Od 1953 roku ONZ prowadzi misje pokojowe w regionach konfliktów, by zapobiegać konfliktom, utrzymać i budować pokój. Działanie te uzupełniają się, ponieważ jedynie wszechstronne podejście zmniejsza ryzyko ponownego wybuchu konfliktu zbrojnego. Żołnierze ONZ w swoich działaniach używają broni palnej jedynie w ramach obrony.

Źródło: Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), https://pl.wikipedia.org/wiki/Organizacja_Narod%C3%B3w_Zjednoczonych.

3. W 2016 roku Polskę odwiedził **Dalajlama**, duchowy przywódca tybetańskich buddystów, laureat Pokojowej Nagrody Nobla. W Kościele Pokoju w Świdnicy, wzniesionym po wojnie trzydziestoletniej między ewangelikami a katolikami, wraz z innymi duchownymi katolickimi i ewangelickimi podpisał *Apel o pokój*. Dalajlama powiedział „Kto niszczy pokój? Ludzie. I na nas spada odpowiedzialność za poszanowanie pokoju. Tak długo, jak istnieć będą ludzie, będą istniały konflikty”.

Źródło: Agnieszka Dobkiewicz, *Dalajlama i inni duchowni podpisali u nas „Apel o Pokój”*, 21.09.2016, <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,20724846,dalajlama-i-inni-duchowni-podpisali-u-nas-apel-o-pokoj.html?disableRedirects=true>.

4. **Amnesty International** to organizacja powstała w 1961 roku, która bada, dokumentuje i publikuje raporty o przypadkach naruszeń praw człowieka na całym świecie. Podejmuje praktyczne i skuteczne działania w celu powstrzymania naruszeń oraz pomocy ofiarom. Działa w wielu krajach na całym świecie, również w Polsce. Celem Amnesty International jest zapewnienie wszystkim ludziom na świecie możliwości korzystania z przysługujących im praw zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Włącza się w akcje pomocy uchodźcom i uchodźczynom, więźniom i więźniarkom politycznym oraz więźniom i więźniarkom sumienia, czyli osobom karanym za przekonania. Jedną z akcji pomocy jest coroczny Maraton Pisania Listów, które są wysyłane do przywódców i przywódczyń rządów w obronie osób uwięzionych lub szykanowanych za swoje działania na rzecz pokoju, prawa, za walkę o przekonania.

Źródło: Stowarzyszenie Amnesty International w Polsce, www.amnesty.org.pl.

5. **Desmond Tutu**, anglikański pastor i teolog z Republiki Południowej Afryki, pierwszy czarnoskóry arcybiskup w RPA. Był nauczycielem, ale zrezygnował z tej pracy na znak protestu przeciwko rasistowskiej polityce oświatowej rządu i postanowił zostać duchownym anglikańskim. Desmond Tutu walczył przeciwko apartheidowi, systemowi segregacji rasowej w RPA. Dzięki jego staraniom w konstytucji wprowadzono zakaz dyskryminacji. Był orędownikiem pojednania między białymi i czarnoskórymi, co uchroniło RPA przed chaosem konfliktu etnicznego. Jest aktywnym działaczem na rzecz równouprawnienia osób homoseksualnych, działa na rzecz praw człowieka i zajmuje się prewencją HIV i AIDS w Afryce. Za „walkę bez przemocy” z podziałami rasowymi w RPA otrzymał w 1984 roku Pokojową Nagrodę Nobla.

Źródło: Desmond Tutu, https://en.wikipedia.org/wiki/Desmond_Tutu.

6. **Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej (PCPM)** powstała w 2006 roku. Jest organizacją humanitarną, co oznacza, że pomaga wszystkim bez względu na pochodzenie, kolor skóry czy wyznanie, dbając o to, aby działania fundacji nie pogłębiały lokalnych napięć. Misją Fundacji PCPM jest niesienie pomocy humanitarnej, rozwojowej i ratunkowej osobom potrzebującym na całym świecie, przy zachowaniu podstawowych zasad: humanitaryzmu, bezstronności, neutralności i niezależności. Pomaga w szczególności ofiarom konfliktów zbrojnych i klęsk żywiołowych. Dotychczas realizowała projekty w Libanie, na Ukrainie, w Nepalu, Peru, Sudanie Południowym, Ugandzie, w Tadżykistanie, Palestynie, Gruzji, Etiopii, Kenii, Zambii oraz w Bośni i Hercegowinie.

Źródło: Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, <https://pcpm.org.pl/polskie-centrum-pomocy-miedzynarodowej>.

7. **Greta Thunberg** to młoda szwedzka aktywistka klimatyczna. W 2018 roku zainicjowała protest pod budynkiem szwedzkiego parlamentu przeciwko działalności człowieka wpływającej na zmianę klimatu. Swoim przykładem zainspirowała dziesiątki tysięcy młodych ludzi na całym świecie, którzy organizują bądź przystępują do strajków w obronie klimatu. Największe do tej pory protesty odbyły się 15 marca 2019 roku, kiedy to nastolatki i nastolatki z ponad 100 krajów, w tym także z Polski, opuściły lekcje i wyszły na ulice z transparentami, pokazując, że chcą zrobić coś dla planety.

Źródło: Greta Thunberg, https://pl.wikipedia.org/wiki/Greta_Thunberg.

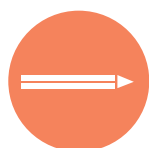
8. **Habitat for Humanity** to międzynarodowa sieć chrześcijańskich organizacji dobroczynnych, które działają na rzecz poprawy warunków mieszkaniowych osób niezamożnych oraz zapobiegania bezdomności. W ciągu 40 lat istnienia Habitat wybudował lub wyremontował ponad 800 tysięcy lokali mieszkalnych na całym świecie, zapewniając godne warunki mieszkaniowe ponad 9 milionom osób. Habitat organizuje proces budowy i jego finansowanie, kwalifikuje rodziny, pozyskuje wolontariuszy i sponsorów. W trakcie budowy większość prac wykonują przyszli mieszkańcy i wolontariusze. Organizacja wspiera osoby w pokonywaniu barier, które tak często stoją między ich rodzinami a lepszym, zdrowszym i bardziej stabilnym finansowo życiem.

Źródło: Fundacja Habitat for Humanity Poland, <http://habitat.pl/o-nas/>.

05

SCENARIUSZ

Nasze miejsce na Ziemi

ŁUKASZ OFIARA

KLASA VII

45 MIN

Celem zajęć jest przedstawienie środowiska naturalnego jako daru Bożego, który został przekazany ludziom z miłości ku nim. Młodzież poznaje fragmenty nauczania współczesnych papieży, Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka, odnoszące się do ekologii. Zajęcia ukierunkowują uczniów i uczennice do odpowiedzialności za zasoby naturalne i klimat, a także ukazują niebezpieczeństwa, jakie wiążą się z brakiem dbałości o środowisko naturalne.

Pytania kluczowe

Do czego zachęca nas Kościół w kwestii stosunku do środowiska naturalnego?

— — — —

W jaki sposób działalność człowieka wpływa na zmianę klimatu?

Cele zajęć:

- dowiesz się, co jest podstawą nauczania chrześcijańskiego o stosunku człowieka do środowiska naturalnego
- poznasz fragmenty nauczania współczesnych papieży odnoszące się do ekologii
- zrozumiesz, że środowisko naturalne jest dobrem wspólnym, a zadaniem człowieka jest przekazać je w jak najlepszej kondycji przyszłym pokoleniom
- przyjmiesz postawę praktycznego szacunku względem środowiska naturalnego wyrażającą się w dbałości o nie w codziennych czynnościach

Związek z podstawą programową:

A.7.1., A.13.17., C.1.1., C.2.2., C.7.7., E.1.3.

Zagadnienia:

zmiana klimatu, zrównoważony rozwój, konsumpcja i produkcja

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 10 Mniej nierówności
- 12 Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja
- 13 Działania w dziedzinie klimatu

Metody:

analiza źródeł,
praca z tekstem,
pogadanka, dyskusja

Formy pracy:

praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte (Rdz 28–31), jabłko dla każdego ucznia i uczennicy, prezentacja Jak przeciwdziałać zmianie klimatu?, załączniki

Wprowadzenie

1

3 minuty

Przynieś do klasy podarunek w postaci jabłek w zamkniętym koszyku lub łubiance. Obok zdrowych owoców dodaj też nadpsute lub robaczywe. Poproś, aby uczniowie i uczennice wylosowali dla siebie owoce i zatrzymali je do końca zajęć, bez komentowania.

Praca właściwa

2

5 minut

Poproś o odczytanie fragmentu Pisma Świętego ([Rdz 28–31](#)).

„Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi”. I rzekł Bóg: „Oto wam daję wszelką roślinę przynoszącą ziarno po całej ziemi i wszelkie drzewo, którego owoc ma w sobie nasienie: dla was będą one pokarmem. A dla wszelkiego zwierzęcia polnego i dla wszelkiego ptactwa w powietrzu, i dla wszystkiego, co się porusza po ziemi i ma w sobie pierwiastek życia, będzie pokarmem wszelka trawa zielona”. I stało się tak. A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre.”

Poprowadź następnie krótką dyskusję na podstawie przeczytanego fragmentu: *Jak ukazany jest świat w podanym fragmencie? Do czego Bóg przeznaczył świat? Co przykazał człowiekowi Bóg, dając mu stworzony świat we władanie?*

Świat naturalny jest dla człowieka darem. Nie jest to jednak dar przeznaczony tylko do konsumpcji i zużycia. Bóg podarował świat człowiekowi, aby ten się nim opiekował i przekazywał kolejnym pokoleniom, rozmnażając się. Cel naszego życia to dbać o dar, jakim jest świat, tak aby służył całej ludzkości, ale też stanowił bezpieczny dom dla innych istot, zwierząt i roślin. Nie jesteśmy właścicielami świata, lecz tylko czasowymi jego zarządcami.

3

3 minuty

W trakcie pogadanki zachęć uczniów i uczennice, aby spróbowali zastanowić się nad symboliką ćwiczenia z początku katechezy (w przypadku trudności pomóż im w dotarciu do właściwego znaczenia).

Jabłka nie były przeznaczone dla każdego i każdej z osobna, ale dla wszystkich. Aby każda osoba mogła z nich skorzystać, potrzebne jest solidarne działanie, myślenie o drugim człowieku. Można podzielić się nimi tak, aby wystarczyło dla każdego. Podobnie jest ze światem, który jest Bożym darem. Jest on dany nam wszystkim i jeśli nie będziemy myśleć o nim w kategoriach wdzięczności i dbałości o całą wspólnotę ludzką oraz środowisko, dar ten zamieni się w zepsutą maszynę i – podobnie jak zgniłe jabłko – nie będzie dawał nikomu radości ani nie będzie podstawą rozwoju człowieka. Dzisiejsza katecheza wprowadzi nas w świat zmiany klimatu. Podobnie jak niektóre jabłka klimat Ziemi ulega niekorzystnym zmianom, które są powodowane działalnością człowieka. Obecna zmiana klimatu to dowód na nieodpowiednie gospodarowanie zasobami i rozwój zagrażający zarówno nam, jak i przyszłym pokoleniom. Potrzeba zatem zrównoważonego rozwoju, czyli takiego, który zaspokaja nasze potrzeby, a także dba o to, aby były zaspokojone potrzeby ludzi, którzy przyjdą po nas. Zadaniem człowieka powinno być korzystanie ze świata, Boskiego daru tak, aby mógł służyć dalszemu rozwojowi mieszkańców i mieszkań Ziemi oraz wszystkich elementów przyrody, a nie tylko konsumpcji.

4

11 minut

Podziel uczniów i uczennice na pięć grup. Następnie każdej grupie rozdaj teksty nauczania papieskiego dotyczące stosunku człowieka do natury z załącznika nr 1. Teksty są zróżnicowane pod względem trudności. Zwróć uwagę, żeby dostosować poziom tekstu do grupy. Każda grupa czyta dany tekst. Zadaniem grupy jest nadać tekstowi metaforyczny tytuł, najlepiej oddający jego sens. Tytuł powinien zawierać się w maksymalnie trzech słowach. Po nadaniu tytułu reprezentant lub reprezentantka grupy przedstawia go krótko. Zadaniem innych grup jest odgadnięcie na podstawie tytułu, o czym jest tekst, jakie wątki są w nim poruszone. Uwaga: tytuł nie może być bardzo ogólny, na przykład „Dbaj o przyrodę” lub „Ekologia źródłem życia”, ponieważ zasadniczo wszystkie fragmenty odnoszą się do ekologii. Po krótkich próbach uczniowie i uczennice z poszczególnych grup ujawniają, o czym opowiadają ich teksty.

Po tym ćwiczeniu odnieś się do pierwszego pytania kluczowego, zwracając uwagę uczniów i uczennic, że zarówno papież, jak i Pismo Święte wskazują jako właściwą postawę współodpowiedzialności za świat. Zapytaj młodzież, na czym polegają zaniedbania ludzi względem planety. Spytaj uczniów i uczennice, czy wiedzą, co może powodować zmianę klimatu.

Wprowadź klasę w tematykę zmiany klimatu, korzystając z załącznika nr 2 lub prezentacji *Jak przeciwdziałać zmianie klimatu?* (<http://bit.ly/PrezentacjaZmianaKlimatu>).

Wymień przyczyny zmiany klimatu, takie jak: działalność przemysłowa człowieka, w tym produkcja energii (zwłaszcza z zasobów kopalnych, takich jak węgiel), produkcja przemysłowa (gazy cieplarniane powstają na przykład przy produkcji butelek plastikowych), transport, hodowla bydła i wiele innych. Podkreśl, że u źródeł tej działalności leżą kwestie, które poruszają w swoim nauczaniu papież. Są to: konsumpcjonizm, zachłanność oraz brak odpowiedzialności za dobro wspólne. Niszcząc klimat, często nie myślimy o innych ludziach, których już istotnie dotyczą skutki zmiany klimatu, czy o przyszłych pokoleniach. Nie myślimy nawet o nas samych, choć nasze zaniedbania w sposób bezpośredni oddziałują na nas, ludzi na całym świecie. Tymczasem działania na rzecz klimatu zostały uznane za globalne wyzwanie i stały się 13. Celem Zrównoważonego Rozwoju, który mamy osiągnąć do roku 2030. Działania każdego i każdej z nas zbliżają zatem cały świat do osiągnięcia tego celu.

Zachęć uczniów i uczennice do podania przykładów złożonego oddziaływania zmiany klimatu.

Przykładowe odpowiedzi:

zwiększona emisja CO₂ → wzrost temperatury → topnienie lodowców → podniesienie poziomu wód → zalanie terenów lądowych oraz upraw przybrzeżnych

zwiększona emisja CO₂ → wzrost temperatury → fale upałów i susze → spadek produkcji rolnej i głód

zwiększona emisja CO₂ → wzrost temperatury → większa częstotliwość zjawisk ekstremalnych → huragany, powodzie, susze → niszczenie miast, infrastruktury

Zaproś młodzież do refleksji, że każda działalność – również każdej osoby w klasie – oddziałuje globalnie, czyli wpływa na innych ludzi na całym świecie.

Podsumowanie

Wróć do jabłek, które młodzież otrzymała na początku lekcji. Spytaj, jak poczuł się ci, którzy dostali jabłka zepsute. Zapytaj pozostałych uczniów i uczennice, czy podzielą się swoimi owocami. W razie gdyby zabrakło jabłek, rozdaj nieuszkodzone owoce i powiedz, że po lekcji będą mogli je zjeść. Wyjaśnij, że na świecie istnieją znaczne nierówności, na przykład do pogłębiania zmiany klimatu przyczyniają się głównie uprzemysłowione, bogate kraje globalnej Północy, zaś jej skutki odczuwają przede wszystkim biedniejsze i mniej odporne kraje globalnego Południa oraz ich mieszkańcy i mieszkanki. Tak jak w przypadku jabłek, jeśli jednak zadbamy wcześniej o ich liczbę i będziemy potrafili się dzielić, świat może być bezpiecznym miejscem dla wszystkich. Poproś uczniów i uczennice, aby zapisali w zeszytach trzy rady dla siebie i swoich bliskich, dotyczące tego, jak dbać o środowisko, aby przekazać je jako dar przyszłym pokoleniom (przykładowe odpowiedzi: oszczędzanie energii, rozsądna konsumpcja, wybieranie zrównoważonego transportu, wybieranie lokalnych towarów). Powiedz, że rezultaty pracy uczniów i uczennic to podsumowanie katechezy i ich wkład w ochronę klimatu, który stanowi realizację 13. Celem Zrównoważonego Rozwoju.

Praca domowa

Zaproponuj młodzieży zapoznanie się z ruchami chrześcijańskimi, które promują dbałość o klimat.

Propozycja dalszej pracy:

Beata Wilmanowicz, scenariusz zajęć, „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre”. Wyrażamy swą wdzięczność Bogu za świat, który stworzył dla nas, w: *Edukacja globalna na zajęciach religii w szkole podstawowej*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2019, <http://bit.ly/PublikacjaReligia>.

Źródła:

- Przemówienie Jana Pawła II podczas Liturgii Słowa w Zamościu, 12 czerwca 1999, <http://bit.ly/LiturgiaJPiI>.
- Orędzie Ojca Świętego Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju, 1 stycznia 2010 roku, <http://bit.ly/Orędzie-BenedyktaXVI>.
- Papież Franciszek, *Encyklika Laudato si' poświęcona trosce o wspólny dom*, Watykan, 2015, <http://bit.ly/CEOLaudatoSi>.
- Prezentacja *Jak przeciwdziałać zmianie klimatu?*, w: *Wzór na Rozwój. Nauki ściśle odpowiadają na wyzwania współczesności*, pod red. Zuzanny Naruszewicz, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015, <http://bit.ly/PrezentacjaZmianaKlimatu>.
- *Lekcja z klimatem*, pod red. Dominika Dobrowolskiego, Gabrieli Lipskiej-Badoti i Małgorzaty Rutkowskiej-Paszy, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2010, <https://globalna.ceo.org.pl/wiedza-o-spolescenstwie-geografia-historia-biologia/publikacje/lekcja-z-klimatem-dla-gimnazjalistow>.
- Marta Jackowska-Uwadzu, *Przewodnik po programie „Klimat to temat!”*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2018, <http://bit.ly/PrzewodnikKlimatToTemat>.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Wypowiedzi papieży

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Informacje o zmianie klimatu

Załącznik 1 – Materiał pomocniczy:

Wypowiedzi papieża

Tekst I. Fragment homilii papieża Jana Pawła II wygłoszonej w Zamościu 12 czerwca 1999 roku

Kiedy wędruję po polskiej ziemi, od Bałtyku, przez Wielkopolskę, Mazowsze, Warmię i Mazury, kolejne ziemie wschodnie od Białostockiej aż do Zamojskiej, i kontempluję piękno tej ojczystej ziemi, uprzytamniam sobie ten szczególny wymiar zbawczej misji Syna Bożego. Tu z wyjątkową mocą zdaje się przemawiać błękit nieba, zieleń lasów i pól, srebro jezior i rzek. Tu śpiew ptaków brzmi szczególnie znajomo, po polsku. A wszystko to świadczy o miłości Stwórcy, o ożywczej mocy Jego Ducha i o odkupieniu, którego Syn dokonał dla człowieka i dla świata. Wszystkie te istnienia mówią o swojej świętości i godności, które odzyskały wtedy, gdy „Pierworodny z całego stworzenia” przyjął ciało z Maryi Dziewicy.

Jeżeli dziś mówię o tej świętości i godności, to czynię to w duchu dziękczynienia Bogu, który tak wielkich dzieł dokonał dla nas, a równocześnie czynię to w duchu troski o zachowanie dobra i piękna, jakim Stwórca obdarował ten świat. Istnieje bowiem niebezpieczeństwo, że to, co tak cieszy oczy i raduje ducha, może ulec zniszczeniu. Wiem, że biskupi polscy wyrażali taki niepokój już przed dziewięć laty, zwracając się do wszystkich ludzi dobrej woli w liście pasterskim na temat ochrony środowiska. Słusznie pisali, że „każda działalność człowieka jako istoty odpowiedzialnej ma swój wymiar moralny. Degradacja środowiska godzi w dobro stworzenia ofiarowane człowiekowi przez Boga-Stwórcę jako nieodzowne dla jego życia i rozwoju. Istnieje powinność należytego korzystania z tego daru w duchu wdzięczności i szacunku [...]. Z drugiej zaś strony świadomość, że dar ten przeznaczony jest dla wszystkich ludzi, stanowi dobro wspólne, rodzi również właściwe zobowiązanie względem drugiego człowieka. Dlatego też uznać trzeba, że wszelkie działania, które nie uwzględniają prawa Boga do swego dzieła, jak i prawa człowieka obdarowanego przez Stwórcę, sprzeciwiają się przykazaniu miłości. [...] Trzeba zatem uświadomić sobie, że istnieje ciężki grzech przeciwko środowisku naturalnemu obciążający nasze sumienia, rodzący poważną odpowiedzialność przed Bogiem Stwórcą”.

Źródło: Przemówienie Jana Pawła II podczas Liturgii Słowa w Zamościu, 12 czerwca 1999, <http://bit.ly/LiturgiaJPII>.

Tekst II. Fragment homilii papieża Jana Pawła II wygłoszonej w Zamościu 12 czerwca 1999 roku

Jeżeli mówimy o odpowiedzialności przed Bogiem, to mamy świadomość, że tu już nie chodzi tylko o to, co we współczesnym języku zwykło się nazywać ekologią. Nie wystarczy upatrywać przyczyny niszczenia świata jedynie w nadmiernym uprzemysłowieniu, bezkrytycznym stosowaniu w przemyśle i rolnictwie zdobyczy naukowych i technologicznych, czy w pogoni za bogactwem bez liczenia się ze skutkami działań w przyszłości. Chociaż nie można zaprzeczyć, że takie działania przynoszą wielkie szkody, to jednak łatwo dostrzec, że ich źródło leży głębiej, w samej postawie człowieka. Wydaje się, że to, co najbardziej zagraża stworzeniu i człowiekowi, to brak poszanowania dla praw natury i zanik poczucia wartości życia. [...]

Piękno tej ziemi skłania mnie do wołania o jej zachowanie dla przyszłych pokoleń. Jeśli kochacie tę ojczystą ziemię, niech to wołanie nie pozostanie bez odpowiedzi! Zwracam się w szczególny sposób do tych, którym powierzona została odpowiedzialność za ten kraj i za jego rozwój, aby nie zapominali o obowiązku chronienia go przed ekologicznym zniszczeniem! Niech tworzą programy ochrony środowiska i czuwają nad ich skutecznym wprowadzaniem w życie!

Źródło: Przemówienie Jana Pawła II podczas Liturgii Słowa w Zamościu, 12 czerwca 1999, <http://bit.ly/LiturgiaJPII>.

Tekst III. Fragment orędzia Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju, 1 stycznia 2010 roku

Zasoby naturalne powinny być zużywane w taki sposób, by czerpanie natychmiastowych korzyści nie pociągało za sobą negatywnych skutków dla żywych istot, ludzi i zwierząt, dziś i jutro; by ochrona własności prywatnej nie stała w sprzeczności z powszechnym przeznaczeniem dóbr; żeby ingerencja człowieka nie miała negatywnego wpływu na urodzajność ziemi, dla dobra wszystkich dziś i w przyszłości. Oprócz potrzeby lojalnej solidarności międzypokoleniowej trzeba podkreślić pilną konieczność moralną nowej solidarności wewnątrzpokoleniowej, zwłaszcza w stosunkach między krajami na drodze rozwoju i wysoko uprzemysłowionymi: „nieodwołalnym zadaniem wspólnoty międzynarodowej jest znalezienie instytucjonalnych dróg uregulowania kwestii wyzyskiwania zasobów nieodnawialnych, przy udziale także krajów ubogich, tak by wspólnie planować przyszłość”. Kryzys ekologiczny ukazuje pilną potrzebę solidarności, która będzie się wyrażała w przestrzeni i w czasie. Ważne jest, by mówiąc o przyczynach obecnego kryzysu ekologicznego, nie zapominać o historycznej odpowiedzialności krajów uprzemysłowionych. Jednakże kraje mniej rozwinięte, a zwłaszcza rozwijające się, nie są zwolnione z odpowiedzialności względem stworzenia, ponieważ obowiązek stopniowego wprowadzania skutecznych środków i polityki na rzecz ochrony środowiska spoczywa na wszystkich.

Źródło: Orędzie Ojca Świętego Benedykta XVI na Światowy Dzień Pokoju, 1 stycznia 2010 roku, <http://bit.ly/OrędzieBenedyktaXVI>.

Tekst IV. Fragmenty encykliki papieża Franciszka *Laudato si'*

Wiele form nadmiernego wyzysku i degradacji środowiska może wyczerpywać nie tylko lokalne źródła utrzymania, ale także zasoby społeczne, które pozwoliły na trwanie takiego stylu życia, jaki przez długi czas wspierał tożsamość kulturową oraz sens istnienia i współżycia. Zanik pewnej kultury może być równie albo jeszcze bardziej poważny jak wyginiecie gatunku zwierząt lub roślin. Narzucenie pewnego hegemonicznego stylu życia związanego z określonym sposobem produkcji może być równie szkodliwe jak zniszczenie ekosystemu. W tym kontekście konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na wspólnoty rdzennych mieszkańców z ich tradycjami kulturowymi. Nie są oni zwykłą mniejszością wśród innych, ale przeciwnie, muszą się stać głównymi partnerami, zwłaszcza gdy chodzi o duże projekty dotyczące ich terenów. Dla nich bowiem ziemia nie jest dobrem gospodarczym, lecz darem Boga i ich przodków, którzy w niej spoczywają, jest świętym miejscem, z którym muszą współpracować, aby zachować swoją tożsamość i wartości. Jeśli pozostają na swoim terytorium, to właśnie oni potrafią o nie najlepiej zadbać. Jednakże w różnych częściach świata są poddawani presji, by porzucili swoje ziemie, aby można było na nich swobodnie rozwijać projekty wydobywcze, rolnicze lub hodowlane, które nie zwracają uwagi na degradację przyrody i kultury.

Źródło: Papież Franciszek, Encyklika *Laudato si'* poświęcona trosce o wspólny dom, Watykan, 2015, <http://bit.ly/CEOLaudatoSi>.

Tekst V. Fragmenty encykliki papieża Franciszka *Laudato si'*

Godna podziwu jest kreatywność i wielkoduszność osób oraz grup zdolnych do pokonania ograniczeń swego środowiska poprzez zmianę negatywnych skutków ich uwarunkowań i uczenie się ukierunkowywania swego życia pośród nieładu i niepewności. Na przykład w niektórych miejscach, gdzie fasady budynków są bardzo zniszczone, są tacy ludzie, którzy z wielką godnością dbają o wnętrza swoich domów lub czują się tam dobrze dzięki serdeczności i przyjaźni innych. Pozytywne i oparte na czynieniu dobra życie społeczne mieszkańców staje się światłem w środowisku, w którym na pierwszy rzut oka nie da się żyć. Niekiedy godna pochwały jest ekologia ludzka, jaką udaje się rozwijać ubogim pośród tak wielu ograniczeń. Uczuciu duszenia się w aglomeracjach mieszkalnych i na obszarach o dużej gęstości zaludnienia można przeciwdziałać przez rozwijanie ludzkich relacji nacechowanych bliskością i serdecznością, jeśli tworzone są wspólnoty, jeśli ograniczenia środowiskowe są równoważone we wnętrzu każdej osoby, która czuje się włączona w sieć wspólnoty i przynależności. W ten sposób każde miejsce przestaje być piekłem, a staje się kontekstem godnego życia.

Źródło: Papież Franciszek, Encyklika *Laudato si'* poświęcona trosce o wspólny dom, Watykan, 2015, <http://bit.ly/CEOLaudatoSi>.

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Informacje o zmianie klimatu

Przyczyny zmiany klimatu

Zmiany klimatu, które miały miejsce w przeszłości (na przykład epoki lodowcowe), były powodowane czynnikami naturalnymi. Obecnie jednak mówimy o antropogenicznej zmianie klimatu, czyli takiej, którą wywołał człowiek. Choć nie wszyscy w to jeszcze wierzą, to „ponad 97% prac naukowych dotyczących zmiany klimatu podaje, że to człowiek odpowiada za globalne ocieplenie. Żadna licząca się na świecie instytucja naukowa, ani krajowa, ani międzynarodowa, nie zaprzecza temu faktowi. Wszystkie uznają wnioski Międzynarodowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC)”.

Największy wpływ na spowodowanie współczesnej zmiany klimatu mają państwa wysoko uprzemysłowione, główną przyczyną obecnej zmiany jest bowiem uwalnianie olbrzymiej ilości gazów cieplarnianych do atmosfery, zapoczątkowane rewolucją przemysłową z przełomu XVIII i XIX wieku. Ta zwiększona ilość gazów pochodzi głównie ze spalanych celem otrzymania energii paliw kopalnych. Gazy uwalniane do atmosfery, w tym CO₂, zatrzymują ciepło, które dotychczas po przetworzeniu energii świetlnej w ciepłą była uwalniane poza ziemską atmosferę. Równowaga termiczna jest zaburzona, bo Ziemia jest jakby okryta dodatkową warstwą i w rezultacie jej temperatura wzrasta. To zjawisko nazywamy efektem cieplarnianym.

Znaczenie węgla

Węgiel jest pierwiastkiem, który znajduje się dosłownie wszędzie. Mamy go nawet w sobie! Obieg węgla w przyrodzie opiera się na tzw. cyklu węglowym. Oceany, rośliny i zwierzęta wpływają na emitowanie i absorpcję CO₂ do i z atmosfery w sposób zrównoważony. Jednak na skutek działalności człowieka emisja CO₂ została zaburzona. Z jednej strony produkujemy więcej CO₂ poprzez spalanie paliw kopalnych, z drugiej – ograniczamy możliwość jego absorpcji, między innymi zmniejszając powierzchnię lasów. Ponad połowa naszych emisji jest pochłaniana przez oceany i lądy. Reszta gromadzi się jednak w atmosferze. Umiarkowana ilość dodatkowego dwutlenku węgla nie zaburzałaby równowagi cyklu węglowego. Niestety poziom produkcji CO₂ rośnie w zastraszającym tempie. Ciągłe rozwijające się przemysł i rolnictwo wykorzystują zasoby planety szybciej, niż mogą się one odtwarzać. W 2018 roku Dzień Długu Ekologicznego wypadł 1 sierpnia, a w 2019 roku 29 lipca. Dla porównania w 1970 roku był to 29 grudnia. Wzrost liczby ludności, wycinka lasów tropikalnych, hodowla bydła, transport, proces produkcji ubrań, przedmiotów codziennego użytku i żywności to część zjawisk, które są źródłem emisji gazów cieplarnianych powodujących zmianę klimatu.

Skutki zmiany klimatu

Skutki dokonujących się zmian odczuwane są najbardziej przez mieszkańców i mieszkanki globalnego Południa, ponieważ często w krajach tych klimat determinuje rozwój. Kraje te zazwyczaj opierają się na tradycyjnej gospodarce: rolniczej, pasterskiej lub rybołówstwie. Zmiana klimatu jest też w tych częściach świata katalizatorem konfliktów społecznych i zbrojnych. Susze, a w konsekwencji spowodowane zmianą klimatu słabe plony i niedostatek wody, wpłynęły między innymi na konflikt w Darfurze czy Syrii.

Źródło: Marta Jackowska-Uwadizu, Przewodnik po programie „Klimat to temat!”, CEO, Warszawa 2018, <http://bit.ly/PrzewodnikKlimatToTemat>.

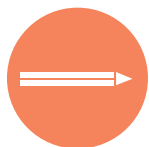
Więcej informacji:

- Prof. Szymon P. Malinowski, Marcin Popkiewicz, *Globalne ocieplenie: wersja dla niewtajemniczonych*, 18.08.2014, <http://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/globalne-ocieplenie-wersja-dla-niewtajemniczonych-54>.
- Prof. Szymon P. Malinowski, Marcin Popkiewicz, *Czy i dlaczego klimat Ziemi się zmienia?*, 19.02.2013, <http://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/czy-i-dlaczego-klimat-ziemi-sie-zmienia-4>.
- Materiały z programu „Klimat to temat!”, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://ekologia.ceo.org.pl/klimat-to-temat/materiały>.
- *Zmiany klimatu - wprowadzenie*, ZiemiaNaRozdrożu.pl, <https://ziemianarozdrozu.pl/encyklopedia/kategoria/25/zmiany-klimatu-wprowadzenie>.

06

SCENARIUSZ

Józef – sprzedany do niewoli

URSZULA BYWALEC,
JADWIGA JAROSZ

KLASA VII–VIII

45 MIN

Podczas zajęć uczniowie i uczennice poznają biblijną historię sprzedania Józefa do niewoli. Fragment Księgi Rodzaju będzie punktem wyjścia do rozmów na temat współczesnych form niewolnictwa i handlu ludźmi oraz sposobów ograniczania tych zjawisk.

Pytania kluczowe

Do czego zobowiązuje nas przykazanie miłości?

Czym jest współczesne niewolnictwo i w jaki sposób można wpływać na jego ograniczanie na świecie?

Cele zajęć:

- przedstawisz historię sprzedaży Józefa przez braci do niewoli
- wymienisz przyczyny współczesnego niewolnictwa i handlu ludźmi
- wyjaśnisz, dlaczego niewolnictwo i handel ludźmi są sprzeczne z przykazaniem miłości
- wskażesz, co możesz zrobić, aby ograniczyć niewolnictwo i handel ludźmi

Związek z podstawą programową:

A.1.4., C.5.2., C.10.1.

Zagadnienia:

władza polityczna, demokracja i prawa człowieka, równość płci, konsumpcja i produkcja

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 5 Równość płci
- 12 Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja
- 16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje

Metody:

pogadanka, burza pomysłów, praca z tekstem, praca z filmem, modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna, praca w grupach, praca zbiorowa

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte (Rdz 37, 3–36), 6 kartek A4 z hasłami (formy niewolnictwa), duże arkusze papieru, markery (dla każdej grupy), film *Modlitwa za ofiary handlu ludźmi - 8 II*, *Sieć Bakhita* (1:48), komputer, rzutnik, dostęp do Internetu, załącznik

Wprowadzenie

1

2 minuty

Odmówcie wspólnie wybraną modlitwę na rozpoczęcie katechezy.

2

3 minuty

Wyświetl w klasie przykazanie miłości:

Będziesz miłował Pana Boga swego, z całego serca swego, z całej duszy swojej i ze wszystkich sił swoich, a bliźniego swego jak siebie samego.

Zapytaj: Do jakiej postawy względem drugiego człowieka zobowiązuje to przykazanie?

Praca właściwa

3

5 minut

Poproś jedną osobę w klasie, aby odnalazła w Piśmie Świętym fragment Rdz 37, 3–36 i przeczytała go na głos. Następnie zadaj pytania:

- Dlaczego bracia sprzedali Józefa? (z zazdrości, z chęci zysku)
- Czego bracia pozbawili Józefa, sprzedając go? (godności, wolności, prawa do decydowania o sobie, prawa do swobodnego przemieszczania się, prawa do własności, domu, kontaktu z rodziną itd.)
- Co sądzicie o postępowaniu braci Józefa? Czy postąpili zgodnie z przykazaniem miłości?
- Czy taka historia mogłaby się wydarzyć dzisiaj?

Podsumuj rozmowę informacją, że handel ludźmi to wciąż znaczny problem, co więcej – skala tego procederu jest ogromna (szacuje się, że w 2016 roku było ponad 40 milionów niewolników i niewolnic) i występuje praktycznie we wszystkich państwach świata. Możesz przedstawić uczniom i uczennicom mapę pokazującą natężenie tego zjawiska w poszczególnych krajach: <http://bit.ly/MapaNiewolnictwoŚwiat>. Dodaj, że w dalszej części lekcji zajmiecie się właśnie tym zagadnieniem.

4

3 minuty

Zapytaj uczniów i uczennice, w jakim stopniu problem handlu ludźmi może według nich dotyczyć Polski. Wysłuchaj opinii młodzieży, a jako podsumowanie przytocz poniższe informacje na temat handlu ludźmi w naszym kraju. Możesz wykorzystać mapę z 2014 roku przedstawiającą Polskę w kontekście handlu ludźmi: <http://bit.ly/MapaHandel>.

Polska zajmuje niechlubne 5. miejsce wśród państw UE pod względem liczby obywateli i obywaterek pokrzywdzonych przestępstwem handlu ludźmi. Jest także państwem tranzytowym (przez nasze terytorium przebiegają trasy przerzutowe ofiar z Europy Wschodniej i Azji) i krajem docelowym dla ofiar (szczególnie z Ukrainy, Bułgarii, Rumunii oraz Azji Wschodniej). W 2014 roku z pomocy działającego w Polsce Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi skorzystało 207 osób (były one wykorzystywane przede wszystkim do prostytucji oraz pracy przymusowej).

Źródła: MSWiA, Handel ludźmi. Raport 2014, <http://bit.ly/RaportMSWiA>; MSWiA, Handel ludźmi w Polsce. Raport 2015, <http://bit.ly/ArtykułHandel>.

5

4 minuty

Poproś uczniów i uczennice, by zastanowili się w parach nad współczesnymi formami handlu ludźmi. Po dwóch minutach poproś o wymienienie ich na forum. Wykorzystaj wcześniej przygotowane kartki z hasłami (przygotuj przed lekcją 6 kartek A4 z zapisanymi formami niewolnictwa – jedno hasło na jednej kartce):

- niewolnicza praca (w tym praca dzieci)
- prostytucja
- nielegalne adopcje
- handel organami
- przymuszanie do żebractwa
- przymuszanie do popełniania przestępstw.

Odkrywaj hasła, które klasa wymieni. Te, które nie zostaną nazwane przez młodzież, odkryj samodzielnie.

Współcześnie w zglobalizowanym świecie łańcuchy dostaw oplatają całą kulę ziemską i tworzą sieć powiązań między sprzedawcami, producentami i nabywcami. Ta sieć nie ma żadnych granic

geograficznych, o czym możemy się przekonać, sprawdzając, skąd pochodzą nasze ubrania oraz inne towary. Zarobek wytwórców produktów stanowi zazwyczaj niewielką część ceny końcowej, na przykład pracownice chałupnicze w południowych Indiach dostają tylko 50 groszy za ręcznie uszytą parę skórzanych cholewek butów sprzedawanych w naszych centrach handlowych po 250–500 złotych. W najgorszych przypadkach pracownicy i pracowniczki w krajach globalnego Południa są skazywani na pracę przymusową/niewolniczą – w fatalnych warunkach, bez kontraktów czy potwierdzeń wypłat oraz jakiegokolwiek możliwości obrony swoich praw pracowniczych (brak związków zawodowych, mechanizmów składania skarg itd.). Warto pamiętać, że nasze konsumenckie wybory i praktyki mają konkretny wymiar etyczny i realne konsekwencje dla ludzi zajmujących się produkcją dóbr. Więcej informacji na ten temat można znaleźć w lekturach polecanych na końcu scenariusza.

6 minut

Rozłóż kartki z hasłami w różnych częściach sali. Poproś uczniów i uczennice, by wylosowali po jednym pasku papieru z zapisanym skutkiem handlu ludźmi z załącznika nr 1. Zaproponuj, by wszystkie osoby w klasie przyjrzały się jeszcze raz kartkom rozłożonym w sali, a następnie niech każda osoba zdecyduje, przy której formie handlu ludźmi umieści wylosowany skutek. Zachęć uczestników i uczestniczki zajęć, aby rozmawiali ze sobą na temat swoich decyzji. Po upływie 5 minut zapytaj młodzież o refleksje związane z tym ćwiczeniem. Prawdopodobnie padnie stwierdzenie, że jeden skutek można przypisać kilku formom niewolnictwa.

7 minut

Zapowiedz, że za chwilę zobaczycie film, który odnosi się do zagadnienia współczesnego handlu ludźmi i niewolnictwa. Włącz film Sieci Bakhita zachęcający do modlitwy za ofiary handlu ludźmi: *Modlitwa za ofiary handlu ludźmi - 8 II 2016 (1:48)* (<http://bit.ly/FilmBakhita>). Zapytaj, czy jakieś informacje w tym materiale były dla kogoś zaskoczeniem. Pozwól klasie przez chwilę słownie zareagować na przedstawione treści.

Zwróć uwagę, że film podaje fakty na temat współczesnego niewolnictwa i handlu ludźmi, ale także informuje o sposobie pomocy: o nocnej wspólnej modlitwie w intencji ofiar, którą zainicjowała Sieć Bakhita. Wyjaśnij, że Sieć Bakhita do Spraw Przeciwdziałania i Pomocy Ofiarom Współczesnych Form Niewolnictwa jest międzyzakonną siecią współpracy i wsparcia stworzoną, by zwalczać handel ludźmi i mu zapobiegać oraz pomagać pokrzywdzonym w wyniku tego procederu. Inicjatywy modlitewne to tylko część działań Sieci Bakhita. Siostry zakonne również bezpośrednio pomagają potrzebującym, dając schronienie, pomoc prawną i socjalną, wsparcie w powrocie do normalnego życia po doświadczeniu niewoli. Sieć organizuje też kampanie informacyjne dotyczące handlu ludźmi i niewolnictwa. Sieć przyjęła nazwę BAKHITA od imienia Józefiny Bakhity – sudańskiej niewolnicy, później siostry kanosjanki, która mimo wielu cierpień i życiowych dramatów odzyskała nie tylko wolność i godność, ale dzięki wielkiemu zaufaniu Bogu i promieniującej dobroci także została świętą. Szacunek i podziw budzi jej zaufanie wobec łaski Bożej – dzięki niej zdobyła się na przebaczenie oprawcom, którzy w brutalny sposób obchodzili się z nią przez wiele lat. Jej przykład umacnia nadzieję, że życie ofiary handlu ludźmi może zostać odbudowane, a rany zabliznione.

Źródło: Sieć Bakhita, <http://www.siecbakhita.com>. Jeśli chcesz jeszcze bliżej przedstawić klasie postać świętej Bakhity, możesz skorzystać z życiorysu i fotografii dostępnych na stronie: Św. Józefina Bakhita (1869-1947), <http://bit.ly/JózefinaBakhita>.

10 minut

Podziel klasę na trzy-, czteroosobowe grupy i poproś, aby każda grupa zapisała na arkuszach papieru propozycje odpowiedzi na pytanie: *W jaki sposób mogę wpływać na ograniczanie współczesnego niewolnictwa na świecie?* Odpowiedzi grupy spisują na plakatach i następnie prezentują przed klasą.

Mogę:

- modlić się w intencji ograniczenia handlu ludźmi i eliminacji niewolnictwa,
- dowiedzieć się więcej na temat współczesnego niewolnictwa i handlu ludźmi, mogę te informacje upowszechniać,
- powiedzieć „nie” pornografii,
- bardziej świadomie robić zakupy: ograniczać konsumpcję (można wspomnieć o ruchu Zero Waste), zwracać uwagę, czy firmy, których produkty kupuję, przestrzegają praw człowieka oraz dbają o środowisko naturalne (nie kupować bardzo tanich ubrań, elektroniki itd.; więcej informacji na www.ekonusment.pl),
- informować innych o pracy organizacji pozarządowych działających na rzecz ograniczenia handlu ludźmi, na przykład Stowarzyszenia PO-MOC, La Strady – Fundacji Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu,
- ostrzec koleżanki i kolegów wyjeżdżających do pracy za granicę przed niebezpieczeństwami, zaproponować im na przykład ustalenie sygnału alarmowego, po którym rodzina pozna, że dzieje się coś niedobrego,

- porozmawiać w domu, czy jako rodzina możemy podpisać petycję mającą na celu zwalczanie handlu ludźmi i zapobieganie mu (na przykład petycję wystosowaną przez organizację Avaaz dotyczącą tysięcy mieszkańców Afryki Wschodniej, którzy są porywani przez handlarzy ludźmi i torturowani na egipskim półwyspie Synaj: *Handel niewolnikami na Synaju*, <http://bit.ly/PetycjaAvaaz>).

Opracowano na podstawie: Sieć Bakhita, 10 sposobów na pomoc osobom dotkniętym handlem ludźmi, <http://bit.ly/10Sposobow>.

Podsumowanie

3 minuty

Wyjaśnij klasie, że Kościół nie pozostaje obojętny na problem handlu ludźmi. Jako dowód przytocz słowa apelu papieża Franciszka o ochronę godności uchodźców i uchodźczyń oraz ofiar handlu żywym towarem (24 maja 2013 roku):

Handel ludźmi to działalność nikczemna, wstyd dla naszych społeczeństw, które uważają się za cywilizowane! Ci, którzy go wykorzystują, i klienci na wszelkich szczeblach winni zrobić poważny rachunek sumienia przed sobą i przed Bogiem! Kościół ponawia dziś usilny apel, by zawsze chronić godność i centralne miejsce każdej osoby z poszanowaniem podstawowych praw, jak podkreśla jego nauczanie społeczne. Żąda, by prawa te rzeczywiście zostały rozciągnięte tam, gdzie milionom ludzi na każdym kontynencie nie są one przyznawane. Ileż razy w świecie, gdzie mówi się wiele o prawach, deptana jest faktycznie ludzka godność!
Źródło: *Handel ludźmi naprawdę istnieje!*, <http://gosc.pl/doc/1741522.Handel-ludzmi-naprawde-istnieje>.

2 minuty

Odmówcie wspólnie jako modlitwę przykazanie miłości.

Praca domowa

Poproś młodzież o przeczytanie do końca historii Józefa, a następnie udzielenie odpowiedzi na pytanie: Czy Józef spotkał się z realizacją przykazania miłości?

Źródła:

- The Global Slavery Index, Prevalence [mapa], <http://bit.ly/MapaNiewolnictwoSwiat>.
- MSWiA, *Handel ludźmi. Raport 2014*, <http://bit.ly/RaportMSWiA>.
- MSWiA, *Handel ludźmi w Polsce Raport 2015*, <http://bit.ly/ArtykulHandel>.
- Film *Modlitwa za ofiary handlu ludźmi - 8 II 2016*, Sieć Bakhita, 2016, <http://bit.ly/FilmBakhita>.
- Sieć Bakhita, <http://www.siecbakhita.com>.
- Święta Józefina Bakhita, <http://www.siecbakhita.com/index.php/o-nas/sw-jozefina-bakhita>.
- *Handel niewolnikami na Synaju*, <http://bit.ly/PetycjaAvaaz>.
- *Handel ludźmi naprawdę istnieje!*, <http://gosc.pl/doc/1741522.Handel-ludzmi-naprawde-istnieje>.
- Sieć Bakhita, 10 sposobów na pomoc osobom dotkniętym handlem ludźmi, <http://bit.ly/10Sposobow>.

Organizacje zajmujące się przeciwdziałaniem handlowi ludźmi:

- Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi, <http://www.kcik.pl>.
- La Strada – Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu, <http://www.strada.org.pl>.
- Anti-Slavery International, <https://www.antislavery.org>.

Polecane lektury:

- Marek Rabij, *Życie na miarę. Odzieżowe niewolnictwo*, Warszawa 2016.
- Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie, *Współczesne niewolnictwo w indyjskim przemyśle tekstylnym*, <http://bit.ly/NiewolnictwoWPrzemysleTekstylnym>.

Załączniki:

Załącznik 1 – Karta pracy: Skutki handlu ludźmi

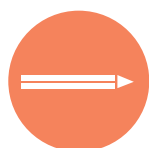
Załącznik 1 – Karta pracy: Skutki handlu ludźmi

1	2	3
pogłębianie biedy i nierówności	pogłębianie biedy i nierówności	pogłębianie biedy i nierówności
wzrost przestępczości zorganizowanej	wzrost przestępczości zorganizowanej	wzrost przestępczości zorganizowanej
brak dostępu do edukacji	brak dostępu do edukacji	brak dostępu do edukacji
zniszczenie więzi rodzinnych, społecznych	zniszczenie więzi rodzinnych, społecznych	zniszczenie więzi rodzinnych, społecznych
zagrożenia dla zdrowia (nałogi, zakażenie HIV)	zagrożenia dla zdrowia (nałogi, zakażenie HIV)	zagrożenia dla zdrowia (nałogi, zakażenie HIV)
trauma psychiczna i fizyczna	trauma psychiczna i fizyczna	trauma psychiczna i fizyczna
4	5	6
pogłębianie biedy i nierówności	pogłębianie biedy i nierówności	pogłębianie biedy i nierówności
wzrost przestępczości zorganizowanej	wzrost przestępczości zorganizowanej	wzrost przestępczości zorganizowanej
brak dostępu do edukacji	brak dostępu do edukacji	brak dostępu do edukacji
zniszczenie więzi rodzinnych, społecznych	zniszczenie więzi rodzinnych, społecznych	zniszczenie więzi rodzinnych, społecznych
zagrożenia dla zdrowia (nałogi, zakażenie HIV)	zagrożenia dla zdrowia (nałogi, zakażenie HIV)	zagrożenia dla zdrowia (nałogi, zakażenie HIV)
trauma psychiczna i fizyczna	trauma psychiczna i fizyczna	trauma psychiczna i fizyczna

07

SCENARIUSZ

Jezus narodził się w ubogiej rodzinie

IWONA
PIERONEK-TOKARZ

KLASA VII–VIII

45 MIN

Podczas zajęć uczniowie i uczennice porównają ubóstwo Świętej Rodziny ze współczesnym ubóstwem ludzi w Polsce i w Kiberze (dzielnicy Nairobi, stolicy Kenii). Zastanowią się nad przyczynami ubóstwa oraz sposobami pomagania osobom ubogim.

Pytania kluczowe

W jaki sposób mieszkańcy i mieszkanki Betlejem mogli pomóc Świętej Rodzinie?

Jakie są przyczyny ubóstwa ludzi na świecie (na przykładzie Kibery)?

Cele zajęć:

- wyjaśnisz, dlaczego Jezus urodził się w stajence
- zrozumiesz, jakie są przyczyny ubóstwa na świecie
- uzasadnisz, że masz wpływ na poprawę sytuacji osób żyjących w ubóstwie

Zagadnienia:

ubóstwo

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 1 Koniec z ubóstwem

Związek z podstawą programową:

B.2.4., C.5.6., F.2.3.

Metody:

praca z Pismem Świętym, burza pomysłów, praca z tekstem, pogadanka, słuchanie utworu, praca plastyczna (wersja dla klasy V), modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna, praca w parach, praca zbiorowa

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte (Łk 2, 1–7), Katechizm Kościoła Katolickiego, karteczki samoprzylepne, duży arkusz papieru z przyklejonym na środku wizerunkiem Jezusa, duży arkusz papieru z przyklejoną na środku szopką z Jezusem (wersja dla klasy V), czyste kartki A5, klej (wersja dla klasy V), komputer, rzutnik, dostęp do Internetu, załącznik

Wprowadzenie

6 minut

Zapytaj klasę: *Dlaczego Jezus urodził się w stajence?* Prawdopodobnie młodzież powie, że nikt nie chciał przyjąć Maryi i Józefa w domu. Być może ktoś zauważy, że jeden z gospodarzy wskazał Świętej Rodzinie stajenkę. Warto zwrócić uwagę na taką postawę jako pomoc adekwatną do możliwości danego człowieka. Możliwe, że to było wszystko, co gospodarz mógł zaoferować. Skonfrontujcie tę wersję z Pismem Świętym.

Przeczytajcie wspólnie fragment z Ewangelii według świętego Łukasza (Łk 2, 1–7). Warto porozmawiać z grupą na temat tego, dlaczego w jasełkach często wprowadza się postać gospodarza, który wskazuje Świętej Rodzinie stajenkę jako miejsce schronienia. Być może chcemy wierzyć, że był ktoś, kto pomógł Maryi i Józefowi? Zwróć uwagę, że ewangelista nie tłumaczy, „dlaczego nie było dla nich miejsca w gospodzie”. Zaproponuj burzę pomysłów i poproś o odpowiedź na pytania: *Dlaczego w Betlejem nie było miejsca dla Jezusa i jego rodziny? Czego mogły się obawiać osoby, które przyjęłyby Świętą Rodzinę?* Zapisz na tablicy wszystkie pojawiające się odpowiedzi.

Proponowane odpowiedzi: fizyczny brak miejsca, brak chęci pomagania, brak możliwości zarobienia pieniędzy (Święta Rodzina była biedna), nieufność, strach (strach przed obcymi; obawa, że są złodziejami; podejrzenie, że Maryja udaje ciążę).

Zwróć uwagę na fakt, że poród Maryi w żydowskim domu wiązałby się z wieloma rytuałami po porodzie, co bardzo skomplikowałoby życie jego mieszkańców i mieszkanki (obecność Maryi mogła być kłopotem).

2 minuty

Na podsumowanie tej części lekcji włącz kolędę pt. *Nie było miejsca dla Ciebie*, na przykład w wykonaniu Magdy Welc: <http://bit.ly/KoledaNieByloMiejsca>. Dla lepszego zrozumienia możesz rozdać uczniom i uczennicom tekst kolędy.

Praca właściwa

2 minuty

Przeczytaj młodzieży fragment Katechizmu Kościoła Katolickiego (KKK): „Jezus narodził się w nędznej stajni, w ubogiej rodzinie, prości pasterze są pierwszymi świadkami tego wydarzenia” (KKK 525). Podsumuj informacje zawarte we wprowadzeniu stwierdzeniem: *osoby przebywające w Betlejem miały wpływ na ubóstwo Jezusa.*

4 minuty

Podziel tablicę pionową kreską na pół. Następnie zadaj pytanie: *Czy dostrzegacie wokół siebie ludzi ubogich?* Młodzież prawdopodobnie odpowie twierdząco. Opisz lewą stronę tablicy hasłem „ubóstwo w Polsce” i zadaj pytanie: *Dlaczego niektórzy ludzie są ubodzy?* Odpowiedzi zapisujcie na tablicy.

Proponowane odpowiedzi: brak pracy (brak wykształcenia, doświadczenia, zameldowania), bezdomność, choroby, nałogi, problemy z prawem, lenistwo, klęski żywiołowe, świadoma decyzja o życiu w ubóstwie, długi, dziedziczenie ubóstwa.

Podsumowując, uświadom młodzieży, że jednym z najbardziej krzywdzących stereotypów dotyczących ubóstwa jest to, że bieda jest „zawiniona”, wynika z lenistwa lub braku zaradności.

3 minuty

Powiedz klasie, że ludzie ubodzy żyją nie tylko w naszym najbliższym otoczeniu, ale i w różnych częściach świata. Odnieś się do Celów Zrównoważonego Rozwoju, zwracając uwagę na Cel 1: Koniec z ubóstwem. Poinformuj młodzież, że Cele te zostały ustanowione przez społeczność międzynarodową jako zadanie dla całej ludzkości. Powiedz, że „skrajne ubóstwo na całym świecie mierzone jest jako utrzymywanie się za mniej niż 1,25 dolara dziennie. Obecnie 836 milionów ludzi żyje w skrajnym ubóstwie” (źródło: Cele Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>). Zapowiedz, że za chwilę klasa pozna informacje na temat Kibery – ubogiej dzielnicy Nairobi. Jeśli jest taka możliwość, pokaż młodzieży, gdzie leży Kenia i jej stolica, Nairobi. Wyświetl fotografie przedstawiające Kiberę.

Pamiętaj, aby wybierać zdjęcia pokazujące Kiberę z różnych perspektyw, w sposób niestereotypowy, nieodbierający godności jej mieszkańcom i mieszkankom. Poniżej proponujemy kilka źródeł internetowych, w których można znaleźć różnorodne zdjęcia.

Rafał Sitarz, Kolory Kibery, 02.2016, <http://bit.ly/KoloryKibery>.

Zdjęcia i filmy dokumentujące projekt w Kiberze 2014, 31.12.2014, <http://globalnepoludnie.pl/Zdjecia-i-filmy-dokumentujace>.

Edom Kassaye, Lara Cumming, Photographer highlights unseen side of Kenya slum, 2.05.2019
<http://bit.ly/UnseenKenyaSlum>.

Publikacje dotyczące kwestii języka i obrazów w perspektywie antydyskryminacyjnej:

Jak mówić o większości świata? Jak informować o krajach globalnego Południa?, Instytut Globalnej Odpowiedzialności, Warszawa 2015, http://bit.ly/IGO_kodeks1.

Jadwiga Jarosz, Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości z krajów globalnego Południa, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <http://bit.ly/KodeksInformowania>.

Jak mówić i pisać o Afryce?, Fundacja Afryka Inaczej, 2011, <http://afryka.org/afryka/jak-mowic-i-pisac-o-afryce-,news/>.

6

6 minut

Opowiedz uczniom i uczennicom o Kiberze, wykorzystując informacje z załącznika nr 2. Wyjaśnij pojęcie slumsów (czyt. slamsów), zwanych inaczej osiedlami nieformalnymi.

Slumsy to osiedla lub dzielnice zamieszkiwane przez ludność ubogą, nieformalna dzielnica miasta.

Stereotypowo słowo „slums” kojarzy się z biedą, brudem i chorobami i z tego względu zachęcamy do stosowania bardziej neutralnego jego opisu, który nie zagraża godności ludzi tam mieszkających i nie stawia naszych wyobrażeń na drodze do zrozumienia złożoności tego zjawiska. Można więc opisać slums jako osiedle najczęściej na obrzeżach dużego miasta, gęsto zaludnione, o gęstej nieformalnej zabudowie, gdzie mieszkają osoby stosunkowo mniej zamożne niż w innych częściach danego miasta. Osiedla takie spotykane są we wszystkich długościach i szerokościach geograficznych. [...] Użycie tego sformułowania jest więc bardzo subiektywne i jest to często konstrukt budowany wyłącznie „z zewnątrz” oraz – co istotne – dla ludzi „z zewnątrz”. Perspektywa osób zamieszkujących te dzielnice jest zupełnie inna, a ich głosy omal nieobecne w debacie publicznej.

Źródło: Dominika Cieślukowska, Anna Kudarewska, Wybrane pojęcia geograficzne w rozumieniu edukacji globalnej. Słownik (dla zaangażowanych użytkowników i użytkowników języka, Grupa Zagranica, 2014, <http://bit.ly/PojeciaGeogrEG>.

Na drugiej połowie tablicy zapisz hasło „ubóstwo w Kiberze”. Wspólnie zastanówcie się: Jakie są przyczyny ubóstwa ludzi na świecie (na przykładzie Kibery)? Odpowiedzi zapisujecie na tablicy.

Proponowane odpowiedzi: brak stabilizacji mieszkaniowej (brak możliwości wykupu na własność ziemi, na której zbudowane są domy), brak pracy, brak pieniędzy, brak dostępu do edukacji, dziedziczenie ubóstwa, brak wsparcia ze strony rządu, choroby, wysoka przestępczość, brak poczucia bezpieczeństwa, brak infrastruktury sanitarnej, brak dostępu do wody pitnej, brak elektryczności, brak opieki medycznej.

7

4 minuty

Poproś uczniów i uczennice, aby wyjaśnili związek braku elektryczności i braku dostępu do wody pitnej z ubóstwem.

Proponowane odpowiedzi: brak dostępu do wody pitnej – ludzie piją brudną wodę – chorują – chore osoby nie mogą pracować; brak elektryczności – ludzie nie mają lodówki – żywność jest niewłaściwie przechowywana – ludzie chorują – chore osoby nie mogą pracować; brak piekarnika, mikrofalówki – gotowanie jest utrudnione – ludzie niewłaściwie się odżywiają – ludzie chorują – chore osoby nie mogą pracować; brak dostępu do telewizji, radia, Internetu – trudniej znaleźć pracę.

8

3 minuty

Zaproponuj klasie powrót do rozważań nad sytuacją, w jakiej znalazła się Święta Rodzina. W jaki sposób ludzie mogli pomóc Świętej Rodzinie?

Proponowane odpowiedzi: mogli przyjąć ją do swojego domu, mogli dać jedzenie, wodę, ubranie, mogli wskazać miejsce, w którym wędrowcy się schronią.

Wytłumacz klasie, że pomagać można na różne sposoby. Ważne jest to, aby dopasować rodzaj pomocy do potrzeb osób jej wymagających oraz możliwości, jakimi się dysponuje.

Więcej informacji na temat mądrego pomagania znajdziesz w scenariuszu Joanny Kostrzewy Prometeusz, czyli pierwszy dobroczyńca ludzkości. O mądrym pomaganiu, w: Edukacja globalna na zajęciach języka polskiego w szkole podstawowej, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <http://bit.ly/CEOMądre-Pomaganie> oraz w scenariuszu Jaki kraj taka bieda? Relatywne ujęcie ubóstwa, w: Edukacja globalna na zajęciach etyki w szkole podstawowej, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2019, <http://bit.ly/PublikacjaEtyka>.

6 minut

Zawieś w widocznym miejscu arkusz papieru z przyklejonym na środku wizerunkiem Jezusa. Rozdaj uczniom i uczennicom karteczki samoprzylepne. Zaproponuj, aby w parach zastanowili się nad sposobem pomocy ubogim ludziom wokół siebie. Poproś klasę, aby zapisała na karteczkach swoje propozycje odpowiedzi na pytanie: *Jak ja mogę pomóc ubogim ludziom?* Następnie młodzież przykleja swoje odpowiedzi na arkuszu. Odczytaj pomysły.

Proponowane odpowiedzi: modlić się za ubogich, zorganizować zbiórkę odzieży, żywności, pomóc zorganizować wizytę w urzędzie pracy, nie wyśmiewać innych, gdy są gorzej ubrani, wspierać akcje społeczne, na przykład Zupa na Plantach, Szlachetna Paczka, namawiać do nauki, pomagać w nauce, dzielić się swoim drugim śniadaniem, rozmawiać z osobami ubogimi.

WERSJA DLA KLASY V

Zawieś w widocznym miejscu arkusz papieru z przyklejoną na środku ilustracją przedstawiającą szopkę z Jezusem. Poproś uczniów i uczennice, aby dobrali się w pary. Rozdaj każdej parze jedną czystą kartkę papieru A5, na której narysuj dom z białym dachem. Resztę domu można pokolorować, okna ozdobić firanami. Na dachu tego domu pary wypisują pisakiem swoje propozycje odpowiedzi na pytanie: *Jak ja mogę pomóc ubogim ludziom?* Następnie odczytują swoje propozycje i przyklejają kartki na duży arkusz papieru. Powstaje kolorowy plakat z domami i z pomysłami dla całej klasy, jak każda osoba może pomagać ubogim.

4 minuty

Wytłumacz klasie, że nasze działania mogą mieć wpływ na życie ludzi w innych częściach świata, na przykład w Kiberze. Zadać pytanie: *W jaki sposób każdy i każda z nas może wpłynąć na poprawę życia mieszkańców i mieszkanki Kibery?*

Proponowane odpowiedzi: mogę modlić się w intencji ludzi mieszkających w Kiberze, a także o wrażliwość ludzi żyjących w dobrobycie; mogę interesować się tym, co się dzieje w Kiberze; mogę informować innych o Kiberze (poprzez rozmowę, przez udostępnianie informacji na Facebooku); mogę wspierać finansowo organizacje, które pomagają ludziom tam mieszkającym i dowiadywać się więcej na temat ich działań; mogę podejmować wyzwania związane z realizacją Celów Zrównoważonego Rozwoju; mogę dbać o środowisko i angażować się w inicjatywy związane z ochroną klimatu.

Możesz także zwrócić uwagę na przykłady działań, które aktywizują mieszkańców i mieszkanki Kibery i oferują mądrą pomoc nastawioną na długofalowe efekty wzmacniające ich umiejętności i odpowiadające na ich potrzeby. Opowiedz o warsztatach krawieckich, jakie zorganizowano w 2016 roku we współpracy z kenijską organizacją pozarządową Amani Kibera w ramach projektu „Kibera dla pokoju i rozwoju – budowanie kompetencji zawodowych nauczycieli, trenerów sportowych i liderów działań propokojowych oraz rozwój lokalnej przedsiębiorczości prowadzonej przez kobiety w Kiberze” (więcej informacji: Aleksandra Antonowicz-Cyglicka, Warsztaty szycia w kenijskim Centrum UWEZO, 2.11.2016, <http://globalnepoludnie.pl/Warsztaty-szycia-w-kenijskim>.)

Możesz polecić stronę akcji Polskiej Zielonej Sieci – Akcja dla Globalnego Południa – z informacjami na temat Kenii: <http://bit.ly/GPKenia>. Jeśli starczy czasu, wybierz jedną z akcji i opowiedz o niej.

Podsumowanie

Zwróć uwagę, że pomaganie innym to czasami drobne gesty i można zacząć na przykład od codziennego wspierania internetowych akcji pomocowych (takich jak „Pajacyk” Polskiej Akcji Humanitarnej – akcja polegająca na zbieraniu funduszy na dożywianie dzieci). Na zakończenie odmówcie modlitwę za ubogich na całym świecie (do wyboru są dwie modlitwy, druga będzie odpowiedniejsza, jeśli scenariusz będzie realizowany w okresie Bożego Narodzenia). Modlitwy znajdują się w załączniku umieszczonym na końcu publikacji.

Źródła:

- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.
- Strona akcji Szlachetna Paczka, <https://www.szlachetnapaczka.pl>.
- Strona akcji Zupa na Plantach, <http://zupanaplantach.pl>.
- Aleksandra Antonowicz-Cyglicka, *Warsztaty szycia w kenijskim Centrum UWEZO*, 2.11.2016, <http://globalnepoludnie.pl/Warsztaty-szycia-w-kenijskim>.
- Dominika Cieślukowska, Anna Kudarewska, *Wybrane pojęcia geograficzne w rozumieniu edukacji globalnej. Słownik (dla) zaangażowanych użytkowników i użytkowniczek języka*, Grupa Zagranica, 2014, <http://bit.ly/PojeciaGeogrEG>.

Polecane materiały:

- Scenariusz zajęć *Jak ograniczyć ubóstwo*, w: Katarzyna Boni, Jędrzej Witkowski, *Jak urządzić świat? Scenariusze lekcji*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2013, <http://bit.ly/JakOgraniczycUbostwo>.
- Sylwia Międzybrodzka, scenariusz zajęć *Obraz ubóstwa wczoraj i dziś. Opowieść wigilijna Karola Dickensa*, w: *Edukacja globalna na zajęciach języka polskiego w szkole podstawowej*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <http://bit.ly/CEOObrazUbostwa>.
- Karolina Kowalewska, scenariusz zajęć *Jaki kraj taka bieda? Relatywne ujęcie ubóstwa*, w: *Edukacja globalna na zajęciach etyki w szkole podstawowej*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2019, <http://bit.ly/PublikacjaEtyka>.
- Scenariusz zajęć *Rozumienie bogactwa i ubóstwa*, w: *Świat na wyciągnięcie ręki. Scenariusze zajęć z zakresu edukacji globalnej na godziny wychowawcze*, pod red. Jędrzeja Witkowskiego, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2011, <http://bit.ly/CEORozumienieBogactwa>.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Informacje o Kiberze

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Informacje o Kiberze

Informacje wstępne

Kibera jest jednym z największych slumsów na świecie. To niewielka dzielnica Nairobi, stolicy Kenii, państwa leżącego we wschodniej Afryce. Miejsce to znajduje się w odległości niecałych 7 km od centrum miasta. [...] W języku swahili słowo *kibera* oznacza dżunglę. Kibera to miasto w mieście – są tu sklepy, punkty usługowe, kina, bary, szkoły i kliniki. Zdaniem mieszkańców i mieszkanki o każdej porze można tu dostać wszystko. Mimo obiektywnie trudnych warunków życia (ograniczonego dostępu do elektryczności, czystej wody pitnej i infrastruktury sanitarnej, a także wysokiego odsetka zachorowań, na przykład na gruźlicę czy HIV) wiele osób uważa Kiberę za swój dom i jest silnie związanych z tym miejscem. Część z nich trafiła do Kibery z innych regionów kraju w poszukiwaniu pracy i lepszego życia w stolicy. Błazniane, prowizoryczne domki oferują im schronienie za niewielką opłatę.

Warunki życia w Kiberze

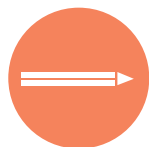
W miejscu takim jak Kibera ludzie muszą przeżyć za około dwa dolary dziennie, czyli mniej więcej 200 zł na osobę miesięcznie (należy jednak podkreślić, że koszty utrzymania w Kenii są niższe niż na przykład w Polsce, szczególnie tani jest chleb, warzywa i owoce, ponieważ korzystny klimat służy ich produkcji). Połowa mieszkańców i mieszkanki nie ma pracy lub z powodu braku kwalifikacji pracuje za bardzo małe pieniądze. Niewielu z nich miało możliwość nauczyć się zawodu. Działa tu aż kilka szkół. Uczniowie i uczennice nie zawsze mają dostęp do książek i przyborów szkolnych. Mieszkańcy i mieszkanki slumsów codziennie borykają się z problemami, przede wszystkim natury ekonomicznej. Jedną z podstawowych przeszkód w podnoszeniu standardu życia jest brak możliwości wykupu na własność ziemi, na której zbudowane są domy. W przypadku Kibery to rząd Kenii jest prawnym właścicielem całego terenu – osoby tam zamieszkujące w każdej chwili mogą zostać przesiedlone, bez prawa do odwołania się od decyzji władz. Warunki panujące w Kiberze sprzyjają rozwojowi przestępczości; ludzie biedni są bardziej narażeni na przemoc. Marginalizacja mieszkańców i mieszkanki slumsów wiąże się również z ich ograniczonymi możliwościami obrony swoich praw. Rządzący nie słuchają ich postulatów, co dodatkowo ogranicza ich dostęp do opieki medycznej, edukacji czy pomocy prawnej. Problem ten dotyczy zwłaszcza dzieci, które dorastają w warunkach wykluczenia społecznego, oraz kobiety, które są wyjątkowo narażone na przemoc i dyskryminację.

Źródło: scenariusz lekcji *Rozumienie bogactwa i ubóstwa*, w: *Świat na wyciągnięcie ręki. Scenariusze zajęć z zakresu edukacji globalnej na godziny wychowawcze*, pod red. Jędrzeja Witkowskiego, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2011, <http://bit.ly/CEORozumienieBogactwa>.

08

SCENARIUSZ

I stworzył Bóg mężczyznę i kobietę

IWONA
PIERONEK-TOKARZ

KLASA VII–VIII

45 MIN

Podczas zajęć uczniowie i uczennice dowiadują się, że nierówność płci nie jest zgodna z zamysłem Boga, ale występuje na świecie, na przykładzie różnic w dostępie do edukacji dla dziewcząt i chłopców. Młodzież poznaje rozmaite przyczyny utrudniające naukę kobietom i dziewczętom mieszkającym w różnych częściach świata. Uczestnicy i uczestniczki zajęć podają przykłady z Pisma Świętego dowodzące, że Jezus traktował kobiety w sposób wyjątkowy (nietradycyjny).

Pytania kluczowe

Jak wyglądały relacje
Jezusa z kobietami?

— — — —

Dlaczego dziewczęta
w niektórych krajach
nie mogą uczęszczać
do szkoły i się uczyć?

Cele zajęć:

- wytłumaczysz, że nierówność płci jest niezgodna z wolą Boga
- wyjaśnisz, jakie są przyczyny braku dostępu kobiet do edukacji w niektórych krajach
- uzasadnisz, podając przykłady z Pisma Świętego, że Jezus traktował kobiety w sposób wyjątkowy (nietradycyjny), zgodny z wolą Boga

Związek z podstawą programową:

A.10.5., A.13.3., A.13.17.

Zagadnienia:

równość płci, edukacja

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 4 Dobra jakość edukacji
- 5 Równość płci
- 10 Mniej nierówności

Metody:

praca z Pismem Świętym,
burza pomysłów, praca
z tekstem, analiza
przypadków, dyskusja,
patyczki, metoda
podsumowująca: karta
pocztowa, modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna,
praca w parach,
praca zbiorowa

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte (Rdz 1, 27), Katechizm Kościoła
Katolickiego, mapa świata, kartki papieru wielkości
pocztówki, patyczki, załączniki

Wprowadzenie

1

5 minut

Narysuj na tablicy tabelę z trzema kolumnami. W pierwszej kolumnie wpisz nagłówek: zajęcia domowe, które wykonuje kobieta, w drugiej: zajęcia domowe, które wykonuje mężczyzna. Trzecią kolumnę pozostaw pustą. Metodą burzy pomysłów uzupełnij tabelę wypowiedziami młodzieży. Następnie do trzeciej kolumny wpisz: zajęcia domowe, które wykonuje człowiek. Poczekaj na reakcję uczniów i uczennic. Zapytaj, jak myślą, jaki cel miało to ćwiczenie. Warto, aby wybrzmiało, że mężczyzna może wykonywać te same zajęcia co kobieta i na odwrót. Podsumuj tę część lekcji fragmentem z Pisma Świętego: „Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę” (Rdz 1, 27).

Praca właściwa

2

14 minut

Rozdaj uczniom i uczennicom patyczki i poproś, aby każdy napisał na swoim imię. Następnie zbierz patyczki i wykorzystaj je do wyłonienia par, które mają odpowiadać na zadane pytania (za pomocą losowania imienia – jest to jedna z metod oceniania kształtującego). Poinformuj młodzież, że w tej części lekcji będzie się zastanawiać nad zagadnieniem: *Dlaczego dziewczęta w niektórych krajach nie mogą uczęszczać do szkoły i się uczyć?* Poproś, aby pary po kolei losowały karteczki, na których będą przedstawione różne przyczyny nierównego dostępu do edukacji dziewcząt i kobiet z załącznika nr 1. Poproś, aby każda para wstała i przeczytała swoją wylosowaną historię. Jedna osoba z pary czyta, druga zapisuje na dużym arkuszu papieru przyczynę, dlaczego ich bohaterka nie uczęszcza do szkoły. Warto wyświetlić lub wywiesić mapę świata i wskazywać państwa, z których pochodzą bohaterki.

3

5 minut

Przedstaw uczniom i uczennicom kilka faktów, świadczących o tym, że edukacja kobiet jest niezmiernie ważna. Możesz je wyświetlić na tablicy multimedialnej:

- Każdego roku edukacja zmniejsza ryzyko konfliktu o około 20%.
- Jeden dodatkowy rok nauki może zwiększyć zarobki kobiet o 10–20%.
- Dodatkowy rok nauki matek może sprawić, że śmiertelność niemowląt spadnie o 5–10%.

Źródło: Akcja Edukacja. Broszura edukacyjna dla nauczycieli realizujących kampanię Polskiej Akcji Humanitarnej, Polska Akcja Humanitarna, 2014, <https://docplayer.pl/7340204-Broszura-edukacyjna-dla-nauczycieli-realizujacych-kampanie-polskiej-akcji-humanitarnej.html>.

Poinformuj młodzież, że osiągnięcie równości płci oraz wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt to jeden z Celów Zrównoważonego Rozwoju. Kolejnym celem jest dobra jakość edukacji. Wyświetl plansze poświęcone Celom 4 i 5. ze strony: <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>. Organizacja Narodów Zjednoczonych wyjaśnia, że równouprawnienie nie tylko przyniesie korzyści ekonomiczne, ale i ochroni kobiety przed przemocą, tą fizyczną i tą niewidzialną, systemową, która ogranicza między innymi dostęp kobiet i dziewcząt do edukacji.

4

5 minut

Nierówność płci w żadnej sferze naszego życia nie jest zgodna z wolą Pana Boga. Przeczytaj uczniom i uczennicom fragment z Katechizmu Kościoła Katolickiego (KKK 372):

„Mężczyzna i kobieta są stworzeni „jedno dla drugiego”. Bóg nie stworzył ich „jako części” i „niekompletnych”. Bóg stworzył ich do wspólnoty osób, w której jedno może być „pomocą” dla drugiego, ponieważ są równocześnie równi jako osoby („kość z moich kości...”) i uzupełniają się jako mężczyzna i kobieta. Bóg łączy ich w małżeństwie w taki sposób, że stając się „jednym ciałem” (Rdz 2, 24), mogą przekazywać życie ludzkie: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię” (Rdz 1, 28). Przekazując swojemu potomstwu życie ludzkie, mężczyzna i kobieta jako małżonkowie i rodzice współdziałają w wyjątkowy sposób z dziełem Stwórcy.”

Upewnij się, że młodzi ludzie rozumieją przesłanie zawarte w nauczaniu Kościoła, poświęć kilka minut na krótką analizę tego tekstu.

5

10 minut

Wyjaśnij młodzieży, że teraz zajmiecie się kwestią relacji Jezusa z kobietami. Zanim przejdziecie do realizacji tego ćwiczenia, wytłumacz klasie kontekst historyczny. Wyjaśnij, że w tym momencie udacie się w podróż w czasy Jezusa.

Kobieta w tamtych czasach była usytuowana niżej w hierarchii społecznej niż mężczyzna. Jej życie podporządkowane było najpierw ojcu, a potem mężowi. Kobiety w Izraelu z czasów Jezusa nie mogły się

uczyć i zdobywać wykształcenia. Odmawiano im wielu praw. A przecież nie taki był zamysł Boga. Jezus chciał ludziom żyjącym w tamtych czasach o tym przypomnieć poprzez tworzenie odmiennych relacji od powszechnie obowiązujących.

Źródło: Anna Gładkowska, *Jezus i kobiety*, 21.03.2017, <http://biblia.wiara.pl/doc/3723821.Jezus-i-kobiety>.

Chrześcijaństwo zapoczątkowane przez Jezusa tworzy nową jakość w relacjach mężczyzn i kobiet. Jest to powrót na drogę pierwotnej harmonii.

Wykorzystaj do tego ćwiczenia załącznik nr 2. Wylosuj 10 osób z klasy przy użyciu patyczków z imionami. Poproś młodzież o wylosowanie jednego fragmentu Pisma Świętego. Następnie poinformuj uczniów i uczennice, że ćwiczenie będzie polegało na tym, aby odnaleźć w Biblii uzasadnienie twierdzenia, że Jezus doceniał kobiety. Zapowiedz, że za chwilę przeczytasz kilka stwierdzeń. Jeśli ktoś uzna, że wylosowany fragment pasuje do tego stwierdzenia, niech to zasygnalizuje i przeczyta swój fragment Pisma Świętego. Przy sytuacjach spornych przeprowadź krótką dyskusję. Zaczynij czytać stwierdzenia:

- Za zgodą kobiety przyszedł na świat.
- Za wstawiennictwem kobiety uczynił pierwszy cud.
- Pogwałcił nakazy rytualne, uzdrawiając kobiety.
- Nie traktował chorób kobiecych jako czegoś bardziej wstydliviego niż choroby mężczyzn.
- Nie potępił kobiety cudzołożnej.
- Bronił kobiety, która namaszczała go olejkiem, przed przykrymi uwagami. Doceniał jej czyn, choć inni byli oburzeni.
- Rozmawiał z pogankami. W ówczesnym Izraelu należało to do rzadkości, kiedy mężczyzna rozmawiał z kobietą publicznie, na dodatek z cudzoziemką.
- Przyjmował gościnę u kobiet.
- Nie zgadzał się na tradycyjny podział obowiązków. Uważał, że kobieta nie powinna zajmować się tylko sprawami gospodarstwa domowego.
- Kobiety były pierwszymi świadkami zmartwychwstania.

Ćwiczenie to można przeprowadzić na różne sposoby. Można to zadanie utrudnić i poprosić, aby uczniowie i uczennice na podstawie wskazanych fragmentów Pisma Świętego sami stworzyli opis relacji między Jezusem a kobietami. Można zapytać klasę, czy pamięta jakieś sytuacje z Pisma Świętego, gdzie Jezus w wyjątkowy (inny niż tradycyjny) sposób potraktował kobietę. Na potwierdzenie słów młodzieży możesz włączyć dany fragment audio, na przykład ze strony <http://www.biblijni.pl/>.

Podsumowanie

6 minut

Rozdaj uczniom i uczennicom kartki papieru wielkości karty pocztowej i zaproponuj, aby w parach napisali pocztówkę adresowaną do Maryi z prośbą, aby wstawiła się do Jezusa za jedną z bohaterek dzisiejszej lekcji. Ważne, aby w treści była zawarta informacja na temat przyczyn zaistniałej sytuacji. Chętne pary prezentują swoją pracę. Na zakończenie odmówcie wspólnie modlitwę *Pod Twoją obronę*.

Źródła:

- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.
- Anna Gładkowska, *Jezus i kobiety*, 21.03.2017, <http://biblia.wiara.pl/doc/3723821.Jezus-i-kobiety>.
- Akcja Edukacja. Broszura edukacyjna dla nauczycieli realizujących kampanię Polskiej Akcji Humanitarnej, Polska Akcja Humanitarna, 2014, <https://docplayer.pl/7340204-Broszura-edukacyjna-dla-nauczycieli-realizujacych-kampanie-polskiej-akcji-humanitarnej.html>.
- Alina Synakiewicz, *Nieoczywiste związki – woda a prawa kobiet*, Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, http://www.woda.edu.pl/artykuly/woda_a_prawa_kobiet/18.
- Aleksandra Nagel, *Mniejsze zło „Made in Bangladesh”*, 21.01.2016, <https://kobieta.wp.pl/mniejsze-zlo-made-in-bangladesh-5982323538653825a>.
- Sakib B. Amin, Maaesha Nuzhat, *Female education in Bangladesh*, „The Daily Star”, 17.08.2016, <https://www.thedailystar.net/op-ed/politics/female-education-bangladesh-1270750>.

- Aleksandra Ślabisz, *Dziecko na ślubnym kobiercu*, 27.06.2017, <http://www.dziennik.com/publicystyka/artykul/dziecko-na-slubnym-kobiercu>.
- *Edukacyjna podróż ze szczyptą czarnej magii*, pod red. Katarzyny Tekień, Fundacja Partners Polska i Education Effect Africa, 2014, s. 26–28, <http://fpp.org.pl/images/download/Edukacyjna-podr-ze-szczypt-czarnej-magii.pdf>.
- Aleksandra Kozłowska, *Rom z maturą to rzadkość. Ona ją ma. „Edukacja nie koliduje z naszymi zasadami”*, Wyborcza.pl Trójmiasto, 06.05.2016, <http://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/1,35635,20023493,wyksztalconego-czlowieka-nikt-nie-oszuka.html>.
- *Romka nietypowa*, reportaż TVN, <https://uwaga.tvn.pl/reportaze,2671,n/romka-nietypowa,134416.html>.
- *Studnia dla Południa*, broszura edukacyjna dla nauczycieli i nauczycielek PAH, 2018, s. 9, https://www.pah.org.pl/app/uploads/2018/02/2018_01_Studnia_dla_Po%C5%82udnia_Poziom_Pierwszy_PDF.pdf.
- Karolina Bednarz, *Kobiety w klatkach, czyli o gender w Japonii*, 14.03.2016, <http://wkrainietajfunow.pl/2016/03/14/gender-w-japonii/>.
- Katarzyna Staszewska, *Kierunek Południe. Kobięcym głosem, czyli liderki ruchu kobiecego w Ugandzie o swojej pracy na rzecz praw kobiet i równości płci*, Warszawa 2012, Instytut Globalnej Odpowiedzialności, s. 22–28, http://www.hfhr.org.pl/wielokulturowosc/documents/doc_226.pdf.
- Sylwia Stalewska, *Kilka prawd o kobietach w Afryce*, Fundacja Dzieci Afryki, <http://dzieciafryki.com/kilka-prawd-o-kobietach-w-afryce/>.
- Małgorzata Świderek, *Edukacja dla wszystkich. Nepal*, Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, http://www.globalna.edu.pl/nepal/dostep_do_edukacji/.
- Jennifer Schulte i in., *Hear our Voices. Do adolescent girls' issues really matters?*, Plan International, 2014, s. 48, https://www.plannederland.nl/uploaded/plan_current/2202/Hear-Our-Voices-Technical-Report.pdf.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Opisy postaci kobiet i dziewcząt

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Fragmenty Pisma Świętego

Załącznik nr 1 – Materiał pomocniczy: Opisy postaci kobiet i dziewcząt

1. Mam na imię Moniba. Mieszkam w Pakistanie, mój kraj kontrolują talibowie. Jako dziewczyna nie mogę się uczyć, uczęszczać do szkoły ze względu na fundamentalizm religijny (za Słownikiem Języka Polskiego: fundamentalizm religijny – tradycyjny i ortodoksyjny stosunek do wyznawanej religii) obowiązujący w moim kraju.

Opracowano na podstawie: Akcja Edukacja. Broszura edukacyjna dla nauczycieli realizujących kampanię Polskiej Akcji Humanitarnej, Polska Akcja Humanitarna, 2014, s. 5, <https://docplayer.pl/7340204-Broszura-edukacyjna-dla-nauczycieli-realizujacych-kampanie-polskiej-akcji-humanitarnej.html>.

2. Jestem Barry. Pochodzę z Sudanu, codziennie pokonuję wiele kilometrów, aby przynieść wodę dla całej rodziny (w mojej kulturze należy to do obowiązków kobiet), dlatego nie mogę chodzić do szkoły, nie mam na to czasu, jestem zbyt zmęczona.

Opracowano na podstawie: Alina Synakiewicz, Nieoczywiste związki – woda a prawa kobiet, Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, http://www.woda.edu.pl/artykuly/woda_a_prawa_kobiet/18.

3. Jestem Anisa. Mój kraj to Sudan Południowy, najmłodsze państwo świata, w którym przez wiele lat trwała wojna. Niestety nie chodzę do szkoły, ponieważ rodzice nie mają wystarczających środków na to, aby kupić mi książki. Do szkoły chodzi tylko brat. Moja rodzina wierzy, że to lepsza inwestycja. W moim kraju brakuje szkół, 1/3 uczniów i uczennic pobiera lekcje na otwartej przestrzeni, najczęściej pod drzewem. Szkoły zostały zniszczone w wyniku działań zbrojnych.

Opracowano na podstawie: Akcja Edukacja. Broszura edukacyjna dla nauczycieli realizujących kampanię Polskiej Akcji Humanitarnej, Polska Akcja Humanitarna, 2014, s. 6, <https://docplayer.pl/7340204-Broszura-edukacyjna-dla-nauczycieli-realizujacych-kampanie-polskiej-akcji-humanitarnej.html>.

4. Mam na imię Adila. Bangladesz to mój kraj, jestem szwaczką, pracuję od najmłodszych lat, dlatego nie chodziłam do szkoły. Pracuję w tej samej fabryce co moja mama, pomagam jej utrzymać rodzinę. Jeśli w domu posiadasz ubrania z metką „made in Bangladesh”, to mogą one pochodzić z fabryki, w której pracuję.

Opracowano na podstawie: Aleksandra Nagel, Mniejsze zło „Made in Bangladesh”, 21.01.2016, <https://kobieta.wp.pl/mniejsze-zlo-made-in-bangladesh-5982323538653825a>; Sakib B. Amin, Maaesha Nuzhat, Female education in Bangladesh, „The Daily Star”, 17.08.2016, <https://www.thedailystar.net/op-ed/politics/female-education-bangladesh-1270750>.

5. Mam na imię Sherry, mieszkam na Florydzie w Stanach Zjednoczonych, moja mama zdecydowała, że w wieku 11 lat mam wyjść za mąż za starszego o dziewięć lat mężczyznę. Porzuciłam szkołę, aby zająć się obowiązkami żony. W moim stanie nie istnieją żadne limity wiekowe dotyczące zawarcia związku małżeńskiego. Uregulowanie prawa w tej kwestii mogłoby zmienić los wielu dziewczyn.

Opracowano na podstawie: Aleksandra Ślabisz, Dziecko na ślubnym kobiercu, 27.06.2017, <http://www.dziennik.com/publicystyka/artikul/dziecko-na-slubnym-kobiercu>.

6. Jestem Hellen, pochodzę ze społeczności Masajów. Jestem wykształconą nauczycielką dzięki temu, że uciekłam ze swojego rodzinnego domu. W społeczności Masajów edukacja dziewczyn nie ma żadnej wartości. Gdy dziewczynka osiąga 12–15 lat, wychodzi za mąż i przeprowadza się do innego domu.

Opracowano na podstawie: Edukacyjna podróż ze szczyptą czarnej magii, pod red. Katarzyny Tekień, Fundacja Partners Polska i Education Effect Africa, 2014, s. 26–28, <http://fpp.org.pl/images/download/Edukacyjna-podr-ze-szczypt-czarnej-magii.pdf>.

7. Mam na imię Helena, jestem polską Romką. Skończyłam studia, mam tytuł magistra. W mojej społeczności, z obawy przed demoralizacją i oderwaniem się od romskiej tradycji, dziewczynki kończą edukację na poziomie szkoły podstawowej. Sytuację mogłoby poprawić powoływanie asystenta lub asystentki romskiej, której rodzina oddaje pod opiekę swoje dzieci na czas nauki.

Opracowano na podstawie: Aleksandra Kozłowska, Rom z maturą to rzadkość. Ona ją ma. „Edukacja nie koliduje z naszymi zasadami”, Wyborcza.pl Trójmiasto, 6.5.2016, <http://trójmiasto.wyborcza.pl/trójmiasto/1,35635,20023493,wykształconego-czlowieka-nikt-nie-oszuka.html>. Romka nietypowa, reportaż TVN, <https://uwaga.tvn.pl/reportaze/2671,n/romka-nietypowa,134416.html>.

- 8.** Mam na imię Fardos. Pochodzę z Somalii, nie chodzę do szkoły, ponieważ w mojej szkole jest jedynie męska toaleta. Brakuje infrastruktury sanitarnej.

Opracowano na podstawie: *Studnia dla Południa*, broszura edukacyjna dla nauczycieli i nauczycielek PAH, 2018, s. 9, https://www.pah.org.pl/app/uploads/2018/02/2018_01_Studnia_dla_Po%C5%82udnia_Poziom_Pierwszy_PDF.pdf.

- 9.** Jestem Akemi, pochodzę z Japonii, skończyłam szkołę średnią, myślałam o studiach, ale rodzice stwierdzili, że szkoda na to czasu, ponieważ tradycyjnym powołaniem kobiety w Japonii jest bycie dobrą żoną i matką. Od chwili wstąpienia w związek małżeński kobieta ma na głowie prowadzenie domu, na naukę nie ma już wtedy czasu.

Opracowano na podstawie: Karolina Bednarz, *Kobiety w klatkach, czyli o gender w Japonii*, 14.03.2016, <http://wkrainietajfunow.pl/2016/03/14/gender-w-japonii/>.

- 10.** Mam na imię Adab. Pochodzę z Afganistanu, mieszkam na wsi, najbliższa szkoła jest oddalona o wiele kilometrów od mojego domu, dlatego do niej nie chodzę. Droga do szkoły jest nie tylko długa, ale przede wszystkim trudna, a czasami niebezpieczna.

Opracowano na podstawie: *Akcja Edukacja. Broszura edukacyjna dla nauczycieli realizujących kampanię Polskiej Akcji Humanitarnej*, Polska Akcja Humanitarna, 2014, s. 8, <https://docplayer.pl/7340204-Broszura-edukacyjna-dla-nauczycieli-realizujacych-kampanie-polskiej-akcji-humanitarnej.html>.

- 11.** Mam na imię Miriam, mój brat chodzi do szkoły, która jest finansowana przez Annę. Mieszkam w Kenii. Anna wraz z mężem finansuje naukę w szkole średniej osobom, których rodziców nie stać na jej opłacenie. Rodzice niemal bez wyjątku proszą o sfinansowanie nauki synowi. To syn buduje swój dom na ziemi ojca i opiekuje się rodzicami na starość, dlatego bardziej opłaca się inwestować w edukację chłopców.

Opracowano na podstawie: *Edukacyjna podróż ze szczyptą czarnej magii*, pod red. Katarzyny Tekień, Fundacja Partners Polska i Education Effect Africa, 2014, s. 30–31, <http://fpp.org.pl/images/download/Edukacyjna-podr-ze-szczypt-czarnej-magii.pdf>.

- 12.** Mam na imię Alice, mieszkam w Ugandzie. Działam na rzecz praw kobiet w swoim kraju. Jestem współzałożycielką organizacji, która założyła Akademię Dziewcząt Pader. To szkoła dla młodych kobiet, które powróciły do swoich wiosek po tym, jak zostały zmuszone do małżeństwa lub zaszły w ciążę podczas wojny domowej w północnej Ugandzie. Dziewczęta, które po wojnie miały dzieci, nie mogły wrócić do szkoły. Ani rząd, ani społeczności lokalne nie akceptują młodych, samotnych matek i nie są przygotowane, by je wspierać. Nasza Akademia jest jedyną szkołą w północnej Ugandzie, gdzie dziewczęta, które już mają dzieci, mogą się uczyć.

Opracowano na podstawie: Katarzyna Staszewska, *Kierunek Południe. Kobięcym głosem, czyli liderki ruchu kobiecego w Ugandzie o swojej pracy na rzecz praw kobiet i równości płci*, Warszawa 2012, Instytut Globalnej Odpowiedzialności, s. 22–28, http://www.hfhr.org.pl/wielokulturowosc/documents/doc_226.pdf.

- 13.** Jestem Endam. Pochodzę z Kamerunu. Nie chodzę do szkoły, bo rodzice obawiają się o moje bezpieczeństwo. W klasie jest blisko 130 osób, większość to chłopcy. Nauczycielem też jest mężczyzna. W szkole brakuje ławek i krzeseł, a poziom nauki jest niski.

Opracowano na podstawie: Sylwia Stalewska, *Kilka prawd o kobietach w Afryce*, Fundacja Dzieci Afryki, <http://dzieciafryki.com/kilka-prawd-o-kobietach-w-afryce/>.

- 14.** Jestem Kumari. Mieszkam w Nepalu. Nie chodzę do szkoły, ponieważ nie znam języka urzędowego, którego używa się w szkole. Lekcje byłyby dla mnie niezrozumiałe. W moim domu mówi się tylko w lokalnym języku.

Opracowano na podstawie: Małgorzata Świderek, *Edukacja dla wszystkich. Nepal*, Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”, http://www.globalna.edu.pl/nepal/dostep_do_edukacji/.

- 15.** Pochodzę z Ugandy. Mam na imię Fatuma. Nie chodzę do szkoły, nie mam na to czasu, mam wiele obowiązków domowych, dużo więcej niż mój brat. Nie miałabym już czasu na odrabianie zadań domowych.

Opracowano na podstawie: Jennifer Schulte i in., *Hear our Voices. Do adolescent girls' issues really matters?*, Plan International, 2014, s. 48, https://www.plannederland.nl/uploaded/plan_current/2202/Hear-Our-Voices-Technical-Report.pdf.

Krótkie historie osób zamieszczone powyżej zostały stworzone na podstawie prawdziwych historii, ale nie zostały przytoczone dosłownie.

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Fragmenty Pisma Świętego

Za zgodą kobiety przyszedł na świat (Łk 1, 38)

„Na to rzekła Maryja: «Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa twego». Wtedy odszedł od Niej anioł”.

Za wstawiennictwem kobiety uczynił pierwszy cud (J 2, 1–11)

„**1** Trzeciego dnia odbywało się wesele w Kanie Galilejskiej i była tam Matka Jezusa. **2** Zaproszono na to wesele także Jezusa i Jego uczniów. **3** A kiedy zabrakło wina, Matka Jezusa rzekła do Niego: «Nie mają wina». **4** Jezus Jej odpowiedział: «Czyż to moja lub Twoja sprawa, Niewiasto? [Czy] jeszcze nie nadeszła godzina moja?» **5** Wtedy Matka Jego powiedziała do sług: «Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie». **6** Stało zaś tam sześć stągwi kamiennych przeznaczonych do żydowskich oczyszczeń, z których każda mogła pomieścić dwie lub trzy miary. **7** Jezus rzekł do sług: «Napełnijcie stągwie wodą». I napełnili je aż po brzegi. **8** Potem powiedział do nich: «Zaczerpnijcie teraz i zanieście staroście weselnemu». Ci więc zanieśli. **9** Gdy zaś starosta weselny skosztował wody, która stała się winem – a nie wiedział, skąd ono pochodzi, ale słudzy, którzy czerpalili wodę, wiedzieli – przywołał pana młodego **10** i powiedział do niego: «Každy człowiek stawia najpierw dobre wino, a gdy się napiją, wówczas gorsze. Ty zachowałeś dobre wino aż do tej pory». **11** Taki to początek znaków uczynił Jezus w Kanie Galilejskiej”.

Złamał nakazy rytualne, uzdrawiając kobiety (Mt 8, 14–15)

„**14** Gdy Jezus przyszedł do domu Piotra, ujrzał jego teściową, leżącą w gorączce. **15** Ujął ją za rękę, a gorączka ją opuściła. Wstała i usługiwała Mu”.

Nie traktował chorób kobiecych jako czegoś bardziej wstydliviego niż choroby mężczyzn (Mt 9, 20–22)

„**20** Wtem jakaś kobieta, która dwanaście lat cierpiała na krwotok, podeszła z tyłu i dotknęła się frędzli Jego płaszcza. **21** Bo sobie mówiła: Żebym się choć Jego płaszcza dotknęła, a będę zdrowa. **22** Jezus obrócił się, i widząc ją, rzekł: «Ufaj, córko! Twoja wiara cię ocaliła». I od tej chwili kobieta była zdrowa”.

Nie potępił kobiety cudzołożnej (J 8, 1–11)

„**1** Jezus natomiast udał się na Górę Oliwną, **2** ale o brzasku zjawił się znów w świątyni. Cały lud schodził się do Niego, a On, usiadłszy, nauczał ich. **3** Wówczas uczeni w Piśmie i faryzeusze przyprowadzili do Niego kobietę, którą dopiero co pochwycono na cudzołóstwie, a postawiwszy ją pośrodku, **4** powiedzieli do Niego: «Nauczycielu, tę kobietę dopiero co pochwycono na cudzołóstwie. **5** W Prawie Mojżesz nakazał nam takie kamienować. A ty co powiesz?» **6** Mówili to, wystawiając Go na próbę, aby mieli o co Go oskarżyć. Lecz Jezus, schyliwszy się, pisał palcem po ziemi. **7** A kiedy w dalszym ciągu Go pytali, podniósł się i rzekł do nich: «Kto z was jest bez grzechu, niech pierwszy rzuci w nią kamieniem». **8** I powtórnie schyliwszy się, pisał na ziemi. **9** Kiedy to usłyszeli, jeden po drugim zaczęli odchodzić, poczynając od starszych, aż do ostatnich. Pozostał tylko Jezus i kobieta stojąca na środku. **10** Wówczas Jezus, podniósłszy się, rzekł do niej: «Kobieto, gdzież [oni] są? Nikt cię nie potępił?» **11** A ona odrzekła: «Nikt, Panie!» Rzekł do niej Jezus: «I Ja ciebie nie potępiam. Idź i odtąd już nie grzesz”.

Bronił kobiety, która namaszczała go olejkiem, przed przykrymi uwagami. Doceniał jej czyn, choć inni byli oburzeni (Mk 14, 3–9)

„**3** A gdy Jezus był w Betanii, w domu Szymona Trędowatego, i siedział za stołem, przyszła kobieta z alabastrowym flakonikiem prawdziwego olejku nardowego, bardzo drogiego. Rozbiła flakonik i wylała Mu olejek na głowę. **4** A niektórzy oburzyli się, mówiąc między sobą: «Po co to marnowanie olejku? **5** Wszak można było olejek ten sprzedać drożej niż za trzysta denarów i rozdać [je] ubogim». I przeciw niej szemrali. **6** Lecz Jezus rzekł: «Zostawcie ją; czemu sprawiacie jej przykrość? Spełniła dobry uczynek względem Mnie. **7** Bo ubogich zawsze macie u siebie i kiedy zechcecie, możecie im dobrze czynić; Mnie zaś nie zawsze macie. **8** Ona uczyniła, co mogła; już naprzód namaściła moje ciało na pogrzeb. **9** Zaprawdę, powiadam wam: Gdziekolwiek po całym świecie głosić będą tę Ewangelię, będą również na jej pamiątkę opowiadać o tym, co uczyniła»”.

Rozmawiał z pogankami (J 4, 1–15)

„**1** A kiedy Pan dowiedział się, że faryzeusze usłyszeli, iż Jezus pozyskuje sobie więcej uczniów i chrzci więcej niż Jan – **2** chociaż sam Jezus nie chrzcił, lecz Jego uczniowie – **3** opuścił Judeę i odszedł znów do Galilei. **4** Trzeba Mu było przejść przez Samarię. **5** Przybył więc do miasta samarytańskiego zwanego Sychar, w pobliżu pola, które dał Jakub synowi swemu, Józefowi. **6** Było tam źródło Jakuba. Jezus zmęczony drogą siedział sobie przy źródle. Było to około szóstej godziny. **7** [Wówczas] nadeszła kobieta z Samarii, aby zaczerpnąć wody. Jezus rzekł do niej: «Daj Mi pić!» **8** Jego uczniowie bowiem udali się przedtem do miasta, by zakupić żywności. **9** Na to rzekła do Niego Samarytanka: «Jakżeż Ty, będąc Żydem, prosisz mnie, Samarytanke, [bym Ci dała] się napić?» Żydzi bowiem i Samarytanie unikają się nawzajem. **10** Jezus odpowiedział jej na to: «O, gdybyś znata dar Boży i [wiedziała], kim jest Ten, kto ci mówi: „Daj Mi się napić”, to prosiłabyś Go, a dałby ci wody żywej». **11** Powiedziała do Niego kobieta: «Panie, nie masz czerpaka, a studnia jest głęboka. Skądże więc weźmiesz wody żywej? **12** Czy Ty jesteś większy od ojca naszego, Jakuba, który dał nam tę studnię, i on sam z niej pił, i jego synowie, i jego bydło?» **13** W odpowiedzi na to rzekł do niej Jezus: «Każdy, kto pije tę wodę, znów będzie pragnął. **14** Kto zaś będzie pił wodę, którą Ja mu dam, nie będzie pragnął na wieki, lecz woda, którą Ja mu dam, stanie się w nim źródłem tryskającym ku życiu wiecznemu». **15** Rzekła do Niego kobieta: «Panie, daj mi tej wody, abym już nie pragnęła i nie przychodziła tu czerpać»”.

Przyjmował gościnę u kobiet (Łk 10, 38)

„**38** W dalszej ich drodze zaszedł do jednej wsi. Tam pewna niewiasta, imieniem Marta, przyjęła Go w swoim domu”.

Nie zgadzał się na tradycyjny podział obowiązków. Uważał, że kobieta nie powinna zajmować się tylko sprawami gospodarstwa domowego (Łk 10, 39–42)

„**39** Miała ona siostrę, imieniem Maria, która usiadłszy u nóg Pana, słuchała Jego słowa. **40** Marta zaś uwijała się około rozmaitych posług. A stanąwszy przy Nim, rzekła: «Panie, czy Ci to obojętne, że moja siostra zostawiła mnie samą przy usługiwaniu? Powiedz jej, żeby mi pomogła». **41** A Pan jej odpowiedział: «Marto, Marto, martwisz się i niepokoisz o wiele, **42** a potrzeba [mało albo] tylko jednego. Maria obrała najlepszą część, której nie będzie pozbawiona»”.

Kobiety były pierwszymi świadkami zmartwychwstania (Łk 24, 1–10)

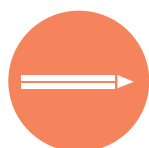
„**1** W pierwszy dzień tygodnia poszły skoro świt do grobu, niosąc przygotowane wonności. **2** Kamień zastały odsunięty od grobu. **3** A skoro weszły, nie znalazły ciała Pana Jezusa. **4** Gdy wobec tego były bezradne, nagle stanęło przed nimi dwóch mężczyzn w lśniących szatach. **5** Przestraszone, pochyliły twarze ku ziemi, lecz tamci rzekli do nich: «Dlaczego szukacie żyjącego wśród umarłych? **6** Nie ma Go tutaj; zmartwychwstał. Przypomnijcie sobie, jak wam mówił, będąc jeszcze w Galilei: **7** „Syn Człowieczy musi być wydany w ręce grzeszników i ukrzyżowany, lecz trzeciego dnia zmartwychwstanie”. **8** Wtedy przypomniały sobie Jego słowa, **9** wróciwszy zaś od grobu, oznajmiły to wszystki Jedenaście i wszystkim pozostałym. **10** A były to: Maria Magdalena, Joanna i Maria, matka Jakuba; i inne z nimi opowiadały to Apostołom”.

Cytaty wybrane na podstawie: Anna Szczygiel, *Kobieta w Biblii*, wrzesień 2003, <http://niedziela.pl/arttykul/12759/nd/Kobieta-w-Biblii>; A. Gładkowska, *Jezus i kobiety*, 21.03.2017, <http://biblia.wiara.pl/doc/3723821.Jezus-i-kobiety>.

09

SCENARIUSZ

Woda w obrzędzie chrztu świętego

IWONA PIERONEK-TOKARZ

KLASA VII–VIII

45 MIN

Scenariusz jest lekcją wprowadzającą do projektu „Woda źródłem życia”, w ramach którego młodzież będzie miała okazję bliżej przyrzeć się różnym zagadnieniom związanym z wodą oraz jej znaczeniem w wymiarze religijnym, społecznym i biologicznym. Podczas zajęć wprowadzających uczniowie i uczennice dowiedzą się, jaką rolę pełni woda w obrzędach religijnych. Scenariusz skupia się na odpowiedzi na pierwsze pytanie kluczowe. Na drugie pytanie młodzież będzie szukała odpowiedzi, realizując projekt.

Pytania kluczowe

Jakie znaczenie religijne ma woda?

Jakie znaczenie ma woda w perspektywie globalnej?

Cele zajęć:

- wyjaśnisz definicję i skutki chrztu
- dowiesz się, jakie znaczenie ma woda w obrzędzie chrztu
- wskażesz wydarzenia biblijne, w których woda była zapowiedzią misterium chrztu
- przygotujesz się do przeprowadzenia projektu na temat znaczenia wody w wymiarze religijnym, społecznym i przyrodniczym

Zagadnienia:

zasoby naturalne

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 6 Czysta woda i warunki sanitarne

Związek z podstawą programową:

B.4.1., B.4.2.

Metody:

praca z tekstem,
pogadanka,
okienko informacyjne,
modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna,
praca w parach,
praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte, karteczki do losowania z nazwami poszczególnych sakramentów, rzutnik, załączniki

Wprowadzenie

2 minuty

7 minut

Każdy uczeń i każda uczennica losuje przed rozpoczęciem zajęć karteczkę z nazwą sakramentu (pokuta, Eucharystia, namaszczenie chorych, kapłaństwo, małżeństwo, bierzmowanie – element powtórzenia wszystkich sakramentów z wyjątkiem chrztu, ponieważ jest on tematem lekcji).

Wprowadź klasę w tematykę lekcji.

Człowiek jako istota biologiczna, ale także religijna, potrzebuje wody. Pod względem biologicznym woda jest konieczna człowiekowi do życia, dlatego zapewnienie wszystkim ludziom dostępu do wody i właściwych warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi to 6. Cel Zrównoważonego Rozwoju. Zanieczyszczona woda może przenosić choroby, takie jak: biegunka, cholera, czerwotka, dur brzuszny i polio. Szacuje się, że brudna woda pitna powoduje rocznie 485 tysięcy zgonów z powodu biegunki.

Źródło: Drinking water – factsheet, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/drinking-water>.

Woda odgrywa ważną rolę w różnych religiach na świecie, na przykład w islamie woda jest tahir, to znaczy substancją czystą i posiada właściwości oczyszczające. W hinduizmie występuje Danu – bogini wody, która była obecna podczas stworzenia świata. W judaizmie woda służy rytualnemu obmyciu. Można traktować to jako ekumeniczne przesłanie: woda jest wspólnym mianownikiem w różnych religiach, jest podstawą życia.

Zapowiedz, że na dzisiejszej lekcji zajmiecie się znaczeniem wody w tradycji chrześcijańskiej. Zapytaj klasę: Podczas jakiego sakramentu jest wykorzystywana woda?

Proponowana odpowiedź: chrzest (woda jest także wykorzystywana w sakramencie Eucharystii, do obmycia rąk, ale Eucharystia nie jest przedmiotem tej lekcji).

Na potwierdzenie prawidłowej odpowiedzi przeczytaj młodzieży fragment Katechizmu Kościoła Katolickiego (KKK 1278): „Istotny obrzęd chrztu polega na zanurzeniu kandydata w wodzie lub polaniu wodą jego głowy z równoczesnym wezwaniem Trójcy Świętej, Ojca, Syna i Ducha Świętego”.

Przeprowadź z młodzieżą pogadankę na temat przyczyn, z powodu których rodzice ich ochrztili. Wypisz na tablicy odpowiedzi uczniów i uczennic.

Proponowane odpowiedzi: aby stali się Dziećmi Bożymi, aby wymazać grzech pierworodny, aby Bóg im błogosławił i nimi się opiekował, aby włączeni zostali we wspólnotę Kościoła.

Podsumuj tę część lekcji, podkreślając, że narodzenie się do nowego życia jest najważniejszą konsekwencją chrztu. Pierwotna formuła sakramentu chrztu polegała na zanurzeniu w wodzie, co symbolizowało śmierć, i wynurzeniu się z niej na znak nowego życia.

Praca właściwa

6 minut

Rozdaj młodzieży lub wyświetl na tablicy multimedialnej tekst modlitwy błogosławiącej wodę chrzcielną (załącznik nr 1, zadanie nr 1). Poproś, aby uczniowie i uczennice wypisali z tekstu wydarzenia biblijne (podczas których występowała woda) będące zapowiedziami misterium chrztu.

Proponowane odpowiedzi: stworzenie świata, potop, ucieczka z Egiptu (przejście Izraelitów przez Morze Czerwone), chrzest Jezusa, śmierć Jezusa na krzyżu, nakaz Jezusa udzielania chrztu przez apostołów.

5 minut

Poproś młodzież, aby wykonała zadanie nr 2 z załącznika nr 1.

7 minut

Rozdaj uczniom i uczennicom kserokopie lub wyświetl na tablicy multimedialnej dwa artykuły z Katechizmu z zadania nr 3 z załącznika nr 1. Poproś młodzież, aby w parach przeanalizowała wskazane teksty i podkreśliła w nich skutki chrztu odpowiadające skutkom pojawienia się wody w wydarzeniach biblijnych, sugerując się odpowiedziami z zadania 2. Wylosuj kilka osób, aby zaprezentowały efekt dyskusji w parach. Odpowiedzi do karty pracy znajdują się na końcu scenariusza, przed załącznikami.

1 minuta

Podkreśl rolę wody w życiu religijnym. Zaznacz, że sama woda nie ma magicznej mocy w obrzędzie religijnym, jest natomiast niezbędnym narzędziem do zbawienia poprzez chrzest.

5 minut

Poproś młodzież, aby w parach stworzyła krótką modlitwę dziękczynną za sakrament chrztu świętego. Na zakończenie katechezy, w ramach modlitwy kończącej zajęcia, wylosowana para czyta swoją modlitwę.

Podsumowanie

10 minut

Podziel klasę na sześć grup zgodnie z wylosowaną nazwą sakramentu. Poproś, aby każda grupa przygotowała okienko informacyjne, które ma się składać z czterech elementów dotyczących chrztu. Zadanie rozpoczyna się od podzielenia kartki na cztery części. W pierwszym okienku uczniowie i uczennice opracowują swoją definicję chrztu, korzystając z wiedzy zdobytej podczas lekcji, na przykład: *chrzest gładzi grzech pierworodny* lub *chrzest daje nam nowe życie w Jezusie*. W drugim okienku młodzież wymyśla porównania związane z chrztem: *chrzest jest jak..., jakby..., niczym..., na przykład: chrzest jest jak biała kartka lub jak początek zdan*. W trzecim uczniowie i uczennice tworzą hasło reklamowe zachęcające do przyjęcia chrztu, na przykład: *Ochrzcz się, a spotkamy się w niebie*. W czwartym okienku młodzież opracowuje symbol graficzny nawiązujący do chrztu, na przykład rysunek chrzcielnicy. Następnie uczniowie i uczennice prezentują efekt swojej pracy na forum klasy.

2 minuty

Poinformuj klasę, że lekcja ta jest wprowadzeniem do projektu „Woda źródłem życia”, który nawiązuje do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju, zwłaszcza Celu 6: Czysta woda i warunki sanitarne. Następne zajęcia będą poświęcone celom projektu i jego rozplanowaniu. W dalszej kolejności nastąpi podział zadań dla poszczególnych grup. Podsumuj, że podczas tej lekcji zastanawialiście się, jaką rolę woda odgrywa w sferze religijnej. Zadania projektowe będą skupiać się głównie na współzależnościach globalnych dotyczących zasobów wody na świecie, co pozwoli odpowiedzieć na drugie pytanie kluczowe.

Źródła:

- *Drinking water – factsheet*, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/drinking-water>.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Karta pracy: Znaczenie wody w religii katolickiej

Odpowiedzi do zadania nr 3 z załącznika nr 1:

Pogrubione fragmenty to oczekiwane odpowiedzi, podkreślone – odniesienia do skutków udziału wody w sakramentach zawartych w karcie pracy.

- 1277: „Chrzest jest narodzeniem do nowego życia w Chrystusie. Zgodnie z wolą Pana jest on konieczny do **zbawienia**, tak jak Kościół, do którego chrzest wprowadza”.
- 1279: „Skutek chrztu lub łaski chrzcielnej jest bardzo bogatą rzeczywistością. Obejmuje ona: **odpuszczenie grzechu pierworodnego** (wyzwolenie z niewoli) i wszystkich grzechów osobistych, **narodzenie do nowego życia** (odrodzenie), przez które **człowiek staje się przybranym synem Ojca** (uświęcenie), członkiem Chrystusa, **świątynią Ducha Świętego** (napętnienie Duchem Świętym). Przez fakt przyjęcia tego sakramentu ochrzczony jest włączony w Kościół, Ciało Chrystusa, i staje się uczestnikiem kapłaństwa Chrystusa”.

Załącznik nr 1 – Karta pracy: Znaczenie wody w religii katolickiej

Zadanie 1.

Wypiszcie z tekstu wydarzenia biblijne (podczas których występowała woda) będące zapowiedzią misterium chrztu.

Boże, Ty niewidzialną mocą dokonujesz rzeczy niezwykłych przez sakramentalne znaki. Ty w ciągu dziejów zbawienia przygotowałeś wodę przez Ciebie stworzoną, aby wyrażała łaskę chrztu świętego. Na początku świata Twój Duch unosił się nad wodami, aby już wtedy woda nabrała mocy uświęcania: Boże, Ty nawet w wodach potopu dałeś nam obraz odrodzenia, bo ten sam żywioł położył kres występkom i dał początek cnotom. Boże, Ty sprawiłeś, że synowie Abrahama przeszli po suchym dnie Morza Czerwonego, aby naród wyzwolony z niewoli faraona stał się obrazem przyszłej społeczności ochrzczonych. Boże, Twój Syn, ochrzczony przez Jana w wodach Jordanu, został namaszczone Duchem Świętym; a gdy wisiał na krzyżu, z Jego boku wypłynęła krew i woda; po swoim zaś zmartwychwstaniu nakazał uczniom: „Idźcie i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”. Wejrzyj na swój Kościół i racz mu otworzyć źródło chrztu świętego. Niechaj ta woda przez Ducha Świętego otrzyma łaskę Twego Jednorodzonego Syna, aby człowiek stworzony na Twoje podobieństwo i przez sakrament chrztu obmyty z wszelkich brudów grzechu odrodził się z wody i z Ducha Świętego do nowego życia dziecka Bożego.

Zadanie 2.

Pojawienie się wody podczas wydarzeń biblijnych miało konkretne znaczenie. Dopasujcie poszczególne wydarzenia, które wypisaliście w zadaniu 1 do skutków pojawienia się w nich wody.

uświęcenie (nadanie cech świętości) –
odrodzenie –
wyzwolenie z niewoli –
napelnienie Duchem Świętym –
zmartwychwstanie –
zbawienie w imię Trójcy Świętej –

Zadanie 3.

Podkreście w tekście skutki chrztu, odpowiadające skutkom pojawienia się wody w wydarzeniach biblijnych, sugerując się odpowiedziami z zadania 2.

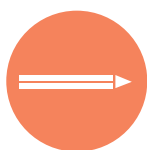
1277: „Chrzest jest narodzeniem do nowego życia w Chrystusie. Zgodnie z wolą Pana jest on konieczny do zbawienia, tak jak Kościół, do którego chrzest wprowadza”.

1279: „Skutek chrztu lub łaski chrzcielnej jest bardzo bogatą rzeczywistością. Obejmuje ona: odpuszczenie grzechu pierwotnego i wszystkich grzechów osobistych, narodzenie do nowego życia, przez które człowiek staje się przybranym synem Ojca, członkiem Chrystusa, świątynią Ducha Świętego. Przez fakt przyjęcia tego sakramentu ochrzczony jest włączony w Kościół, Ciało Chrystusa, i staje się uczestnikiem kapłaństwa Chrystusa”.

10

PROJEKT

Woda źródłem życia

IWONA
PIERONEK-TOKARZ

KLASA VII–VIII

2-3 MIESIĄCE

W trakcie projektu młodzi ludzie będą mieli okazję bliżej przyjrzeć się różnym zagadnieniom związanym z wodą oraz jej znaczeniem w wymiarze religijnym, społecznym i biologicznym. Uczniowie i uczennice wybiorą lub opracują w grupach zadania do realizacji w ramach trzech przygotowanych ścieżek tematycznych: znaczenie chrztu w życiu chrześcijan i chrześcijanek, znaczenie wody w różnych religiach, współzależności globalne dotyczące zasobów wody na świecie. Cały projekt może zakończyć się kampanią podsumowującą zorganizowaną w Światowy Dzień Wody, 22 marca.

Pytania kluczowe

W jaki sposób woda
kształtuje życie religijne
i biologiczne człowieka?

— — — —

Jakie znaczenie ma woda
w perspektywie globalnej?

Cele projektu:

- pogłębimy rozumienie znaczenia chrztu w życiu chrześcijan i chrześcijanek
- porównamy znaczenie wody w różnych religiach i zastanowimy się nad jej ekumenicznym charakterem
- zbadamy współzależności globalne dotyczące zasobów wody na świecie, w tym konsekwencje jej niedoborów

Związek z podstawą programową:

E.1.2., E.1.4., E.1.5.

Zagadnienia:

zasoby naturalne, zrównoważony rozwój, zdrowie

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 3 Dobre zdrowie i jakość życia
- 6 Czysta woda i warunki sanitarne

Proponowane etapy działania

1. Zajęcia wprowadzające w tematykę znaczenia wody w życiu religijnym człowieka przy wykorzystaniu scenariusza zajęć Woda w obrzędzie chrztu świętego ze s. 67-70 tej publikacji.
Uświadom młodzieży, że cały projekt nawiązuje do 6. Celu Zrównoważonego Rozwoju. ONZ zwraca uwagę na fakt, że woda to życie, więc w interesie każdego i każdej z nas jest działanie na rzecz jej dostępności i czystości.

Skorzystaj z następujących materiałów:

- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, CEO, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.
- Platforma społeczna ONZ, Cele Zrównoważonego Rozwoju, <http://www.un.org.pl>.

2. Określenie wraz z młodzieżą celów projektu i ich zaplanowanie. Ustalenie zasad pracy metodą projektu, oceny i samooceny projektu.

Polecane materiały na temat pracy metodą projektu znajdują się na końcu scenariusza.

Przestaw młodzieży trzy ścieżki projektowe oraz aktywności do wyboru w ich ramach. Pozostaw uczniom i uczennicom odpowiednią ilość czasu do zapoznania się z proponowanymi aktywnościami i materiałami oraz zachęć ich do dalszych samodzielnych poszukiwań oraz wyboru formy opracowania i zaprezentowania wyników swojej pracy.

Ścieżka nr 1: Znaczenie chrztu w życiu chrześcijan i chrześcijanek – propozycje aktywności

- Opracowanie heksów edukacyjnych do tematu Chrzest (więcej informacji na temat heksów edukacyjnych na stronie internetowej: <https://civitas.com.pl/pl/p/Heksy-edukacyjne/54> w zakładce „Opis produktu”).

Ścieżka nr 2: Znaczenie wody w różnych religiach świata i jej ekumeniczny charakter – propozycje aktywności

- Do czego wykorzystujemy wodę w religii? Opracowanie gry korytarzowej. Młodzież przygotowuje stanowiska na korytarzu szkolnym oraz zadania i pytania dla uczestników i uczestniczek dotyczące znaczenia wody w różnych religiach świata. Mogą to być pytania, w przypadku których odpowiedź można znaleźć w krótkim tekście lub na podstawie ilustracji.

Ścieżka nr 3: Współzależności globalne dotyczące zasobów wody na świecie – propozycje aktywności

Przy realizacji tej ścieżki cenne będzie zwrócenie uwagi zespołom, że kwestia dostępu do wody oraz kwestia jej czystości są wyzwaniami globalnymi. Choć problemy te dotyczą w szczególności niektórych rejonów globalnego Południa, zasoby wodne na całym świecie kurczą się, a populacja ludzi rośnie. Wzrasta również wykorzystywanie wody we wszystkich obszarach ludzkiej działalności, w tym w przemyśle i rolnictwie, ponieważ coraz więcej produkujemy i konsumujemy.

- a) Praca z mapą, która przedstawia przewidywaną zmianę dostępności zasobów wodnych w poszczególnych krajach świata do 2050 roku. Można wykorzystać mapę ze strony: <http://bit.ly/MapaWoda-Guardian>. Przeanalizujcie mapę, wybierzcie państwa i wypracujcie dopasowane do nich problemy badawcze.

Więcej na ten temat:

Dostęp do wody, Polska Akcja Humanitarna, <https://www.pah.org.pl/co-robimy/woda>.
Deficyt wody, WWF Polska, <http://bit.ly/WWFDeficytWody>.

- b) Mapa wodna Afryki lub Azji – opracowanie autorskiej formy przedstawiającej zasób wody w poszczególnych krajach afrykańskich lub azjatyckich, zaprezentowanie jej w holu szkoły całej społeczności szkolnej wraz z gazetką ścienną prezentującą cele projektu oraz problemy badawcze.

Warto pokazać, że problem braku wody nie dotyczy tylko Afryki i Azji. Wskażcie kraje globalnej Północy, w których ilość dostępnej wody jest podobna.

- c) Opracowanie działań wpływających na realizację 6. Celu Zrównoważonego Rozwoju na gruncie indywidualnym, lokalnym i międzynarodowym.

Młodzież może inspirować się działaniami zaproponowanymi na planszach CEO dotyczących Celów Zrównoważonego Rozwoju: <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.

- d) Dlaczego w wybranym przez was kraju brakuje wody? Opracowanie analizy przyczyn braku wody.
- e) Jak wygląda zużycie wody w Polsce na tle wybranego kraju globalnego Południa? Analiza porównawcza wykorzystania wody w wybranym kraju i w Polsce.

Pomysłów do zrealizowania tego zadania można poszukać między innymi w publikacjach i scenariuszach Prawo do wody umieszczonych na stronie Tygodnia Edukacji Globalnej: <http://teg.edu.pl/prawo-do-wody> oraz na infografice Zasoby wody w Polsce i na świecie: <https://www.wodkany.pl/zasoby-wody-w-polsce-i-na-swiecie>.

- f) Jaki mam wpływ na poprawę jakości życia ludzi w krajach, w których brakuje wody? Zorganizowanie szkolnej kampanii społecznej.

Przedstaw 6. Cel Zrównoważonego Rozwoju i fakty związane z tym Celem: <http://www.un.org.pl/cel6>.

3. Podzielenie się młodzieży na grupy i zaplanowanie dalszej pracy w grupach.
Poproś uczniów i uczennice o samodzielne dobranie się w grupy zgodnie z ich zainteresowaniami. Niech młodzież sama zdecyduje, czym chce się zająć. Doradź młodym ludziom i wspieraj ich w trakcie tego procesu, pozwól jednak, aby to oni podejmowali decyzje. Dzięki temu poczują się bardziej odpowiedzialni i zmotywowani do działania.
4. Zaproponowanie spotkań z nauczycielem lub nauczycielką w trakcie realizacji zadań, raz w tygodniu w celu konsultacji.
Możesz też spróbować wprowadzić elementy oceny rówieśniczej, postulując, aby młodzież wzajemnie konsultowała swoje pomysły. Zaproponuj, aby w połowie pracy nad zadaniami zrobić wewnętrzną prezentację, żeby zobaczyć, czym zajmują się inni, i wzajemnie udzielić sobie informacji zwrotnej.
5. Prezentacja efektów pracy poszczególnych grup podczas happeningu wodnego, który można przeprowadzić w dniu 22 marca – w Światowy Dzień Wody. Młodzież na bieżąco prezentuje efekt swoich działań na stronie projektu założonej na Facebooku, Padlecie lub blogu.
6. Spotkanie podsumowujące realizację projektu, dokonanie oceny i samooceny.

Proponowane produkty projektu

plakat, gazetka ścienna, prezentacja multimedialna, heksy edukacyjne, gra korytarzowa, raport

Proponowany sposób prezentacji

- Facebook, Padlet lub blog dostępny dla uczniów i uczennic, ale także rodziców i innych zainteresowanych
- Światowy Dzień Wody – 22 marca
- Dzień Ziemi – 22 kwietnia

Polecane materiały na temat pracy metodą projektu:

- Projekty młodzieżowe, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://globalna.ceo.org.pl/projekty-mlodziezowe>.
- Kryteria oceny jakości projektu młodzieżowego z zakresu edukacji globalnej: wersja dla nauczycieli i nauczycielek, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2019, <http://bit.ly/KryteriaNauczyciel>.
- Dobry projekt, czyli jaki? Zasady dobrego projektu młodzieżowego z edukacji globalnej: wersja dla uczniów i uczennic, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2019, <http://bit.ly/KryteriaUczen>.
- Film Jak zrealizować projekt edukacyjny? (1:17), Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2016, <http://bit.ly/FilmRealizacjaProjektow>.
- Monika Czapka i in., Młodzi w Akcji. Kreatywne Wyzwania. Przewodnik po programie, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2019, <http://bit.ly/KreatywneWyzwania>.
- Urszula Małek, Joanna Soćko, Metoda projektu w edukacji globalnej, Polska Akcja Humanitarna, 2011, <http://bit.ly/PAHProjektyEG>.

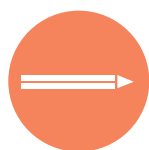
Źródła:

- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.
- Platforma społeczna ONZ, Cele Zrównoważonego Rozwoju, <http://www.un.org.pl>.
- Heksy edukacyjne. Opis produktu, <https://civitas.com.pl/pl/p/Heksy-edukacyjne/54>.
- Mapa Water stress and climate change, <http://bit.ly/MapaWodaGuardian>.
- Dostęp do wody, Polska Akcja Humanitarna, <https://www.pah.org.pl/co-robimy/woda/>.
- Deficyt wody, WWF Polska, <http://bit.ly/WWFDeficytWody>.
- Prawo do wody. Publikacje i scenariusze, Tydzień Edukacji Globalnej, 2016, <http://teg.edu.pl/prawo-do-wody>.
- Infografika Zasoby wody w Polsce i na świecie, <https://www.wodkany.pl/zasoby-wody-w-polsce-i-na-swiecie/>.

11

SCENARIUSZ

„Chleba naszego powszedniego...” – przyczyny głodu na świecie

URSZULA BYWALEC,
JADWIGA JAROSZ

KLASA VII–VIII

45 MIN

Podczas zajęć uczniowie i uczennice poznają zjawisko głodu i niedożywienia na świecie, zaś punktem wyjścia do tych rozważań jest analiza modlitwy *Ojcze nasz* i zawarta w niej prośba o „chleb powszedni”. Scenariusz zwraca uwagę na paradoksalny w kontekście głodu i niedożywienia globalny proceder marnowania żywności i zachęca młodzież do pochylenia się nad możliwościami przeciwdziałania mu. Młodzież bada przyczyny braku bezpieczeństwa żywnościowego i stara się wskazać możliwe działania i rozwiązania.

Pytania kluczowe

Co oznacza prośba
o „chleb powszedni”?

Jakie są przyczyny
głodu na świecie?

Cele zajęć:

- wyjaśnisz, dlaczego w modlitwie *Ojcze nasz* prosimy Boga o chleb
- określisz, na czym polega marnowanie żywności, i wymienisz sposoby, jak mu zapobiegać
- podasz różnice między pojęciami: głód, niedożywienie, ubóstwo (w kontekście globalnego Południa i globalnej Północy)
- wyliczysz główne przyczyny głodu na świecie oraz podasz metody jego ograniczania

Związek z podstawą programową:

C.1.7., C.5.6., D.3.1.

Zagadnienia:

konsumpcja i produkcja, żywność i rolnictwo, globalny rynek i handel międzynarodowy

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

- 2 Zero głodu

Metody:

praca z tekstem,
pogadanka, dyskusja,
praca z filmem, modlitwa

Formy pracy:

praca indywidualna,
praca w parach,
praca zbiorowa

Środki dydaktyczne i materiały:

Pismo Święte (*Wj 16, 1–20; Mt 14, 13–21*), kartki A3 dla każdej pary, duży arkusz papieru, film *Skąd się bierze głód – najpilniej strzeżona tajemnica XXI wieku*, Instytut Globalnej Odpowiedzialności (5:05), komputer, rzutnik, dostęp do Internetu

Wprowadzenie

5 minut

Zapowiedz, że za chwilę odmówicie wspólnie modlitwę Ojcze nasz. Poproś młodzież, aby podczas modlitwy zwróciła uwagę, o co prosimy Boga. Po modlitwie porozmawiajcie o tym. Niech uczniowie i uczennice wymienią przykładowe prośby do Boga (nie analizujcie tych próśb zbyt szczegółowo – ważne, by wymieniona została prośba o „chleb powszedni”, bo to będzie przedmiotem tej lekcji).

Proponowane odpowiedzi:

- prośba, aby Bóg mieszkał w ludzkich sercach („święć się imię Twoje”),
- prośba, aby na ziemi zapanowało królestwo Boga, czyli pokój, dobro i radość („przyjdź królestwo Twoje, bądź wola Twoja jako w niebie, tak i na ziemi”),
- prośba o codzienne pożywienie („chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj”),
- prośba o Boże miłosierdzie („odpuść nam nasze winy”),
- prośba o zbawienie („nas zbaw ode złego”).

2 minuty

Następnie zapytaj młodzież: Dlaczego prosimy Boga o chleb?

Proponowane odpowiedzi:

- bo jest to Chleb Życia, Ciała Chrystusa, „lekarstwo nieśmiertelności”, „pokarm dla duszy”,
- bo jest w naszej kulturze symbolem tego, co jest niezbędne do życia.

Praca właściwa

5 minut

Poproś jedną osobę z klasy aby odnalazła w Piśmie Świętym fragment Wj 16, 1–20 i przeczytała go na głos. Poproś inną osobę o streszczenie tego fragmentu Biblii, a następnie zapytaj uczniów i uczennice, dlaczego Bóg zabronił Izraelitom gromadzenia jedzenia.

Proponowane streszczenie:

Po wyjściu z Egiptu Bóg dał swojemu ludowi chleb i mięso do jedzenia z zastrzeżeniem, by ludzie zabierali tyle jedzenia, ile potrzebują dla siebie i swojej rodziny na dany dzień. Gdy nie słuchali oni nakazu Boga, okazywało się, że żywność się psuła.

Proponowana odpowiedź:

Bóg zabronił Izraelitom gromadzenia jedzenia, by zachęcić ich do zaufania Bogu (następnego dnia też mieli otrzymać posiłek) oraz okazywania solidarności z innymi ludźmi (ci, którzy zebrali więcej jedzenia, dzielili się z tymi, którzy mieli go mniej).

4 minuty

Zadaj klasie następujące pytania i poszukajcie na nie wspólnie odpowiedzi: W jaki sposób współcześnie w Polsce marnuje się jedzenie? W jaki sposób zapobiec marnowaniu jedzenia?

W Piśmie Świętym znajdują się fragmenty, z których płynie nauka, że jedzenia nie wolno marnować, a dzielenie się pokarmem z drugim człowiekiem jest świadectwem miłosierdzia, a także mądrości. W opowiadaniu biblijnym Pierwsze rozmnożenie chleba (Mt 14, 13–21) Ewangelista wyraźnie nawiązuje do manny, którą Bóg zsyłał Izraelitom na pustyni, oraz do rozmnożenia chleba przez Elizeusza (2 Krl 4, 42–44). Elizeusz dwudziestoma chlebami nakarmił stu ludzi, Jezus natomiast pięcioma chlebami około pięciu tysięcy mężczyzn. Uwaga Ewangelisty, że chleba pozostało więcej, niż było, ukazuje niewyczerpalną obfitość chleba eucharystycznego. Syn Boży podkreśla wyraźnie szacunek do chleba (po każdym posiłku zbierano resztki nawet wielkości oliwki). Podobna sytuacja jest opisana w opowiadaniu Drugie rozmnożenie chleba (Mt 15, 32–39). Wielokrotnie Jezus troszczy się o głodnych, ale zawsze podkreśla wartość pokarmu i nie pozwala na jego marnowanie. Jesteśmy zatem zobowiązani do takiej postawy i szacunku do pożywienia, które pochodzi od Boga.

W jaki sposób współcześnie w Polsce marnuje się jedzenie?

- w sklepach wielkopowierzchniowych często wyrzuca się żywność, której termin przydatności do spożycia (według opisu na opakowaniu) minął, pieczywo z poprzedniego dnia, nieładnie wyglądające

jące owoce i warzywa itp. (możecie też porozmawiać o tym, czy jogurt przeterminowany o dwa dni na pewno nie nadaje się do spożycia),

- ludzie kupują więcej, niż są w stanie zjeść,
- ludzie, robiąc zakupy, nie zwracają uwagi na daty ważności,
- ludzie źle przechowują żywność,
- ludzie wyrzucają nieładnie wyglądające warzywa, owoce do śmietnika.

W jaki sposób zapobiec marnowaniu jedzenia?

- dowiedz się, czy w okolicy ktoś nie zbiera resztek jedzenia dla zwierząt,
- rozsądnie planuj, ile jedzenia zabierasz ze sobą do szkoły,
- możesz podzielić się drugim śniadaniem z kolegą lub koleżanką,
- możesz niezjedzoną w szkole kanapkę włożyć do tosterka i zjeść ją na przykład na kolację,
- planuj zakupy i wspieraj rodziców w rozsądnych zakupach,
- wybierając produkty z lodówki, zjadaj najpierw te, których termin przydatności do spożycia się kończy,
- możesz mrozić pieczywo,
- czerstwego chleba możesz użyć jako grzanek do zupy,
- dowiedz się, czy w okolicy funkcjonuje Jadłodzielnia (foodsharing – dzielenie się z innymi żywnością, której przygotowaliśmy za dużo lub którą wcześniej kupiliśmy w nadmiarze i nie zdążymy już jej zjeść, bo za chwilę minie termin przydatności do spożycia).

5

3 minuty

Zwróć uwagę, że na świecie, mimo marnowania jedzenia, istnieje głód. To paradoks. Zapytaj uczniów i uczennice, czy ich zdaniem w Polsce głód występuje. Pozwól młodzieży podzielić się swoimi przemyśleniami, a następnie przedstaw statystyki.

Według raportu z badań niedożywienia w Polsce międzynarodowej firmy Millward Brown aż 120 000 polskich dzieci przychodzi do szkoły głodnych, a dla ponad 70 000 jedynym posiłkiem w ciągu dnia jest obiad ze szkolnej stołówki.

Źródło: Głód dzieci w Polsce, Fundacja Pomocy Dzieciom i Osobom Chorym „Kawalek Nieba”, <https://www.kawalek-nieba.pl/glod-w-polsce/>.

6

3 minuty

Zapytaj uczniów i uczennice, jaka jest różnica między głodem a niedożywieniem. Młodzież powinna dostrzec różnicę. Zwróć uwagę, że w wielu krajach globalnego Południa głód jest zjawiskiem obecnym na szerszą skalę. W Polsce mówimy raczej o niedożywieniu. Warto umieć rozróżniać te dwa pojęcia.

Niedożywienie – sytuacja, w której nie dostarczamy organizmowi odpowiedniej liczby kalorii oraz wystarczającej ilości wszystkich składników odżywczych.

Głód – stan organizmu ludzkiego lub zwierzęcego spowodowany całkowitym lub częściowym pozbawieniem go pokarmu.

Źródło: Encyklopedia PWN.

7

4 minuty

Podziel klasę na pary. Poproś o rozmowę i zebranie odpowiedzi na pytanie: Jakie są przyczyny głodu na świecie? Poproś, by pary zapisały swoje spostrzeżenia na kartkach A3 (wróćcie do nich po obejrzeniu filmu). Od razu zapowiedz młodzieży, że za chwilę zobaczy film o kilku (nie wszystkich) przyczynach głodu na świecie. Zaznacz, że po filmie będzie czas na przyjrzenie się spisany wcześniej przyczynom.

Do podziału na pary możesz użyć sznurków. Przygotuj o połowę sznurków mniej niż w klasie jest uczniów i uczennic. Chwyć wszystkie sznurki pośrodku – tak, by końcówki luźno zwisały – i poproś, aby każda osoba w klasie złapała jeden koniec. Następnie puść sznurki, a wtedy okaże się, które osoby trzymają ten sam sznurek, tym samym tworząc parę.

8

6 minut

Pokaż klasie film pt. Skąd się bierze głód – najpilniej strzeżona tajemnica XXI wieku przygotowany przez Instytut Globalnej Odpowiedzialności (5:05) (<http://bit.ly/FilmIGO>).

9

4 minuty

Po obejrzeniu filmu poproś pary, aby połączyły się w czteroosobowe grupy i stworzyły wspólną listę przyczyn głodu na świecie. Zaznacz, że można wypisać również te przyczyny, o których nie wspomniano w filmie. Po wykonaniu zadania poproś chętne grupy o przeczytanie wypracowanej informacji.

Przyczyny głodu (przedstawione w filmie):

- decyzje polityczne (na przykład dotowanie rolnictwa globalnej Północy, dzięki czemu rolnicy i rolniczki z Północy mogą dużo taniej sprzedawać swoje towary w krajach globalnego Południa, na skutek czego upada tam rolnictwo),
- spekulacje cenami i utowarowienie żywności,
- klęski nieurodzaju,
- konflikty zbrojne,
- skrajne ubóstwo.

Przyczyny głodu niewymienione w filmie:

- autorytarne formy sprawowania władzy,
- kryzysy migracyjne i uchodźstwo,
- walka o zasoby naturalne,
- zmiana klimatu,
- zawłaszczanie ziemi,
- dyskryminacja w dostępie do ziemi,
- brak zdolności państwa do ochrony przed klęskami żywiołowymi,
- niedostateczna pomoc międzynarodowa – humanitarna i rozwojowa.

Źródło: Głód na świecie, Instytut Globalnej Odpowiedzialności, <http://glod.igo.org.pl/fakty/przyczyny-glodu>

Podsumowanie

10

5 minut

Przytocz słowa Pana Jezusa: „Wy dajcie im jeść” (Mt 14, 15). Zadać pytanie uczniom i uczennicom i zbierz ich odpowiedzi na tablicy lub dużym arkuszu papieru: Co możemy zrobić, żeby ograniczyć głód w różnych rejonach świata?

Przykładowe działania prowadzące do ograniczenia głodu na świecie:

- modlić się o wspieranie zrównoważonego rolnictwa na świecie,
- podczas zakupów zwracać uwagę na to, skąd pochodzą towary i wybierać te, przy produkcji których nie są łamane prawa człowieka, nie dewastuje się środowiska naturalnego (wyświetl logo Fairtrade i opowiedz krótko o założeniach sprawiedliwego handlu, źródło: Fairtrade Polska, <http://www.fairtrade.org.pl>),
- wpływać na polityków i polityczki, by działali zgodnie z Celami Zrównoważonego Rozwoju,
- wspierać akcje takie jak:
 - zapewnienie dostępu do żywności na terenach doświadczonych klęskami żywiołowymi lub konfliktami zbrojnymi w ramach pomocy humanitarnej (<https://www.pah.org.pl/co-robimy/zywnosc/>; <http://bit.ly/PCPMŻywność>),
 - program dożywiania dzieci Pajacyk (<https://www.pajacyk.pl>),
 - petycja Avaaz, na przykład Powstrzymajmy głód i marnowanie żywności (https://secure.avaaz.org/pl/food_waste_loc/).

11

2 minuty

Powiedz klasie, że w 2015 roku wszystkie państwa członkowskie ONZ przyjęły dokument Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 zawierający Cele Zrównoważonego Rozwoju. Wśród nich w Celu 2. znalazło się postanowienie wyeliminowania głodu, osiągnięcia bezpieczeństwa żywnościowego i lepszego odżywiania oraz promowania zrównoważonego rolnictwa (materiały związane z Celami znajdziesz w źródłach na końcu scenariusza).

12

2 minuty

Odmówcie wspólnie wybraną modlitwę w intencji wspierania zrównoważonego rolnictwa na świecie.

Praca domowa

1. Poproś młodzież, aby w najbliższym tygodniu dowiedziała się, czy w którymś sklepie w okolicy można kupić produkty Fairtrade (alternatywą jest poszukanie takich sklepów w Internecie). Zachęć także do tego, żeby każda osoba zastanowiła się, jakie działania chce podjąć na rzecz walki z głodem i niedożywieniem na świecie.
2. Poleć klasie stronę Instytutu Globalnej Odpowiedzialności: <http://glod.igo.org.pl>, gdzie uczniowie i uczennice znajdą informacje na temat głodu na świecie, infografiki, a także quiz. Zachęć, by każda osoba zapoznała się przynajmniej z jednym materiałem zamieszczonym na tej stronie i opowiedziała o nim swojemu koledze lub koleżance z ławki.

Źródła:

- Martin Caparros, *Głód*, Kraków 2016.
- Głód, w: Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/glod;4008375.html>.
- Magdalena Gałek, *Wyrzucasz jedzenie? Wypróbuj Foodsharing!*, 30.10.2016, <https://pl.aleteia.org/2016/10/30/wyrzucasz-jedzenie-wyprobuj-foodsharing/>.
- Marcin Gerwin, *Żywność i demokracja. Wprowadzenie do suwerenności żywnościowej*, Kraków 2011, http://globalnepoludnie.pl/IMG/pdf/Zywnosc_i_demokracja-2.pdf.
- Żywność, Polska Akcja Humanitarna, <https://www.pah.org.pl/co-robimy/zywnosc/>.
- Akcja „Pajacyk”, <https://www.pajacyk.pl>.
- *Przyczyny głodu*, Instytut Globalnej Odpowiedzialności, <http://glod.igo.org.pl/fakty/przyczyny-glodu>.
- *Prawo do żywności*, Polska Akcja Humanitarna, 2013, https://www.pah.org.pl/app/uploads/2017/06/2017_dlaszko_l_prawo_do_zywnosci.pdf.
- *Głód na świecie*, Instytut Globalnej Odpowiedzialności, <http://glod.igo.org.pl>.
- Fairtrade Polska, <http://www.fairtrade.org.pl>.
- Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie, https://www.ekonsument.pl/a_c7_zywnosc.html.
- *Czy możliwy jest świat wolny od głodu?*, https://www.ekonsument.pl/materialy/publ_443_broszurka_2011.pdf.
- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, <https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju>.
- Platforma Społeczna ONZ, *Cel 2: Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo*, <http://www.un.org.pl/cel2>.
- Marta Sapała, *Na marne*, Wołowiec 2019

Modlitwy wykorzystywane w materiałach

Scenariusz Międzynarodowy przepis na świętość

Modlitwa świętego Franciszka

O Panie, uczyni z nas narzędzia Twojego pokoju,
Abyśmy siali miłość tam, gdzie panuje nienawiść;
Wybaczenie tam, gdzie panuje krzywda;
Jedność tam, gdzie panuje zwątpienie;
Nadzieję tam, gdzie panuje rozpacz;
Światło tam, gdzie panuje mrok;
Radość tam, gdzie panuje smutek.
Spraw, abyśmy mogli
Nie tyle szukać pociechy, co pociechę dawać;
Nie tyle szukać zrozumienia, co rozumieć;
Nie tyle szukać miłości, co kochać;
Albowiem dając, otrzymujemy;
Wybacząc, zyskujemy przebaczenie,
A umierając, rodzimy się do wiecznego życia.
Przez Chrystusa Pana naszego. Amen.

Scenariusz „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre”. Wyrażamy swą wdzięczność Bogu za świat, który stworzył dla nas

Modlitwa dziękczynna

Boże, nasz Ojciec, Ty nas zgromadziłeś; stoimy przy Tobie, aby Cię chwalić, Tobie śpiewać i podziwiać Twoją wielkość. Tobie chwała na wieki.
Wielbimy Ciebie za piękny świat i za radość, którą napelniasz nasze serca. Wielbimy Ciebie za słońce i gwiazdy, i za słowa, którymi nas pouczasz. Tobie chwała na wieki.
Wielbimy Ciebie za ziemię, za ludzi, którzy na niej mieszkają, i za życie, które otrzymaliśmy od Ciebie. Tobie chwała na wieki.
Ty jesteś najlepszy, kochasz nas i opiekujesz się nami. Dlatego wszyscy razem wołamy: Tobie chwała na wieki. Tobie chwała na wieki. Amen.

Scenariusz Czy Jezus był uchodźcą?

Modlitwa w intencji migrantów i uchodźców

Miłosierny Boże, spraw, aby uchodźcy i migranci, pozbawieni domu, rodziny i wszystkiego, co znajome, doświadczali Twej pełnej miłości obecności.
Ogrzej zwłaszcza serca młodych, starych i tych, którzy są wśród nich najsłabsi.
Spraw, aby czuli, że towarzyszysz im,

tak jak towarzyszyłeś Jezusowi, Maryi i Józefowi w wygnaniu do Egiptu.
Prowadź ich do nowego domu i nowej nadziei, tak jak prowadziłeś Świętą Rodzinę.
Otwórz nasze serca, byśmy przyjęli ich jak nasze siostry i naszych braci, w twarzach których widzimy Twego Syna, Jezusa. Amen.

autor: Werbistowskie Centrum Migranta Fu Shenfu

Scenariusz Jezus narodził się w ubogiej rodzinie

Modlitwa za ubogich świata

Panie, naucz nas nie kochać już jedynie samych siebie i nie zadowalać się tylko tym, że Kochamy naszych bliskich.
Panie, naucz nas myśleć wyłącznie o bliźnich i kochać przede wszystkim tych, którzy nie są kochani.
Panie, spraw, aby bolało nas cierpienie innych. Daj nam łaskę zrozumienia, że w każdej minucie naszego życia, naszego szczęśliwego życia, nad którym Ty sam czuwasz, tysiące istot ludzkich, Twoich dzieci, umiera z głodu i zimna, chociaż na to nie zasłużyły...
Panie, ulituj się nad wszystkimi ubogimi świata. Ulituj się nad trędowatymi, do których tak często uśmiechałeś się, gdy chodziłeś po ziemi, nad milionami trędowatych, którzy wyciągają ku Twojemu Miłosierdziu dłonie bez palców, ręce bez dłoni...
I wybac nam, że na zbyt długi czas zostawiliśmy ich samym sobie, powodowani haniebnym strachem...
Panie, nie pozwól, abyśmy potrafili być szczęśliwi sami.
Spraw, aby dotykała nas nędza panująca na świecie, i uwolnij nas od nas samych... jeśli taka jest Twoja wola. Amen.

autor: Raoul Follereau
tłum. Kazimierz Szalata

Modlitwa za ubogich

Panie Jezu, który z miłości dla nas stałeś się ubogim, powierzamy Ci w ten świąteczny czas wszystkich ubogich. Prosimy zwłaszcza za tymi, którzy te święta spędzają w biedzie, w głodzie, w samotności, w nieszczęściu. Modlimy się za najbiedniejszych z biednych. Przyjdź im z pomocą, ogrzej ich serca, ratuj w utrapieniu, a nas naucz dzielić się z potrzebującymi. Niech nie zabraknie serc wrażliwych na wszelką ludzką biedę. Jezu pełen miłosierdzia, ufamy Tobie. Amen.

Słowniczek pojęć związanych z edukacją globalną

Edukacja globalna to część kształcenia obywatelskiego i wychowania, która rozszerza ich zakres przez uświadamianie istnienia zjawisk i współzależności globalnych. Jej głównym celem jest przygotowanie odbiorców do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym całej ludzkości.

Cele Zrównoważonego Rozwoju to zobowiązanie podjęte przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 2015 roku i doprecyzowane poprzez 17 celów zwanych Celami Zrównoważonego Rozwoju, które zostały zawarte w dokumencie „Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030”, które zakłada sprawiedliwy, zrównoważony i pokojowy świat dla każdego. Jest to wezwanie do działania dla nas wszystkich – obywateli i obywaterek, ale także rządów, sektora prywatnego i instytucji międzynarodowych. Aby osiągnąć wszystkie Cele i przypisane im 169 szczegółowych zadań określonych w Agendzie 2030, wszystkie sektory muszą ściśle ze sobą współpracować i szukać wspólnych rozwiązań dla globalnych wyzwań. Kwestie społeczne, gospodarcze i kulturowe związane z globalnym rozwojem są często wzajemnie powiązane, podobnie jak Cele Zrównoważonego Rozwoju, które wymagają spójnego globalnego wysiłku. Każdy może wesprzeć ten szeroki zakres wyzwań do sprostania i przyczynić się do osiągnięcia Celów – nawet jako uczeń lub uczennica czy społeczność szkolna.

Źródło: Edukacja globalna na zajęciach przedmiotowych w szkole podstawowej, pod red. K. Dzieciotłowskiej i in., Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, http://bit.ly/CEO_EGWSP.

Dyskryminacja to nierówne, gorsze traktowanie osoby w oparciu o jej przynależność do pewnej grupy, wyróżnionej na podstawie jednej cechy i będące pochodną istniejących stereotypów i uprzedzeń. Oznacza niewłaściwe, wybiórcze, krzywdzące, nieuzasadnione i niesprawiedliwe traktowanie poszczególnych jednostek z powodu ich przynależności grupowej.

Źródło: Dyskryminacja, <https://rownosc.info/dictionary/dyskryminacja>.

Globalizacja to proces polegający m.in. na zwiększeniu obrotów handlu międzynarodowego, nasileniu przepływu kapitału, ludzi i technologii oraz zacieraniu różnic kulturowych.

Źródło: Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/globalizacja;2559335>.

Globalne Południe i globalna Północ to pojęcia, które coraz częściej stosuje się na określenie krajów i rejonów geograficznych, które do niedawna określano mianem „Trzeciego i Pierwszego Świata” czy potocznie „krajami rozwijającymi się i rozwiniętymi”. Terminy „Trzeci i Pierwszy Świat” odnosiły się do zimnowojennego podziału świata na strefy wpływów na osi Wschód-Zachód i straciły obecnie na aktualności, zwłaszcza, że mogą być postrzegane jako wartościujące (w rozumieniu „pierwszy” = „lepszy”, „trzeci” = „gorszy”). W podobny sposób wartościujące może być stosowanie terminów „kraje rozwijające się i rozwinięte”, a także fakt, że

w ich wydźwięku na pierwszy plan wysuwa się rozumienie rozwoju w kontekście materialnym, co nie musi stanowić punktu odniesienia dla wszystkich kultur i cywilizacji. Obecnie stosowany podział na globalną Północ i globalne Południe również jest dość umowny – globalna Północ to kraje tzw. „Zachodu” – głównie Europy i Ameryki Północnej, ale także Australia i Nowa Zelandia, które choć znajdują się na południowej półkuli, to plasują się wśród najbardziej uprzemysłowionych i rozwiniętych gospodarczo państw świata. Globalne Południe – kraje Afryki, Azji czy Ameryki Południowej, zamieszkuje z kolei większość ludności świata – ponad 2/3 wszystkich mieszkańców i mieszkańek.

Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa został stworzony przez organizacje pozarządowe zajmujące się edukacją globalną, współpracą rozwojową i pomocą humanitarną. Dokument ten pomaga organizacjom w planowaniu i wdrażaniu swoich strategii komunikacyjnych poprzez sformułowanie praktycznych zasad dotyczących informowania o krajach globalnego Południa. Sygnatariusze Kodeksu są świadomi wielu wyzwań i trudności związanych z informowaniem o niesprawiedliwości, nędzy i innych problemach współczesnego świata, lecz są przekonani, że należy mówić o nich w sposób zgodny z własnymi wartościami i rzetelnie. Kodeks można znaleźć w publikacji pt. „Jak mówić o większości świata? Jak rzetelnie informować o krajach Południa?": <https://bit.ly/IGOJakMówić>, wydanej przez Instytut Globalnej Odpowiedzialności. CEO przygotowało wersję Kodeksu dla młodzieży: <http://bit.ly/KodeksInformowania>.

Kraje rozwijające się, kraje rozwinięte – terminem kraje rozwijające się określa się kraje o niskim poziomie dóbr materialnych. Nie istnieje jednak ogólnie przyjęta definicja kraju rozwiniętego, a poziom rozwoju krajów rozwiniętych również może być zróżnicowany. W edycji 2016 wskaźników rozwoju Bank Światowy podjął decyzję, aby nie rozróżniać krajów „rozwiniętych” i „rozwijających się” w prezentacji swoich danych, biorąc pod uwagę nieaktualność podziału na dwie kategorie. Zamiast tego klasyfikuje kraje na cztery grupy w oparciu o dochód narodowy brutto na jednego mieszkańca: kraje o niskich dochodach: 995 USD lub mniej, kraje o niższym średnim dochodzie: 996-3895 USD, kraje o średnich dochodach: 3895-12055 USD, kraje o wysokich dochodach: 12 056 USD i więcej.

Źródło: Kraje rozwijające się, https://pl.wikipedia.org/wiki/Kraje_rozwijaj%C4%85ce_si%C4%99#cite_note-1.

Migracje ludności to całokształt przemieszczeń prowadzących do stałej lub okresowej zmiany miejsca zamieszkania osób. Migracje uważa się za najważniejszy przejaw przestrzennej mobilności ludności. Zjawisko to można kategoryzować pod kątem czasu trwania (stałe, sezonowe), obszaru przemieszczania się ludności (wewnętrzne, zewnętrzne), przyczyn (np. polityczne, ze względu na prześladowania, zarobkowe, rodzinne, osobiste) oraz sposobów organizacji przemieszczania

(dobrowolne – przymusowe, indywidualne – grupowe, udokumentowane – nieudokumentowane).

Źródło: Kinga Bialek, aktualizacja: Anna Paluszek, Migracje na świecie, <http://bit.ly/OMigracjach>.

Pomoc humanitarna to pomoc doraźna, kierowana do osób i państw poszkodowanych w wyniku klęsk naturalnych, katastrof (czyli nieoczekiwanych wydarzeń spowodowanych przez ludzi – wypadki górnicze, lotnicze, kolejowe itp.) lub konfliktów zbrojnych, odpowiadająca na konkretne zdarzenie lub zaistniałą sytuację, mająca na celu ratowanie i ochronę życia ludzkiego i obejmująca na przykład: akcję ratowniczą, dostarczenie zapasów wody pitnej, żywności, leków i środków medycznych czy koców i namiotów.

Źródło: J. Bowzyk, H. Noiszewska, Kryzysy humanitarne, wyzwania rozwojowe. Jak pomagać? Scenariusz, w: Edukacja globalna na zajęciach wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2015, <http://bit.ly/CEOJakPomagać>.

Pomoc rozwojowa to pomoc długofalowa, kierowana do osób i państw uboższych borykających się z różnymi problemami społeczno-gospodarczymi, odpowiadająca na bardziej złożone problemy systemowe, mająca na celu wspieranie społeczno-gospodarczego i politycznego rozwoju państw i obejmująca na przykład: budowę infrastruktury (szkoły, szpitale, drogi itp.) czy kształcenie kadr (szkolenie ekspertów, wspieranie prowadzenia badań, wymiana doświadczeń itp.). Pomoc rozwojowa jest często nazywana **współpracą rozwojową**, bowiem zakłada nie tylko bierny udział jej odbiorców, ale ich czynne zaangażowanie w procesy wyboru pomocy oraz sposobów jej organizowania i przeprowadzania.

Źródło: J. Bowzyk, H. Noiszewska, Kryzysy humanitarne, wyzwania rozwojowe. Jak pomagać? Scenariusz, w: Edukacja globalna na zajęciach wiedzy o społeczeństwie w gimnazjum, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2015, <http://bit.ly/CEOJakPomagać>.

Rozwój to proces, który prowadzi do poprawy standardu życia ludności danego kraju i poprawy sytuacji gospodarczej państwa. O rozwoju społecznym mogą świadczyć: poprawa dostępu do usług medycznych, dostęp do wysokiej jakości edukacji, możliwość korzystania z dóbr kultury. O rozwoju gospodarczym świadczą zaś wskaźniki ekonomiczne, między innymi produkt krajowy brutto na mieszkańca czy średni dochód. Zróżnicowanie rozwoju państw świata to podstawowe kryte-

rium podziału na **globalną Północ i globalne Południe**. Edukacja globalna tłumaczy związki tych dwóch regionów świata i objaśnia, jak mogą wzajemnie wpływać na swój rozwój.

Stereotyp to uproszczony, pozytywny lub negatywny obraz ludzi i zjawisk funkcjonujący w różnych kulturach. Stereotyp sprawia, że identyczne cechy zostają przypisane wszystkim bez wyjątku członkom danej grupy niezależnie od rzeczywistych różnic między nimi. Stereotypy są zatem opiniami i przekonaniami, których obiektami są inne grupy społeczne czy kulturowe. Cechy stereotypów:

- są sztywne, trwałe i trudne do zmiany,
- proste, upraszczające, łatwe do zapamiętania,
- tworzone na podstawie nieprawdziwych informacji,
- przekazywane „z pokolenia na pokolenie”.

Źródło: Małgorzata Jonczy-Adamska, Stereotypy, <https://rownosc.info/dictionary/stereotypy>.

Współzależności to wzajemne powiązania i przenikanie globalnych systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych.

Zmiana klimatu to ogół zjawisk zachodzących obecnie na Ziemi, spowodowanych działalnością człowieka, w tym produkcją energii (zwłaszcza z zasobów kopalnych, takich jak węgiel), produkcją przemysłową (gazy cieplarniane powstają na przykład przy produkcji butelek plastikowych), transportem, hodowlą bydła i wieloma innymi działaniami, powodującymi powodujących szereg niekorzystnych skutków takich jak większa częstotliwość zjawisk ekstremalnych na przykład powodzi lub huraganów, klęski żywiołowe, wymieranie gatunków, topnienie lodowców itp.

Zrównoważony rozwój „to taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie”. Zrównoważony rozwój to solidarność międzypokoleniowa polegająca na znajdowaniu takich rozwiązań gwarantujących dalszy wzrost, które pozwalają na aktywne włączenie w procesy rozwojowe wszystkich grup społecznych, dając im jednocześnie możliwość czerpania korzyści ze wzrostu gospodarczego».

Źródło: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030.

Kwestionariusz ewaluacji materiałów

Zachęcamy do skorzystania z krótkiego kwestionariusza, który pomoże Państwu dokonać ewaluacji zajęć przeprowadzonych na podstawie materiałów zawartych w niniejszej publikacji. Wypełniony kwestionariusz mogą Państwo przesłać do nas mailem (globalna@ceo.org.pl) lub pocztą; mogą go Państwo także wypełnić bezpośrednio na stronie internetowej: <http://bit.ly/EwaluacjaMaterialow>. Będziemy wdzięczni za wszelkie uwagi i komentarze.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej,
ul. Noakowskiego 10/1, 00-666 Warszawa, z dopiskiem „W świat z klasą”

Informacje o osobie testującej oraz grupie:

Imię i nazwisko:

E-mail:

Adres szkoły/institucji:

Tytuł publikacji oraz scenariusza/ćwiczenia/projektu:

Liczba grupy:

Rodzaj zajęć, na których przetestowano materiał: lekcja przedmiotowa/koło zainteresowań/inne (jakie?):

Przygotowanie do prowadzenia zajęć:

Ile czasu wymagało przygotowanie się do zajęć na podstawie wykorzystanego materiału?

Czy przygotowując się do prowadzenia zajęć, sięgał Pan/Pani do innych materiałów niż zawarte w niniejszej publikacji? Jeśli tak – po jakie?

Prowadzenie:

W jakim stopniu udało się Panu/Pani zrealizować cele i poszczególne elementy wykorzystanego materiału? Jeśli jakiś cel lub element nie został zrealizowany, prosimy o wskazanie go i uzasadnienie.

Jakie elementy materiału szczególnie się sprawdziły, a jakie okazały się trudne do realizacji bądź niezrozumiałe? Dlaczego?

Reakcje uczniów i uczennic:

W jakim stopniu uczniowie/uczennice zaangażowali się w zajęcia przeprowadzone na podstawie zaproponowanego materiału?

Czy treści zawarte w materiale wymagały dodatkowego wyjaśnienia? Jeśli tak, to które?

Dodatkowe uwagi:

„W świat z klasą” to polska edycja międzynarodowego projektu „Global Issues – Global Subjects” realizowanego przez konsorcjum 10 organizacji, którego liderem jest Centrum Edukacji Obywatelskiej. Celem projektu jest systematyczne włączanie wątków edukacji globalnej, Celów Zrównoważonego Rozwoju i trudnych zagadnień globalnych: migracji, zmiany klimatu oraz równości płci do nauczania przedmiotowego w klasach IV-VIII szkoły podstawowej oraz wsparcie nauczycieli i nauczycielek w tym zakresie.

Partnerzy projektu: Anthropolis (Węgry), ACS – Associazione di Cooperazione e Solidarieta (Włochy), ARPOK (Czechy), People in Need (Słowacja), Humanitas – Centre for Global Learning and Cooperation (Słowenia), Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej (Polska), Leeds Development Education Centre (Anglia), Le Partenariat (Francja), Scottish Development Education Centre (Szkocja), Südwind – Verein für Entwicklungspolitik & globale Gerechtigkeit (Austria).

Autorzy i autorki:

Urszula Bywalec, Jadwiga Jarosz, Łukasz Ofiara, Iwona Pieronek-Tokarz, Beata Wilmanowicz

Redakcja merytoryczna:

Katarzyna Dzieciolowska, Marta Jackowska-Uwadizu, Marta Kałużyńska, Elżbieta Krawczyk

Konsultacje merytoryczne:

Portal Nauka o Klimacie, <https://naukaoklimacie.pl> (dla scenariuszy lekcyjnych nr 2 i 5)

Redakcja językowa i korekta:

Ewa Furgal, Justyna Yiğitler

Projekt graficzny i skład:

 RZECZYOBRAZKOWE

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
www.ceo.org.pl

Wydanie I, Warszawa 2019

Druk: Drukarnia Siedem

ISBN: 978-83-66150-34-8

Wydrukowano na papierze ekologicznym.

Publikacja jest finansowana ze środków Unii Europejskiej.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorów/autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej.

Publikacja „Edukacja globalna na zajęciach religii w szkole podstawowej” jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach i posiadaczkach.

Wersja elektroniczna publikacji jest dostępna na stronie:

<http://bit.ly/PublikacjaReligia>

Dostęp do stron internetowych wymienionych w publikacji: sierpień 2019.

Dział Edukacji Globalnej i Ekologicznej CEO:

www.globalna.ceo.org.pl

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

1 KONIEC
Z UBÓSTWEM

Wyełiminować ubóstwo
na całym świecie

2 ZERO
GŁODU

Koniec z głodem, osiągnąć
bezpieczeństwo żywnościowe
i zrównoważone rolnictwo

3 DOBRE ZDROWIE
I JAKOŚĆ ŻYCIA

Zapewnić wszystkim ludziom
zdrowe życie i dobrobyt

4 DOBRA JAKOŚĆ
EDUKACJI

Wysokiej jakości edukacja
dla wszystkich, uczenie się
przez całe życie

5 RÓWNOŚĆ
PŁCI

Osiągnąć równość płci,
wzmocnić pozycję kobiet
i dziewcząt

6 CZYSTA WODA
I WARUNKI
SANITARNE

Zapewnić wszystkim
dostęp do wody
i warunków sanitarnych

7 CZYSTA I DOSTĘPNA
ENERGIA

Zapewnić wszystkim dostęp
do stabilnej i nowoczesnej
energii po przystępnej cenie

8 WZROST
GOSPODARZY
I GODNA PRACA

Inkluzywny wzrost gospodarczy,
produktywne zatrudnienie,
godna praca dla wszystkich

9 INNOWACYJNOŚĆ,
PRZEMYSŁ,
INFRASTRUKTURA

Stabilna infrastruktura,
zrównoważony przemysł,
wspieranie innowacyjności

10 MNIJ
NIERÓWNOŚCI

Zmniejszyć nierówności
w krajach i między krajami

11 ZRÓWNOWAŻONE
MIASTA
I SPOŁECZNOŚCI

Bezpieczne miasta i osiedla
ludźkie sprzyjające włączeniu
społecznemu

12 ODPOWIEDZIALNA
KONSUMPCJA
I PRODUKCJA

Zapewnić wzorce
zrównoważonej
konsumpcji i produkcji

13 DZIAŁANIA
W DZIEDZINIE
KLIMATU

Pilne działania zwalczające
zmiany klimatyczne i ich skutki

14 ŻYCIE
POD WODĄ

Chronić oceany, morza
i zasoby morskie

15 ŻYCIE
NA LĄDZIE

Ochrona zrównoważonych
ekosystemów lądowych
i różnorodności biologicznej

16 POKÓJ,
SPRAWIEDLIWOŚĆ
I SILNE INSTYTUCJE

Pokoje i inkluzywne
społeczeństwa, silne
i odpowiedzialne instytucje

17 PARTNERSTWA
NA RZECZ CEŁÓW

Ożywić globalne partnerstwo
na rzecz zrównoważonego
rozwoju

CELE
ZRÓWNOWAŻONEGO
ROZWOJU

Publikacje i materiały Centrum Edukacji Obywatelskiej
z zakresu edukacji globalnej są dostępne na stronie: globalna.ceo.org.pl.

Centrum Edukacji Obywatelskiej jest największą polską organizacją pozarządową działającą w sektorze edukacji. Od 25 lat zmieniamy polską szkołę i konsekwentnie pracujemy na rzecz tego, by młodzi ludzie uczyli się mądrzej i ciekawiej, a praca nauczycieli i nauczycielek oraz dyrektorów i dyrektorek była bardziej efektywna i satysfakcjonująca. Wprowadzamy do szkół nowoczesne metody nauczania oraz ocenianie kształtujące. Prowadzimy programy, które pomagają młodym ludziom zrozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, uczą przedsiębiorczości i odpowiedzialności, zachęcają do angażowania się w życie publiczne i działania na rzecz innych. Rocznie realizujemy ponad 20 programów edukacyjnych, współpracując z 4 tys. szkół w Polsce, szkoląc 20 tys. nauczycieli i dyrektorów oraz angażując do działania ponad 100 tys. młodych ludzi.